

**FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI
KAMU HUKUKU YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASI VE RUSYA
FEDERASYONU ANAYASASINDA
CUMHURBAŞKANLARININ YETKİ VE STATÜSÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MARYAM PANA

İSTANBUL, 2020

**FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI
KAMU HUKUKU YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASI VE RUSYA
FEDERASYONU ANAYASASI'NDA
CUMHURBAŞKANLARININ YETKİ VE STATÜSÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**MARYAM PANA
170151037**

**Danışman
Dr. Öğr. Üyesi M.Sinan KILIÇOĞLU**

DÜZELTİLMİŞ TEZ

İSTANBUL, 2020

25/09/2020

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Kamu Hukuku Dalı'nda YU170151037 numaralı Maryam PANA 'nın hazırladığı
"Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ve Rusya Federasyonu Anayasasında
Cumhurbaşkanlarının Yetki ve Statüsü "konulu Yüksek Lisans tezi ile ilgili Tez
Savunma Sınavı, 25/09/2020 Cuma günü saat 15 :00 'da yapılmış, sorulara alınan
cevaplar sonunda adayın tezinin **KABULÜNE** karar verilmiştir.

Düzeltilme verilmesi halinde:

Adı geçen öğrencinin Tez Savunma Sınavı .../.../20... tarihinde, saat ...:.... da
yapılacaktır.

Tez Adı Değişikliği Yapılması Halinde: Tez adının

.....
.....
..... şeklinde değiştirilmesi uygundur.

Jüri Üyesi	Tarih	İmza
(Danışman) Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Sinan KILIÇOĞLU	25/ 09/2020	KABUL
Dr. Öğr. Üyesi Bünyamin GÜRÜNAR	25/ 09/2020	KABUL
Dr. Öğr. Üyesi Necip Taha GÜR	25/ 09/2020	RET
(İkinciDanışman)*/ .../20....
.....	.../ .../20....

*2. Danışman varsa doldurulacak

BEYAN / ETİK BİLDİRİM

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bağlı olduğum üniversite veya bir başka üniversitedeki başka bir çalışma olarak sunulmadığını beyan ederim.

Maryam Pana

İmza

DÜZELTME METNİ

1. TÜRKİYE'DE HÜKÜMET SİSTEMİN TARİHİ GELİŞİMİ

Birinci sınavda 2007'deki Türkiye'de yapılan referandumu detaylandırıyor.

İkinci sınavda 2017'de Türkiye'de yapılan son referandumda güncellenmiş bilgi sağlanır.

2. RUSYA'DA HÜKÜMET SİSTEMİNİN TARİHİ GELİŞİMİ

Birinci sınavda iki farklı atif sistemi.

İkinci sınavda dipnot numaralandırması tek bir sisteme getirildi.

3. RUSYA'DA HÜKÜMET SİSTEMİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Birinci sınavda Rusya'da devletin şekli ile ilgili ifadeler karışmış durumda.

İkinci sınavda Rusya'da devletin şekli ayrıntılı ve net bir şekilde anlatılmıştır.

4. CUMHURBAŞKANI'NIN SORUMLULUĞU VE DOKUNULMAZLIĞI

Birinci sınavda sadece başkanın sorumluluğu açıklanıyor, dokunulmazlık konusunda bilgi yetersiz.

İkinci sınavda Başkanın dokunulmazlığına ilişkin açıklamalar eklendi.

5. CUMHURBAŞKANLIĞI İLE BAĞDAŞMAYAN İŞLER

Birinci sınavda Türkçe kaynak sayısı yetersiz.

İkinci sınavda Türkçe kaynakları eklendi.

TEŐEKKÜR

Bu çalıőmam sırasında desteğini esirgemeyen, her zaman elinden geldiğinin fazlasıyla yardımcı olan Sayın Dr. Öğr. Üyesi M. Sinan KILIÇOğLU hocama çok teőekkürlerimi sunarım.

Benim Türkçe'yi bu kadar kısa sürede ve severek öğrenmemi sağlayan başta değerli Sayın Ayőe apan Hocam'a ve tüm Fatih Sultan Mehmet Üniversitesi TÜMER bölümündeki öğretmenlerime őükranlarımı sunuyorum.

Fatih Sultan Mehmet Üniversitesi Uluslararası Öğrenci Departmanı'na, desteklerinden dolayı çok teőekkürlerimi sunuyorum.

Ve her zaman yanımda olan her koşulda beni destekleyen aileme sonsuz őükranlarımı sunuyorum.

Maryam Pana

İmza

TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASI VE RUSYA FEDERASYONU ANAYASASINDA CUMHURBAŞKANLARININ YETKİ VE STATÜSÜ

Maryam Pana

ÖZET

Tez çalışmasında Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ile Rusya Federasyonu Anayasası'nda Cumhurbaşkanlarının statüleri ve yetkileri incelenmiştir. Mevcut devlet yapılarını etkileyen tarihsel durumun analizi yapılmıştır.

Buna ek olarak, Rusya ve Türkiye'deki Cumhurbaşkanlığı seçim süreçleri ve Cumhurbaşkanlarının yetkilerini sona erdiren koşullar ard arda gözden geçirilmiştir.

Bu çalışma, Rusya Anayasası'nda, ülkenin anayasal sisteminin temelleri ile ilgili birçok önemli değişikliğe yol açacak yeni anayasa reformu hakkında güncel bilgileri içermektedir.

Karşılaştırma sırasında, 2017 yılında Türkiye'de yapılan anayasal reformuna dair gerekli açıklamalar da yapıldı. Söz konusu reform ile ülkedeki hükümet sistemi değişmiş oldu.

Bu çalışma sırasında hükümet sistemleri ve faaliyetleri hakkında çok ayrıntılı bilgiler verilmiştir.

Cumhurbaşkanlığı sistemlerinin tarihsel değişimleri detaylı olarak ele alınmıştır.

Bu çalışma, iki ülke yönetim sistemlerinin tarihsel ve modern döneme dair benzer ve ayrımsal yönlerinin karşılaştırılmasına imkan sağlaması bakımından önemlidir.

Anahtar kelimeler; Cumhurbaşkanlık, hükümet sistemleri, Rusya Federasyonu Anayasası, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, seçim.

AUTHORITY AND STATUS OF PRESIDENTS UNDER THE CONSTITUTION OF THE REPUBLIC OF TURKEY AND THE CONSTITUTION OF THE RUSSIAN FEDERATION

Maryam Pana

ABSTRACT

In this thesis, the Constitution of Turkey and the status and powers of the presidents of the Russian Federation are examined. An analysis of the historical situation affecting the current state structure was done.

In addition, the presidential election process in Russia and Turkey and the circumstances under which the president could lose his authority were repeatedly reviewed.

This work contains the most relevant information about the upcoming constitutional reform in the Russian Constitution, which will lead to many important changes to the foundations of the country's constitutional system.

For comparison, a 2017 constitutional reform declaration was made in Turkey. The reform was the reason for the change of the system of government in the country.

Very detailed information about government systems and activities is provided.

The historical change of presidential systems is discussed in detail.

This study is important in terms of enabling the comparison of similar and differential aspects of the two countries' management systems regarding the historical and modern period.

Keywords; President, systems of government, Constitution of the Russian Federation, Constitution of the Republic of Turkey, election.

ÖNSÖZ

Türkiye'de ilk cumhurbaşkanlığı seçimi 1923 yılında, Rusya'da ise 1991 yılında yapılmıştır. Zaman içerisinde iki ülke arasında kurulan siyasal ilişki ve pozitif fikir alışverişi, insan haklarının ve demokrasinin korunmasına ve gelişmesine yardımcı olmuştur.

Bu tez çalışmasında Türkiye ve Rusya Cumhurbaşkanları'nın yanı sıra devlet kurumlarının işleyişi kapsamlı bir şekilde ele alınmıştır.

Bu tez konusu hakkında daha önce herhangi bir bilimsel araştırma arşivlerde mevcut değildir.

Tez çalışması dört bölümden oluşmaktadır.

Tezin ilk bölümünde; hükümet sistemlerinin tarihi gelişimi ve değerlendirilmesi üzerine yapılan araştırma sonuçları paylaşılmıştır. Bu bölüm hem Rusya hem de Türkiye'deki sisteme tarihsel bir genel bakış içermektedir. Sistemlerin oluşum süreçleri ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Mevcut sistemin etkinliğinin değerlendirilmesi de yapılmıştır.

Tezin ikinci bölümünde; Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı seçimi, görevi, yetkileri ve görevinin sona ermesine dair yasal unsurlar açıklanmıştır.

Tezin üçüncü bölümünde; Rusya Devlet Başkanı'nın rolü, seçimi, görevi, yetkileri ve görevinin sona ermesine dair yasal unsurlar açıklanmıştır. Rusya'da, önemli değişikliklere yol açacak olan yeni anayasa reformuna ilişkin tartışmalara yer verilmiştir.

Tezin dördüncü ve son bölümünde Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı sistemi ile Rusya Federasyonu yönetim biçimi karşılaştırılmıştır.

Bu çalışma; iki ülke anayasasına göre Cumhurbaşkanlığı sistemlerinin ortak ve farklı yönlerinin ele alınması, olumlu ve olumsuz yönlerinin değerlendirilmesi sonucunda mevcut durumun iyileştirilmesine katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	v
ABSTRACT	vi
ÖNSÖZ	vii
KISALTMALAR	x
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM	3
1. HÜKÜMET SİSTEMLERİNİN TARİHİ GELİŞİMİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ 3	
1.1. TÜRKİYE’DE HÜKÜMET SİSTEMİN TARİHİ GELİŞİMİ.....	7
1.2. RUSYA’DA HÜKÜMET SİSTEMİNİN TARİHİ GELİŞİMİ	11
1.3. TÜRKİYE’DE HÜKÜMET SİSTEMİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ	15
1.4. RUSYA’DA HÜKÜMET SİSTEMİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	20
İKİNCİ BÖLÜM.....	26
2. TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASINA GÖRE CUMHURBAŞKANININ HUKUKİ STATÜSÜ VE YETKİLERİ	26
2.1. TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASI’NA GÖRE CUMHURBAŞKANI’NIN HUKUKİ STATÜSÜ	26
2.1.1. Cumhurbaşkanı Statüsünün Kazanılması	29
2.1.2. Cumhurbaşkanı Statüsünün Sona Ermesi	31
2.1.3. Cumhurbaşkanı’nın Sorumluluğu Ve Dokunulmazlığı	32
2.2. TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASI’NA GÖRE CUMHURBAŞKANI’NIN YETKİLERİ	35
2.2.1. Rol ve Fonksiyonlar	35
2.2.2. Cumhurbaşkanı’nın Yetkileri	37
2.2.3. Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri	40
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	43
3. RUSYA FEDERASYONU ANAYASASINA GÖRE CUMHURBAŞKANI’NIN HUKUKİ STATÜSÜ VE YETKİLERİ	43
3.1. RUSYA FEDERASYONU ANAYASASINA GÖRE CUMHURBAŞKANI’NIN HUKUKİ STATÜSÜ	43
3.1.1. Cumhurbaşkanı Statüsünün Kazanılması	45
3.1.2. Cumhurbaşkanı Statüsünün Sona Ermesi	46

3.1.3. Cumhurbaşkanlığı İle Bağdaşmayan İşler	55
3.1.4. Cumhurbaşkanının Sorumluluğu Ve Dokunulmazlığı	60
3.2. RUSYA FEDERASYONU ANAYASASI'NA GÖRE CUMHURBAŞKANI'NIN YETKİLERİ	61
3.2.1. Rol ve Fonksiyonlar	61
3.2.2. Cumhurbaşkanın Yetkisi	63
SONUÇ	66
KAYNAKÇA.....	68
ÖZGEÇMİŞ	77

KISALTMALAR

SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği
KGB	Devlet Güvenlik Komitesi
RSFSR	Rus Sovyet Federasyonu Sosyalist Cumhuriyeti
GKCHP	Devlet Olağanüstü Hal Komitesi
IEC	Cumhuriyetler Arası Ekonomik Komitesi
FKZ	Federal Konstitutsionny (Federal Anayasa Hukuku)
SNG	Bağımsız Devletler Topluluğu
SBKP	Sovyetler Birliği Komünist Partisi
İSK	İl Seçim Konseyi
BSK	Bölge Seçim Konseyi
ÇSK	Çevre Seçim Komisyonları
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
FZ	Federal Zakon (Federal Hukuku)
FSB	Federal Yardımlaşma
MKS	Merkez Seçim Komisyonu
RFA	Rusya Federasyonu Anayasası
MSK	Merkez Seçim Komisyonu

GİRİŞ

Türkiye Devleti bir Cumhuriyettir. Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk Devletidir. Yürütme yetkisi ve görevi, Cumhurbaşkanı tarafından, Anayasaya ve kanunlara uygun olarak kullanılır ve yerine getirilir (1982 Anayasası'nın 1., 2. ve 8. maddeleri). Bu özellikler, devlet formunun teoride ayırt edilen üç unsurunu yansıtır: hükümet biçimi, devlet rejimi ve devlet yapısı.

Modern Türkiye topraklarında devletin ortaya çıkmasının üzerinden yüzyıla yakın bir süre geçmiş ve devlet rejimi, hükümet biçimi bu süre içerisinde sürekli olarak değişiklikler göstermiştir.

Modern Türkiye öncesi devletleşme sürecinde birleştirici faktör olarak dini eğilimler önemli bir rol oynamıştır. Türkiye'de devlet formunun daha sonraki evrimi, dindar bir toplum içerisinde laik bir devlet anlayışının oluşumuna doğru değişiklikler göstermiştir. Son yıllarda, Türkiye kendisini Batı'nın siyasi, ekonomik ve hukuksal değerlerini göz önünde tutan ve içselleştiren bir Avrupa devleti olarak konumlandırmıştır.

Türk devlet tarihinin kapsamlı bir analizini yapmadan, Türk devlet biçiminin bu dönüşümünü, gelişiminin mevcut özelliklerini, eğilimlerini anlamak ve açıklamak imkansızdır. Aynı zamanda Türkiye ile benzer dönüşümler geçiren Rusya arasında, karşılaştırmalı hukuk yöntemi kullanılarak bu dönüşüm deneyimlerini irdelemek yararlı olacaktır.

Bu tez tarihi olayların yanı sıra Rusya ve Türkiye'de çeşitli devlet biçimlerinin oluşumunu değerlendirmektedir.

Tezin amacı, her iki ülkenin hükümet sistemlerinin gelişimini araştırmak, geçmiş dönem yönetim sistemleri ile bugünün mevcut yönetim sistemlerini

karşılaştırmak, Cumhurbaşkanları'nın seçimi, görevi, yetkileri ve görevlerinin sona ermesine dair yasal unsurları açıklamaktır.

Bu çalışma içerisinde, aşağıda belirtilen hususlara da cevap aranmaktadır:

Devlet biçimi, hükümet biçimi kavramlarının hukuki niteliğini araştırmak, özelliklerini incelemek,

Rusya ve Türkiye'de devletin hükümet biçimindeki olumlu ve olumsuz yanlarını ele almak,

Türkiye ve Rusya'da bir başkanlık sistemi kurma ihtiyacını değerlendirmek.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. HÜKÜMET SİSTEMLERİNİN TARİHİ GELİŞİMİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ

Hükümet sistemleri Anayasa Hukuku'nun en temel konularından biridir. Devletin elinde bulundurduğu kuvvetlerin birbirleri arasındaki ilişkilere göre tasnifi yapılan hükümet sistemleri güncelliğini her zaman korumuştur. Dünya üzerinde Kuvvetler Birliği ve Kuvvetler Ayrılığı teorilerine göre çeşitli hükümet sistemleri bulunmaktadır. Kuvvetler Ayrılığı Teorisi çeşitli toplumsal, siyasal gelişmelerden etkilenerek ortaya çıkmış ve günümüzde çağdaş anayasaların vazgeçilmez bir ögesi halini almıştır. Bu teoriye göre siyasal sistemler kuvvetlerin ayrılığına dayanan hükümet sistemleri ve kuvvetlerin birliğine dayanan hükümet sistemleri olarak iki bölüme ayrılmıştır. Kuvvetlerin yumuşak ayrılığına dayanan sistem parlamenter sistem, kuvvetlerin sert ayrılığına dayanan sistem ise başkanlık sistemi olarak adlandırılmıştır.

Eski Dünya ve Modern Zamanların Hükümet Sistemleri Gelişimi

Kuvvetler Birliğine Göre Hükümet Sistemleri

Yasama ve yürütme kuvvetlerinin yürütme organında birleşmesiyle mutlak monarşi ve diktatörlük olmak üzere iki ihtimal karşımıza çıkmaktadır. Mutlak monarşi; yasama ve yürütme kuvvetlerinin hükümdarda toplandığı bir hükümet sistemidir. Bu sistemde devlet içinde tek ve en yüksek otorite sahibi hükümdardır. Hükümdar iki kuvvetle beraber yargı erkini de elinde bulundurduğundan devletin otoritesinin de sahibi konumundadır. Hükümdar bu sistemde kanun koymakta; kanunları uygulamakta ve ortaya çıkan uyuşmazlıkları çözmektedir. Ancak hükümdar bu yetkilerini doğrudan doğruya kullanamamakta bunlar için kendine memur pozisyonunda yardımcıları seçmektedir. Diktatörlük; yasama, yürütme ve yargı kuvvetlerinin tek bir elde ya da bir grubun elinde tutulduğu bir rejimdir. Diktatörlük demokratik bir rejim değildir. Ancak tarihsel sürece baktığımızda bazı diktatörlerin kendilerini meşru kabul ettirmek için adil olmayan seçimler veya halk oylaması düzenlediklerini görmekteyiz. Bu tür

diktatörlüklere ise “plebisiter diktatörlük” denir. Diktatörlük totaliter ve otoriter diktatörlük olarak ikiye ayrılır: Totaliter diktatörlük; toptancı ideolojinin, kütleli tek partinin ve yaygın terörün bulunduğu bir diktatörlük düzeni iken, otoriter diktatörlük ise; ideolojiye değil, zihniyete dayanan, yaygın ve yoğun bir siyasi mobilizasyon ve katılma yaratmayan rejimlerdir. Totaliter diktatörlüklere örnek olarak Nazi Almanyası ve Sovyetler Birliği verilirken, otoriter diktatörlüklere örnek olarak Franko dönemi İspanya, Kaddafi’nin Libya’sı ve Saddam’ın Irak’ı verilebilir (1). Yasama ve yürütme kuvvetleri yasama organında birleştiğinde oluşan hükümet şekli meclis hükümeti sistemi adını alır. Meclis hükümeti sisteminde, yasama ve yürütme kuvveti hem hukuken hem de fiilen meclisin elindedir. Yürütme, yasamanın talimatlarını yerine getirir. Meclis ne istiyorsa hükümetin onu yapması gerekir. Bugün İsviçre’de uygulanan bu sistem konvansiyonel sistem olarak da adlandırılır.

Bu sistemde parlamentonun mutlak bir üstünlüğü vardır. Nitekim 1792 yılında ilk kez Fransa’da “Ulusal Konvansiyon Meclisi” döneminde kısa bir süre uygulanmıştır (2).1921 Anayasası uygulaması da bu modelin başka bir örneğidir (3). Günümüzde demokratik ülkelerden sadece İsviçre’de bu sistem uygulanmaktadır. Bu sistem Jean-Jacques Rousseau’nun Toplum Sözleşmesi eserinde belirttiği egemenliğin tekliği ve bölünmezliği ilkesine dayanır. Buna göre egemenlik bölünmediğine göre onun temsili de bölünmemelidir. Bunun için de yasama yetkisi meclise verilirken; yürütme görevi meclis içinden çıkacak ve tıpkı meclisin bir görevlisi gibi çalışacak yürütme organına verilmelidir. Yürütme tek kişide değil, bir heyetin elinde toplanmıştır ve bu heyet görevini ortaklaşa yürütür. Bu şekilde üyeler arasındaki karşılıklı güvensizlik ve rekabet her üyenin yetkisini sınırlamaktadır. Bu nedenle bu sistemde devlet başkanına gerek yoktur (4). Heyetin meclisten ayrı bir kuvveti yoktur; meclise bağlı olarak çalışan heyet meclis ne istiyorsa yapmak durumundadır. Heyetin üyeleri meclis içinden tek tek seçilirken görevden alınmalarında meclis yetkilidir. Heyetin ise meclisi feshetme yetkisi yoktur (5). Meclis, heyetin kararlarını istediği zaman değiştirme yetkisine sahiptir. Devlet başkanı ve başbakanın bulunmadığı meclis hükümeti sisteminde tek meclis vardır; sürekli çalışabilen meclis kendini toplantıya çağırabilir ve uygun şartlar varsa kendini feshedebilir.

Parlamentar Sistem

“Parlamentar sistem ya da onunla aynı anlamda kullanılan “parlamentarizm” terimi, etimolojik olarak “parlamento” sözcüğünden türemiştir. Parlamento sözcüğü, köken

olarak “parler” (konuşma) sözcüğünden kaynaklanmış ve zamanla konuşulan yeri anlatmak için kullanılmıştır. Bu sözcük dilimize İtalyanca’dan geçmiştir (6). Parlamenter sistem; kuvvetler ayrılığına dayanan ancak kuvvetlerin ayrılmaktan öte iç içe geçtiği ve yasama ile yürütme organının karşılıklı birbirlerinin varlığını sona erdirebildikleri hükümet sistemidir (7). Parlamenter sistem; yasama ve yürütmenin esnek kuvvetler ayrılığı ile birleşerek vücut bulduğu bir hükümet sistemidir. Devleti oluşturan tarihsel kurumlardan biri olan parlamento ulusal ve bireysel çıkarların temsili temeline dayalı olarak oluşmuştur. Parlamenter sistem ülkelerin anayasaları ile şekillenmektedir. Meclis’in sadece yasamaya odaklandığı, yürütmenin gerçek gücünün kabine tarafından icra edildiği bir sistemdir. Kural olarak kuvvetler birbirinden ayrı olmakla birlikte birbirlerine karşılıklı olarak bağlıdır. Parlamentarizm yasama ve yürütme arasındaki bir dengeye dayanır. Parlamenter rejim, kuvvetleri birbirinden katı bir şekilde ayırmaz ve bu şekilde devletin işleyişinde uyumu gerçekleştirilmektedir (8).

1 **Gözler**, Anayasa Hukukunun Genel Teorisi s.554.

2 **Teziç, E.** (2010) Anayasa Hukuku, 5. Baskı, İstanbul, Beta Basım Yayım Dağıtım. s.474.

3 **Erdoğan, M.** (1987). 1982 T.C. Anayasasına Göre Cumhurbaşkanının Hukuki Durumu. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

4 **Teziç**, s.474.

5 **Atar, Yavuz;** Türk Anayasa Hukuku, 6.Basım, Konya, 2011, s.145

6 **Sur, Süleyman Gürdal;** “Türkiye’de Parlamenter Sistem Uygulaması”, (Yayımlanmış yüksek lisans tezi, Beykent Üniversitesi, 2013), s.4.

7 **Gözler**, Anayasa Hukukunun Genel Teorisi, s.587.,

8 **Erdoğan**, s.17

Başkanlık Sistemi

ABD’de uygulanmakta olan başkanlık sisteminin temeline kuvvetlerin ayrılığı ilkesi hâkimdir. Ancak parlamenter sistemden farklı olarak başkanlık sisteminde kuvvetler sert bir şekilde ayrılmıştır. Dünyada uygulamalarına bakıldığında saf şekilde uygulandığı tek ülkenin ABD olduğunu görmekteyiz. İleride değineceğimiz gibi Başkanlık sistemi Amerika’da uzun tarihsel bir süreç sonucunda ve ülkenin sahip olduğu şartlar neticesinde bir zorunluluk olarak ortaya çıkmıştır. Nitekim Amerikan sisteminin kurucularının temel kaygısı aşırı güçlü bir merkezi devletin yaratacağı tehlikelerden kaçınmaktı (9). Bu sebeple devleti hem yatay hem de dikey olarak ayırmak suretiyle kuvvetler ayrılığına dayanan federal bir devlet kurdular (10). Diğer ülkelerde uygulanan başkanlık rejimleri başkanlık sisteminden sapma olarak

değerlendirilebilir (11). Bu nedenle konunun aydınlatılması açısından saf başkanlık sistemini tanımlamak gerekmektedir. Nur Uluşahin'e göre saf anlamda başkanlık sistemi tanımlanırken şu üç unsura yer verilmelidir (12):

1. Başkanın doğrudan veya doğrudan-benzeri bir biçimde halk tarafından seçilmesi,
2. Belli bir dönem için seçilen yürütmenin yasamanın güvenine dayanması,
3. Yürütmenin tek kişiden oluşması.

Başkanlık sisteminde parlamenter sistemin aksine hem hukuken hem de fiili olarak kuvvetler sert bir şekilde ayrılmıştır (13). Yani kuvvetler karşılıklı olarak birbirinden gerek kaynak bakımından gerek varlıklarını sürdürme bakımından bağımsızdır. Bu bağımsızlık üç noktada toplanmaktadır: Organların yapısındaki bağımsızlıktan kasıt hem yasama hem de yürütme organının oluşması birbirinden ayrı olmasıdır. Buna göre hiçbir organ diğerinden çıkamaz. Yasama organı genel oyla halk tarafından seçildiği gibi yürütme organı da yine halk tarafından seçilerek göreve gelmektedir. Yani parlamenter rejimdeki gibi yürütme yasama organı içinden çıkmamakta; meşruluğunu halktan almaktadır. Organların fonksiyonlarındaki bağımsızlık denilince akla organların birbirlerinin faaliyetlerine katılamamaları gelmelidir. Buna göre yürütmenin başında olan başkan yasama faaliyetine katılamamakta; yasama organı da başkanın yürütme faaliyetine iştirak edememektedir. Yine mahkemeler de fonksiyonları bakımından bağımsızdır. Yani kanunlar ile yargılama yapar ancak kanunların yapılmasına katılamaz. Organların ilişkilerinde bağımsızlık ile organların hiçbirinin diğerini etkileme aracına sahip olmaması belirtilmektedir. Parlamenter rejimdeki fesih ve güvensizlik oyu gibi denge ve kontrol araçları bu sistemde yoktur. Bu durumda sistemin tıkanması halinde ya devlet faaliyetleri durur ya da hükümet darbesi olur (14).

9 Aykaç, Burhan, Şenol, Durgun; Çağdaş Siyasal Sistemler, Ankara,2012, s.76.

10 Erdoğan, s.21.

11 Teziç, s.502.

12 Uluşahin, N. (1999) Anayasal Bir Tercih Olarak Başkanlık Sistemi, Ankara, Yetkin Yayınları

13 Bal, s.31.

14 Teziç, s.502-503.

1.1. TÜRKİYE'DE HÜKÜMET SİSTEMİN TARİHİ GELİŞİMİ

Türk anayasaları hükümet sistemleri açısından incelendiğinde bir istisna haricinde parlamenter hükümet modeli çizgisinde kaldığı görülmektedir. Nitekim Türkiye'nin ilk meclisi 1876 Kanun-i Esasi Anayasasında öngörülmüştür. Buna göre yasama organı Heyet-i Ayan ve Heyet-i Mebusan isimli iki meclisten oluşmaktaydı. Heyeti Ayan üyeleri doğrudan doğruya padişah tarafından seçilmekte, Heyet-i Mebusan üyeleri kısmi bir seçimle belirlenmekteydi. Bu sistemde yürütme yetkisi padişaha aitti ve padişah bu yetkisini Vekiller Heyeti ile kullanacaktı. Bu heyetin göreve gelmesinde ve görevden uzaklaştırılmasında padişah tam yetkiliydi. Vekiller Heyeti parlamentoya karşı sorumlu değildi, padişaha karşı sorumluydu. Bu nedenle bu sistemin tam anlamıyla parlamenter sistem olduğunu söylemek zordur. Bununla beraber fesih ve güvensizlik oyu gibi kontrol araçları 1876 Anayasası'nın öngördüğü sistemde bulunmamaktaydı. **(15)** 1921 Anayasası Meclis Hükümeti Sistemini benimsemiştir. Şüphesiz bu rejimin benimsenmesinde Kurtuluş Savaşı'nın olması ile bu rejimi benimsemek zorunlu hale gelmiş ve meclis rejimi belirlenirken J.J. Rousseau'nun egemenliğin bölünmezliği ilkesinden de ilham alınmıştır. 1921 Anayasası'na göre kuvvetler birliği ilkesi temel alınmış ve egemenliğin tek sahibi meclis olmuştur. Yani Büyük Millet Meclisi hem yasama hem de yürütme yetkisine sahiptir. 1921 Anayasası'nın 8. maddesine göre; hükümetin bölümlerinin Meclisin seçtiği vekiller aracılığı ile yönetileceği, bu vekillere meclisin yön vereceği ve bu vekillerin Meclis tarafından görevden alınacağı belirtilmiştir. Bu özellikler meclis hükümeti sisteminin temel özelliklerindedir. Bununla beraber meclis hükümeti sisteminin ayırıcı bir özelliği olan devlet başkanına yer verilmemesi de 1921 Anayasa'sında yerini almıştır. Buna göre devlet başkanlığı makamı yoktur ancak devlet başkanına ait olması gereken yetkiler ve görevler Büyük Millet Meclisi başkanına aittir. Yine meclis başkanı doğal olarak Vekiller Heyetinin de başkanıdır. **(16)**

15 **Tunç, Hasan; Bilir, Faruk; Yavuz, Bülent;** Türk Anayasa Hukuku, 3.Baskı, Ankara, 2011, s.30.
16 **Gözler, Kemal;** Türk Anayasa Hukuku Dersleri, 12. Basım, Bursa, 2011, s.25.

1924 Anayasası ise meclis hükümeti ve parlamenter sistem arasında karma bir sistem kurmuştur. O dönem Anayasa hazırlanırken etkisinde kalınan Polonya Anayasa'sı,

“meclis hükümeti sistemini”, Fransız Anayasa’sı ise, “parlamentar hükümet sistemini” benimsemişti.

1924 Anayasasında bu iki anayasadan etkilenilmekle beraber daha çok parlamentar sisteme ait özellikler ağır basmaktadır. Egemenlik yetkisini millet adına tek başına kullanan meclisin yasama ve yürütme yetkisini kullanması, meclisin hükümeti her zaman denetleyebileceği ve düşürebileceği halde hükümetin meclisi feshetme yetkisinin olmaması 1924 Anayasası’nın meclis hükümeti sistemini benimsediğini gösterir. Yürütme yetkisini Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulunun kullanması, başbakanın Cumhurbaşkanı’nca Meclis üyeleri arasından tayin olması ve hükümetin kolektif sorumluluğu ilkesini açıkça benimsemiş olması parlamentar rejimin özelliklerindedir. 1924 Anayasası’nın getirdiği sistem” kuvvetler birliği ve görevler ayrılığı” olarak da isimlendirilmiştir. (17)

1961 Anayasası ise kuvvetlerin yumuşak ayrılığını benimseyerek kendisine parlamentar sistemi model olarak almıştır. 1961 Anayasası’na göre; yürütme Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulundan oluşmaktaydı. Cumhurbaşkanı siyasi açıdan sorumsuzken; Bakanlar Kurulu’nun meclise karşı siyasi sorumluluğu vardı. Bu anayasada yasama ve yargının yetki olarak düzenlenmesi ve yürütmenin görev olarak düzenlenmesi bilinçli bir tercihtir. Böylece yürütme oldukça dar bir alana çekilmiştir. Nitekim özerk statüye sahip üniversiteler ve radyo televizyon idareleri oluşturulması da yürütmenin zayıf tutulması sonucu meydana gelmiştir. Yasama kuvveti ise Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu’ndan oluşan TBMM tarafından kullanılmaktadır. Millet Meclisi üyeleri halkın oyu ile belirlenmekteydi. Cumhuriyet Senatosu’nda ise üç tür senatör vardı: Yüz elli senatör halk tarafından, on beş senatör Cumhurbaşkanı tarafından seçilmekteydi. Ayrıca “tabi üyeler” diye nitelendirilen üyeler bulunmaktaydı. Bunlar Milli Birlik Komitesi üyeleri ve eski Cumhurbaşkanlarından oluşmaktaydı. (18)

1982 Anayasası, 1921 Anayasası hariç olmak üzere önceki anayasaların benimsediği parlamentar sistem geleneğini devam ettirmiştir. Prof. Dr. Kemal Gözler’e göre; 21 Ekim 2007 halk oylamasından önce 1982 Anayasası’nın kurduğu hükümet sistemi saf parlamentar rejimdir. (19)

Nitekim parlamentar rejimin tüm özellikleri 1982 Anayasası’nda mevcuttur. (20)

Anayasanın 8. maddede yürütme yetkisini cumhurbaşkanı ve bakanlar kurulu arasında

paylaşırması, 101 ve 105. maddelerde cumhurbaşkanının tarafsız ve sorumsuz bir makam olduğunun belirtilmesi parlamenter sistemin özelliklerindedir. Bununla beraber hükümetin kuruluş yöntemini düzenlemeyen 109. maddesi, hükümetin göreve başlarken ve görev sırasında meclisin güvenine tabi olacağını düzenleyen 110 ve 111.maddeleri, bakanlar kurulunun kolektif sorumluluğunu düzenleyen 112. madde parlamenter rejim ile uyumlu düzenlemelerdir. 99. maddede TBMM'ye hükümeti düşürme yetkisi tanınması ve son olarak 116. maddede Cumhurbaşkanına TBMM seçimlerini yenileme yetkisinin verilmesi de 1982 Anayasasının parlamenter sistemi benimsediğini gösterir. (21)

17 **Özbudun, E. (2005)** Başkanlık Sistemi Tartışmaları, Başkanlık Sistemi, Ankara, Türkiye Barolar Birliği Yayın No: 77.

18 **Tunç, Hasan; Bilir, Faruk; Yavuz, Bülent;** Türk Anayasa Hukuku, 3.Baskı, Ankara, 2011, s.48-49.

19 **Gözler,** Türk Anayasa Hukuku Dersleri, s.297.

20 **Kotan, Muammer Lütfi;** "Türkiye'de Sistem Tartışmaları Çerçevesinde Siyasal Sistemlerin Analizi ve Başkanlık Türkiye'de Uygulanabilirliği" (Yayınlanmış yüksek lisans tezi, Kafkas Üniversitesi, 2013.), s.106.

21 **Yazıcı, S. (2002)** Başkanlık ve Yarı Başkanlık Sistemleri, Türkiye İçin Bir Değerlendirme, 3. Baskı, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

1982 Anayasası'nı hazırlayan darbe yönetimi, derinden sarsılan devlet düzeninin yerine getirilmesi için devletin organları ile ilgili düzenleme yapmak istemiştir. 1961 Anayasası'nın yetersiz kaldığından hareketle devletin gücünü artırmak amacıyla yürütme organına daha geniş yetkiler verilmiştir. Bu amaçla Cumhurbaşkanının yetkilerinin kapsamı genişletilmiştir. Bakıldığında 1961 Anayasası'nın 6.maddesi "yürütme görevi" başlığı taşıırken; 1982 Anayasası'nın 8.maddesi "yürütme yetkisi ve görevi başlığı" taşımaktadır. Yani 1961 Anayasası'nda yürütme kuvveti yetki olarak değerlendirilmemiş olmasına rağmen, 1982 Anayasası'nda hem yetki hem de görev olarak değerlendirilmiştir. Cumhurbaşkanının önemli görevlere özellikle yargı organlarına yapacağı atamalar yürütmeyi Cumhurbaşkanı lehine güçlendirmiştir. Bununla beraber sorumsuz olan Cumhurbaşkanı'nın tek başına kullanacağı yetkilerin yargı denetimi dışında kalması da parlamenter sistemden sapma olarak nitelendirilebilir. Bilindiği gibi saf parlamenter sistem iki kanatlı yürütme organını öngörmektedir. Ancak 1982 Anayasası iki başlı yürütme öngörmüştür. Sorumsuz olan Cumhurbaşkanı'nın yetkileri artırılmış ve parlamenter sistemden sapma meydana gelmiştir. Bu sebeple 1982 Anayasası'nın benimsediği hükümet rejimi hakkında çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. 1982 Anayasasında iki başlı bir yürütme organı olması ve

yasama organı karşısında yürütmeyi güçlendirmesi saf parlamenter sistemden sapma olarak değerlendirilmiştir. (22) Nitekim Cumhurbaşkanının çeşitli devlet kademelerine özellikle yargı organlarına yapacağı atamaların ve Cumhurbaşkanının tek başına kullanacağı yetkilerin yargı denetimi dışında kalması Cumhurbaşkanının elinde bir güç haline gelmektedir. (23)

Bu gücü tek başına kullanacak olan Cumhurbaşkanı'nın verdiği kararlardan siyasal anlamda sorumlu tutulabilecek bir organın bulunmaması da parlamenter sistemin mantığı ile çelişmektedir. (24) Bu belirtilen durumlar 1982 Anayasasının benimsediği sistemin yarı başkanlık sistemi olduğunu akla getirirse de bu değerlendirme doğru olmayacaktır. Örneğin; Anayasanın 121 ve 122. maddeleri olağanüstü hal ile ilgili tedbirlerin alınması yetkisini cumhurbaşkanı başkanlığında toplanan bakanlar kuruluna tanımıştır. Yine cumhurbaşkanına parlamentoyu feshetme yetkisini sınırsız bir şekilde tanımaması da Anayasanın belirlediği sistemin yarı başkanlık sistemi olmadığını göstermektedir. (25)

Çünkü yarı başkanlık sisteminde bu yetkinin sınırsız olması gerekmektedir. 21 Ekim 2007 tarihinde yapılan referandum sonucu cumhurbaşkanının genel oy ile seçilecek olmasıyla yarı başkanlık sisteminin benimsendiğini ileri sürülmektedir. Elbette bu değişiklik hükümet sistemini parlamenter sistemden uzaklaştırarak başkanlık sistemine yaklaştırmıştır ancak yeni sistemi yarı başkanlık sistemi olarak nitelendirmek mümkün değildir. Halkın cumhurbaşkanını belirlemesi rejimin temel unsuru haline gelmemiştir çünkü mevcut sistemde cumhurbaşkanı bağımsız bir şekilde kendi programını yürütememektedir. Kaldı ki yarı başkanlık sisteminin belirgin bir özelliği olan cumhurbaşkanının parlamentoyu şartsız fesih yetkisi mevcut düzenlemede yer almamaktadır. Bununla beraber mevcut sistemin parlamenter sistem olmadığı da ortadadır. Çünkü parlamenter sistemde cumhurbaşkanı yasama organı tarafından seçilmekle beraber sembolik bir makamdır. Prof. Dr. Kemal Gözler'e göre de 2007 referandumu ile olan değişiklikten sonra oluşan hükümet modeli için yarı başkanlık sistemi demek yanlış olur. Halkın Cumhurbaşkanını seçmesi yeni oluşan rejimin başkanlık sistemine ait olan tek özelliğidir.

22 Şahin, K. (2014) Türkiye'deki Hükümet Sistemi Tartışmalarına Siyasi Kültür ve Demokrasi Eksenli Bir, Yaklaşım. Sakarya İktisat Dergisi,3 (3): 29-71.

23 Kotan, s.107.

24 Özbudun, s.315.

25 Yazıcı, s.141.

Buna karşın yürütmenin iki başlı oluşu, Cumhurbaşkanının siyasi sorumsuzluğuna karşın Bakanlar Kurulunun meclise karşı siyasi sorumluluğunun olması, aynı kişinin hem yasama hem de yürütmede görev alması, Bakanlar Kurulunun yasama görevine katılması ve Cumhurbaşkanının meclisi sınırlı da olsa feshetme yetkisi bakımından parlamenter sistemin özelliklerini taşımaktadır. Yarı başkanlık sisteminin parlamenter sistemden ve başkanlık sisteminden yarı yarıya özellikleri alması gerektiğini savunan Gözler, parlamenter rejimin beş özelliğine karşı başkanlık sisteminin tek bir özelliğinin alınmasının sistemi yarı başkanlık sistemine götürmeyeceğini dile getirmektedir. (26)

2007’de yapılan referandum birtakım sorunları da beraberinde getirmiştir. Öncelikle yapılan değişikliğin meydana getirdiği sistem hükümet sistemlerinden hiçbirine uymamaktadır. Hem parlamenter sisteme hem de yarı başkanlık sistemine ait özellikleri barındıran bir sistemdir. Cumhurbaşkanının ve yasama organının halk tarafından belirlenmesi ile parlamento tek meşruluk özelliğini kaybetmiş ve çift meşruluk durumu var olmuştur. Bununla beraber halk tarafından seçilmesi ile Cumhurbaşkanının tarafsızlığına da gölge düşmüştür. Mevcut sistemde cumhurbaşkanı ile yasama organının yaşayacağı fikir ayrılıkları sistemin tıkanmasına neden olabilir. Yapılan değişiklikle meydana gelen sistem hükümet sistemlerinden hiçbirine tamamen benzememekle beraber bu değişikliğin yapılmasının mevcut sistemi başkanlık sistemine götürmek için atılan bir adım olarak görülebilirdi.

Türkiye parlamenter sistemden Başkanlık sistemi adı verilen yeni yönetim sistemine geçiş yaptı. Başkanlık sistemi adı verilen bu yeni düzen için yapılan Anayasa değişiklikleri Nisan 2017’de yapılan referandumla kabul edilmiştir.

Türkiye’de mevcut sisteme dair ilk Cumhurbaşkanlığı seçimi Haziran 2018’de yapılmıştır. Cumhuriyet tarihinin en önemli olaylarından biri haline gelen bu seçim neticesinde mevcut Cumhurbaşkanı salt çoğunlukla kazandığı seçimlerin ardından görevine başladı.

1.2. RUSYA’DA HÜKÜMET SİSTEMİNİN TARİHİ GELİŞİMİ

Bir ülkenin siyasal rejimi tarihi, ekonomisi, halkının sosyolojik ve psikolojik durumu gibi birçok nedenle yakından ilişkilidir. Rusya Federasyonu’nun siyasal rejiminin

yapısal ve işlevsel özellikleri de benzer birçok nedene bağlı olarak şekillenmektedir. Bir siyasal rejimin başarısı isminden çok iyi işlemesine, yani genellikle ülkenin koşullarıyla uyuşmasına bağlıdır. Örneğin hangi isimle adlandırılırsa adlandırılın uygulanan bir rejimin demokratik ve çağdaş bir rejim şeklinde işleyebilmesi; siyasal kültürünün yerleşmiş bir uzlaşma geleneğini ve karşılıklı saygıyı içermesine bağlıdır. Benzer biçimde, her düzenleme, sanayileşmiş ve ekonomik yönden gelişimini tamamlamış bir toplumla, ekonomik bir krizin yaşanmakta olduğu bir toplumda farklı uygulamalara sahne olacaktır. SSCB'nin dağılmasıyla birlikte kurulan ülkelerin hemen hepsinde, eski sistemden tamamen bir kopuş ve yeni siyasi sistem arayışları ortaya çıkmıştır. SSCB'nin merkez ülkesi ve siyasi mirasçısı Rusya Federasyonu'nda çağdaşlaşma yolunda çeşitli yenilikler yapılmıştır. Bu demokratikleşme ve yenilik hareketinin 1985'te Gorbaçov'un iktidara gelmesiyle başlayıp, Yeltsin'le devam ettiği ise konunun ilgilerince genel kabul görmektedir.

Fakat Rusya Federasyonu'nun, yeniliklere karşın, gerçek bir demokratik yönetimin gereklerini yerine getirmekten hala uzak olduğu görülmektedir. Ülkedeki siyasi sistem henüz geçiş aşamasındadır (27). İktidar dağılımı ve devlet ile toplum (sivil toplum örgütleri ve kamuoyu) ilişkileri bakımından, ülkenin siyasi sistemi, otoriter-plüralist biçimdedir. Bu sistemde bütün yetki bir merkezde, Cumhurbaşkanı ve onun ekibinin elinde toplanır. Bu merkezin altında ise hükümetin yasama organlarına bırakılır. Sistemdeki plüralizm ise devlette iktidarın paylaşılmasında, çok partililik, bazı yasama ve yürütme yetkilerinin merkezden federe birimlere verilmesinde görülmektedir. Ülkede karar verme, küçük bir kısma bırakılmıştır. Bunlar, cumhurbaşkanı,

Cumhurbaşkanlığı idare kurulu başkanı, başbakan ve onların resmi ve resmi olmayan yakın çevresidir. Bu durumun, Rusya Federasyonu devlet sistemine oligarşik yön verdiğini söylemek mümkündür. Ayrıca, Rus siyasi sisteminde otoriterlik belirtileri de mevcuttur. Otoriter sistem, totaliter sistem ve demokrasi arasında yer almaktadır. Söz konusu olan rejimde, resmî ideolojinin baskın olmasıyla birlikte, hükümetin ideolojisine ters düşmeyecek başka ideolojilere de yaşama hakkı tanınmıştır. Ekonomide, devlet sektörü ile özel sektör bir arada hüküm sürmektedir. Halkın siyasi hayata katılması sınırlıdır. Halk siyasi yönün oluşmasına katkıda bulunmamaktadır. Yönetici grup, iktidarını halk tarafından kontrol edilmeden sürdürür. Otoriter rejimde kamuoyu, totaliter rejime göre biraz daha serbesttir. Kamu hayatının devlet tarafından yönetimi baskıcı değildir. Toplumun manevi tercihi sert kontrol yoktur, muhalefet

partisi sınırlı şekilde hareket etmesi şartıyla hayat hakkına sahip olur. Bunlardan başka, çeşitli özel kuruluşlar faaliyet gösterebilir. Çarlık dönemi Rusya’ında siyasi iktidar Çar’ın elinde idi. Bu dönem geleneksel tipteki otoriter rejim olarak algılanır. Sovyet toplumundaki siyasi rejimi üçe ayırmak mümkündür. Birincisi 1917-1920 yılları arasındaki dönemde otoriter diktatör rejim, yani proletarya diktatörlüğü; ikinci dönem 1920-1950 arasındaki Stalin’in şahsi iktidarı, sol totaliter rejim; üçüncü dönem ise 1950 ile 1991 yılları arasındaki sürede hükümetin otoriter rejime geçmeye başladığı dönemdir (28). Sovyetler Birliğinin benimsemiş olduğu Meclis Hükümeti Sistemi’nden mümkün oldukça uzaklaşmaya çalışan Rusya’da, 1991-1993 döneminde başkanlık sistemini getiren bazı anayasal düzenlemeler yapılmıştır. Fakat, kuvvetlerin sert ayrılığını gerektiren bu sistemde çifte meşruluk sorunu ortaya çıkınca, ülke önce “kanunlar savaşı” ve daha sonrada sıcak çatışmaya kadar varan siyasal krizle karşı karşıya kalmıştır. Söz konusu çatışmanın galibi ise cumhurbaşkanı olmuştur (29). Yapısal ve işlevsel olarak yasama, yürütme ve yargı erkleri incelendiğinde, Cumhurbaşkanının sistemin çekirdeği olduğu anlaşılmaktadır.

Parlamente demokrasilerde hükümet parlamento tarafından güvenoyu almak zorunda olup, ona karşı sorumlu ve hesap vermek durumundadır. Bu sistemde genellikle hükümeti parlamentoda çoğunluğu oluşturan siyasi parti veya partiler arası koalisyonlar oluşturur. Parlamente demokratik rejimlerde yasama organı olan parlamento sadece yürütme organı olan hükümetin oluşmasında başrolü oynamaz. Meclis aynı zamanda devlet başkanını da yani cumhurbaşkanını da seçer. Kısaca parlamente demokratik hükümet biçiminde yasama organı olan meclis esastır, temeldir, yürütmeyi belirleyen ve denetleyen odur.

27 Sovyetler Birliği’nin dağılmasıyla bağımsızlığına kavuşan ülkelerin, sosyalist bir ekonomiden liberal ekonomiye dönüşüm sürecinde olan ekonomileri geçiş ekonomileri olarak adlandırılmaktadır.

28 Hekimoğlu, Asem Nauşabay, (2007), Rusya’nın Dış Politikası 1, Ankara: Vadi Yayınları,

29 Roskin, Soviet science, Moskova 2013: S. 547.

Meclis (parlamento) bu sistemin kalbidir. Başkanlık sisteminin en karakteristik özelliği hükümetin meclisten, yani parlamentodan bağımsız olmasıdır. Yani başkanlık sisteminde meclis ne hükümete güvenoyu vermek durumundadır ne de meclis

güvenoyu ile hükümeti düşürebilir. Bu sistemde aynı zamanda hükümet başkanı yani başbakan olan devlet başkanı doğrudan halk tarafından seçilir. Devlet başkanı hükümeti kurar. Çoğu zaman hükümet üyeleri olan bakanlar, meclis dışıdır. Bazı olağanüstü durumlarda hükümet, mecliste çoğunluğu oluşturan siyasi partilerin, yani siyasi iradenin aksine oluşabilir. Yarı başkanlık, başkanlık sistemi ile Parlamenter demokrasinin bir çeşit karışımıdır. Başkanlık sisteminde doğrudan halk tarafından seçilen devlet başkanı, parlamentodaki partilerin çoğunluğuna bakmaksızın hükümet kurup yürütmeyi tekeline alırken, yarı başkanlık sisteminde hükümeti halk tarafından seçilen başkan değil, parlamento kurup iş başına getirir ve onu denetler. Kısaca tam başkanlık sisteminde devlet başkanı ile başbakan tek bir kişi iken, yarı başkanlık sisteminde bu iki makam ayrı ayrı siyasetçinin elindedir (30).

RF siyasal sistemi bu açıklanan siyasal sistemlerden hiçbirisiyle birebir örtüşmemektedir aslında, başkanlık ve yarıbaşkanlık sistemlerinden her ikisinden de birtakım özelliklerini bünyesinde barındırmasına karşın şahsına münhasır özelliklere sahiptir. RF sistemi şekil olarak (31) yarı başkanlık modeline benzese de cumhurbaşkanının sahip olduğu görev ve yetkiler açısından bakıldığında başkanlık sistemini çağrıştırmaktadır. Bazı yazarlar bu siyasal sistemi yarı başkanlık ile başkanlık arasında bir yere oturturken bazıları da güçlü başkanlık olarak adlandırmaktadırlar. (32). 1993 yılından sonra Rusya'daki politik sistemi (Kazakistan'da, Belarus'ta ya da Gürcistan'da olduğu gibi) güçlü başkanlık iktidarının biçimlendirdiğini, Rusya'nın biçimsel olarak Batı'nın başkanlıkla yönetilen ülkeleriyle aynı sıraya girmiş olmakla birlikte, pratikte gelişmiş kapitalist ülkelerde bir benzeri olmayan çok özgül bir olgu gözlemlendiğini belirtmekte; (33) ise, Rusya Federasyonu'nda görev ve yetkileri itibarıyla Fransa'dan çok ABD'dekine benzeyen ve fiilen hem yasamanın hem yürütmenin üstünde yer alan bir Başkanlık Sisteminin bulunmakta olduğunu vurgulamaktadır.

30 Alexey Naumov, Development in northern regions of Russia, Europe and North America, Moskova 2011.748S.

31Rusya Federasyonu'nda Cumhurbaşkanı'nın seçiminde meclisin bir görevi bulunmayıp, Cumhurbaşkanı doğrudan halk tarafından seçilmektedir. Hükümet ise meclis (Duma) içerisinden çıkmaktadır.

32 Ojegov, Feodal devlet döneminde derebeylerine bağlı olan ve hizmetleri karşılığında toprak verilen kişidir. Moskova 2008.

33 Mikail, Elnur Hasan, (2007), Rus Dış Politikası ve Yeni Çar Putin, IQ Yayıncılık

Bugün için Rus rejimi, yasal normların ve anayasal kuralların geniş çapta göz ardı edilmesiyle, iktidarı paylaşan kurumların ve denetleme mekanizmalarının yokluğu ile ve siyasi karar alma sisteminin şeffaf ve güvenilir olmaması ile daha da kötüleşmiş bir başkanlık sistemidir. Seçim sistemindeki kusurlar, basın özgürlüğünde giderek artan kısıtlamalar, başkanlığın yürütme yetkisinin anayasal sınırları aşma tehdidi, keyfi kurallar, vatandaşların hak ve özgürlüklerinde artan ihlaller bütün bunların hepsi Rusya'nın liberal olmayan bir demokrasi olmasına katkıda bulunmaktadır. Ayrıca, mali ve sanayi holdinglerin devlet kurumlarını özel iş menfaatleri için kullanması artarken pek çok devlet kuruluşunun etkinliği, nüfuzu ve siyasi kapasitesi çok azalmıştır (34). Rusya Federasyonu 'nda görev ve yetkileri itibarıyla Fransa'dan çok ABD'dekine benzeyen ve fiilen hem yasamanın hem yürütmenin üzerinde yer alan bir başkanlık sistemi bulunmaktadır. (35). Aynı zamanda burjuva demokrasininin, politik diktatörlüğün ve otokrasinin belli öğelerinin tamamen kendine özgü bir karışımı olduğu için yeni bir tarihi olgudan bahsediyoruz. Bu karışımın daha sonraları rejimlerini değiştirmiş ülkelerin o andaki ve gelecekteki gelişimleri için bir tarihsel özgünlüğü de işte burada yatmaktadır (36). Sonuç olarak: Rusya Federasyonu'ndaki siyasal sistemin görev ve yetkileri itibarıyla hem Fransız yarı başkanlık hem de ABD başkanlık rejimlerinden izler taşıdığını; ancak uygulanma itibarıyla yasama ve yürütmenin üzerinde yer alan bir "Başkanlık Sistemi"nin (güçlendirilmiş) bulunmakta olduğunu söyleyebiliriz.

34 Mikail, Elnur Hasan, (2007), Rus Dış Politikası ve Yeni Çar Putin, IQ Yayıncılık

35 Vorojeykina, Moskova 2010 4th ed S. 373.

36 Ojegov, Feodal devlet döneminde derebeylerine bağlı olan ve hizmetleri karşılığında toprak verilen kişidir. Moskova 2008.

1.3. TÜRKİYE'DE HÜKÜMET SİSTEMİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Türkiye'nin ilk meclisi 1876 Kanun-i Esasi Anayasasında öngörülmüştür. Buna göre yasama organı Heyet-i Ayan ve Heyet-i Mebusan isimli iki meclisten oluşmaktaydı. Heyeti Ayan üyeleri doğrudan doğruya padişah tarafından seçilmekte, Heyet-i Mebusan üyeleri kısmi bir seçimle belirlenmekteydi. Bu sistemde yürütme yetkisi

padişaha aitti ve padişah bu yetkisini Vekiller Heyeti ile kullanacaktı. Bu heyetin göreve gelmesinde ve görevden uzaklaştırılmasında padişah tam yetkiliydi. Vekiller Heyeti parlamentoya karşı sorumlu değildi, padişaha karşı sorumluydu. Bu nedenle bu sistemin tam anlamıyla parlamenter sistem olduğunu söylemek zordur. Bununla beraber fesih ve güvensizlik oyu gibi kontrol araçları 1876 Anayasası'nın öngördüğü sistemde bulunmamaktaydı. (37)

1921 Anayasası Meclis Hükümeti Sistemini benimsemiştir. Şüphesiz bu rejimin benimsenmesinde Kurtuluş Savaşı'nın olması ile bu rejimi benimsemek zorunlu hale gelmiş ve meclis rejimi belirlenirken J.J.Rousseau'nun egemenliğin bölünmezliği ilkesinden de ilham alınmıştır. 1921 Anayasası'na göre kuvvetler birliği ilkesi temel alınmış ve egemenliğin tek sahibi meclis olmuştur. Yani Büyük Millet Meclisi hem yasama hem de yürütme yetkisine sahiptir. 1921 Anayasası'nın 8. maddesine göre; hükümetin bölümlerinin Meclisin seçtiği vekiller aracılığı ile yönetileceği, bu vekillere meclisin yön vereceği ve bu vekillerin Meclis tarafından görevden alınacağı belirtilmiştir. Bu özellikler meclis hükümeti sisteminin temel özelliklerindedir. Bununla beraber meclis hükümeti sisteminin ayırıcı bir özelliği olan devlet başkanına yer verilmemesi de 1921 Anayasa'sında yerini almıştır. Buna göre devlet başkanlığı makamı yoktur ancak devlet başkanına ait olması gereken yetkiler ve görevler Büyük Millet Meclisi başkanına aittir. Yine meclis başkanı doğal olarak Vekiller Heyetinin de başkanıdır. (38)

1924 Anayasası ise meclis hükümeti ve parlamenter sistem arasında karma bir sistem kurmuştur. O dönem Anayasa hazırlanırken etkisinde kalınan Polonya Anayasa'sı, "meclis hükümeti sistemini", Fransız Anayasa'sı ise, "parlamenter hükümet sistemini" benimsemişti. 1924 Anayasasında bu iki anayasadan etkilenilmekle beraber daha çok parlamenter sisteme ait özellikler ağır basmaktadır. Egemenlik yetkisini millet adına tek başına kullanan meclisin yasama ve yürütme yetkisini kullanması, meclisin hükümeti her zaman denetleyebileceği ve düşürebileceği halde hükümetin meclisi feshetme yetkisinin olmaması 1924 Anayasası'nın meclis hükümeti sistemini benimsediğini gösterir.

37 **Tunç, Hasan; Bilir, Faruk; Yavuz, Bülent;** Türk Anayasa Hukuku, 3.Baskı, Ankara, 2011, s.30.

38 **Gözler, Kemal;** Türk Anayasa Hukuku Dersleri, 12. Basım, Bursa, 2011, s.25

Yürütme yetkisini Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulunun kullanması, başbakanın Cumhurbaşkanıyla Meclis üyeleri arasından tayin olması ve hükümetin kolektif sorumluluğu ilkesini açıkça benimsemiş olması parlamenter rejimin özelliklerindedir. 1924 Anayasası'nın getirdiği sistem” kuvvetler birliği ve görevler ayrılığı” olarak da isimlendirilmiştir. (39)

1961 Anayasası ise kuvvetlerin yumuşak ayrılığını benimseyerek kendisine parlamenter sistemi model olarak almıştır. 1961 Anayasası'na göre; yürütme Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulundan oluşmaktaydı. Cumhurbaşkanı siyasi açıdan sorumsuzken; Bakanlar Kurulu'nun meclise karşı siyasi sorumluluğu vardı. Bu anayasada yasama ve yargının yetki olarak düzenlenmesi ve yürütmenin görev olarak düzenlenmesi bilinçli bir tercihtir. Böylece yürütme oldukça dar bir alana çekilmiştir. Nitekim özerk statüye sahip üniversiteler ve radyo televizyon idareleri oluşturulması da yürütmenin zayıf tutulması sonucu meydana gelmiştir.

Yasama kuvveti ise Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu'ndan oluşan TBMM tarafından kullanılmaktadır. Millet Meclisi üyeleri halkın oyu ile belirlenmekteydi. Cumhuriyet Senatosu'nda ise üç tür senatör vardı: Yüz elli senatör halk tarafından, on beş senatör Cumhurbaşkanı tarafından seçilmekteydi. Ayrıca “tabi üyeler” diye nitelendirilen üyeler bulunmaktaydı. Bunlar Milli Birlik Komitesi üyeleri ve eski Cumhurbaşkanlarından oluşmaktaydı. (40)

1982 Anayasası, 1924 Anayasası hariç olmak üzere önceki anayasaların benimsediği parlamenter sistem geleneğini devam ettirmiştir. Prof. Dr. Kemal Gözler'e göre; 21 Ekim 2007 halk oylamasından önce 1982 Anayasası'nın kurduğu hükümet sistemi saf parlamenter rejimdir. (41)

Nitekim parlamenter rejimin tüm özellikleri 1982 Anayasası'nda mevcuttur. (42)

Anayasanın 8. maddede yürütme yetkisini Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu arasında paylaşması, 101 ve 105. maddelerde Cumhurbaşkanı'nın tarafsız ve sorumsuz bir makam olduğunun belirtilmesi parlamenter sistemin özelliklerindedir. Bununla beraber hükümetin kuruluş yöntemini düzenlemeyen 109. maddesi, hükümetin göreve başlarken ve görev sırasında meclisin güvenine tabi olacağını düzenleyen 110 ve 111. maddeleri, Bakanlar Kurulu'nun kolektif sorumluluğunu düzenleyen 112. madde parlamenter rejim ile uyumlu düzenlemelerdir. 99. maddede TBMM'ye hükümeti düşürme yetkisi tanınması ve son olarak 116. maddede

Cumhurbaşkanı'na TBMM seçimlerini yenileme yetkisinin verilmesi de 1982 Anayasasının parlamenter sistemi benimsediğini gösterir. **(43)**

39 **Özbudun**, s.387

40 **Tunç/Bilir/Yavuz**; s.48-49.

41 **Gözler**, Türk Anayasa Hukuku Dersleri, s.297.

42 **Kotan, Muammer Lütfi**; “Türkiye’de Sistem Tartışmaları Çerçevesinde Siyasal Sistemlerin Analizi ve Başkanlık Türkiye’de Uygulanabilirliği” (Yayınlanmış yüksek lisans tezi, Kafkas Üniversitesi, 2013.), s.106

43 **Yazıcı**, s.124-125.

1982 Anayasası'nı hazırlayan darbe yönetimi, derinden sarsılan devlet düzeninin yerine getirilmesi için devletin organları ile ilgili düzenleme yapmak istemiştir. 1961 Anayasası'nın yetersiz kaldığından hareketle devletin gücünü artırmak amacıyla yürütme organına daha geniş yetkiler verilmiştir. Bu amaçla Cumhurbaşkanı'nın yetkilerinin kapsamı genişletilmiştir. Bakıldığında 1961 Anayasası'nın 6.maddesi “yürütme görevi” başlığı taşıırken; 1982 Anayasası'nın 8.maddesi “yürütme yetkisi ve görevi başlığı” taşımaktadır. Yani 1961 Anayasası'nda yürütme kuvveti yetki olarak değerlendirilmemiş olmasına rağmen, 1982 Anayasası'nda hem yetki hem de görev olarak değerlendirilmiştir.

Cumhurbaşkanı'nın önemli görevlere özellikle yargı organlarına yapacağı atamalar yürütmeyi Cumhurbaşkanı lehine güçlendirmiştir. Bununla beraber sorumsuz olan Cumhurbaşkanı'nın tek başına kullanacağı yetkilerin yargı denetimi dışında kalması da parlamenter sistemden sapma olarak nitelendirilebilir. Bilindiği gibi saf parlamenter sistem iki kanatlı yürütme organını öngörmektedir. Ancak 1982 Anayasası iki başlı yürütme öngörmüştür. Sorumsuz olan Cumhurbaşkanı'nın yetkileri artırılmış ve parlamenter sistemden sapma meydana gelmiştir. Bu sebeple 1982 Anayasası'nın benimsediği hükümet rejimi hakkında çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. 1982 Anayasası'nda iki başlı bir yürütme organı olması ve yasama organı karşısında yürütmeyi güçlendirmesi saf parlamenter sistemden sapma olarak değerlendirilmiştir. **(44)** Nitekim Cumhurbaşkanı'nın çeşitli devlet kademelerine özellikle yargı organlarına yapacağı atamaların ve Cumhurbaşkanı'nın tek başına kullanacağı yetkilerin yargı denetimi dışında kalması Cumhurbaşkanı'nın elinde bir güç haline gelmektedir. **(45)** Bu gücü tek başına kullanacak olan Cumhurbaşkanı'nın verdiği kararlardan siyasal anlamda sorumlu tutulabilecek bir organın bulunmaması da parlamenter sistemin mantığı ile çelişmektedir. **(46)** Bu belirtilen durumlar 1982

Anayasasının benimsediği sistemin yarı başkanlık sistemi olduğunu akla getirirse de bu değerlendirme doğru olmayacaktır. Örneğin; Anayasanın 121 ve 122. maddeleri olağanüstü hâl ile ilgili tedbirlerin alınması yetkisini Cumhurbaşkanı başkanlığında toplanan Bakanlar Kuruluna tanımıştır. Yine cumhurbaşkanına parlamentoyu feshetme yetkisini sınırsız bir şekilde tanımaması da Anayasanın belirlediği sistemin yarı başkanlık sistemi olmadığını göstermektedir (47) Çünkü yarı başkanlık sisteminde bu yetkinin sınırsız olması gerekmektedir. 21 Ekim 2007 tarihinde yapılan referandum sonucu cumhurbaşkanının genel oy ile seçilecek olmasıyla yarı başkanlık sisteminin benimsendiğini ileri sürülmektedir. Elbette bu değişiklik hükümet sistemini parlamenter sistemden uzaklaştırarak başkanlık sistemine yaklaştırmıştır ancak yeni sistemi yarı başkanlık sistemi olarak nitelendirmek mümkün değildir. Halkın cumhurbaşkanını belirlemesi rejimin temel unsuru haline gelmemiştir çünkü mevcut sistemde cumhurbaşkanı bağımsız bir şekilde kendi programını yürütememektedir. Kaldı ki yarı başkanlık sisteminin belirgin bir özelliği olan cumhurbaşkanının parlamentoyu şartsız fesih yetkisi mevcut düzenlemede yer almamaktadır. Bununla beraber mevcut sistemin parlamenter sistem olmadığı da ortadadır. Çünkü parlamenter sistemde cumhurbaşkanı yasama organı tarafından seçilmekle beraber sembolik bir makamdır.

44 **Kuzu**, s.86.

45 **Kotan**, s.107.

46 **Özbudun**, s.315.

47 **Yazıcı**, s.141.

Prof. Dr. Kemal Gözler'e göre de 2007 referandumunu ile olan değişiklikten sonra oluşan yeni hükümet modeli için yarı başkanlık sistemi demek yanlış olur. Halkın Cumhurbaşkanı'nı seçmesi yeni oluşan rejimin başkanlık sistemine ait olan tek özelliğidir.

Buna karşın yürütmenin iki başlı oluşu, Cumhurbaşkanı'nın siyasi sorumsuzluğuna karşın Bakanlar Kurulu'nun meclise karşı siyasi sorumluluğunun olması, aynı kişinin hem yasama hem de yürütmede görev alması, Bakanlar Kurulu'nun yasama görevine katılması ve Cumhurbaşkanı'nın meclisi sınırlı da olsa feshetme yetkisi bakımından parlamenter sistemin özelliklerini taşımaktadır.

16 Nisan 2017'de yapılan referandum ile Türkiye Anayasa değişikliği gerçekleşmiştir. Seçmenler tarafından, mevcut Türkiye Anayasası'nın 18 maddesi üzerindeki değişiklikler oylanmıştır. Hükümetteki Adalet ve Kalkınma Partisi ve kurucularından Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından desteklenen madde değişiklikleriyle ilgili tartışmalar uzun süre devam ettikten sonra muhalefetteki Milliyetçi Hareket Partisi'nin desteğiyle birlikte meclisten geçerek halk oylaması kararı alınmıştır. Değişiklik paketi, yürürlükteki parlamenter sistemin kaldırılarak yerine başkanlık sisteminin getirilmesini, Başbakanlık makamının ortadan kaldırılmasını, meclisteki vekil sayısının 550'den 600'e çıkarılmasını ve Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun (HSYK) yapısında değişiklikler yapılmasını içermektedir.

Anayasa değişikliği teklifi ilk olarak AK Parti tarafından 2011 genel seçimlerinin hemen peşine duyurulmuş ancak meclisteki tüm partilerden oluşan Anayasa Komisyonu'nun fikir birliğine ulaşamaması üzerine geri çekilmiştir. 2014 yılı Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde Recep Tayyip Erdoğan'ın Cumhurbaşkanı koltuğuna oturmasıyla birlikte Başkanlık sistemine geçiş tartışmaları hız kazanarak daha çok gündeme gelmiş, 20 Ocak 2017'de beşte üç oy sayısı 330'u aşarak 339 oy toplayan Anayasa değişikliği teklifi meclisten geçerek referandum kararı verilmiştir. 16 Nisan 2017 tarihinde yapılan referandum sonucunda %51,41 evet oyu ile Başkanlık Sistemi'ne geçilmesi kabul edilmiştir.

1.4. RUSYA'DA HÜKÜMET SİSTEMİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Rusya'nın hükümet şeklinin kendine özgü birtakım özellikleri vardır. Buna ek olarak, Rusya hükümet sisteminde "yarı başkanlık sistemi" teriminin kullanımı oldukça belirsizdir. Çünkü ismin yarısı başkanlık sisteminden alınmıştır (cumhuriyetin yarı cumhurbaşkanlığı niteliğinden bahsediyoruz), ancak diğer yarısının nereden geldiği açık değildir.

"Yarı başkanlık" ifadesinin kullanılmasının sebebi; Cumhurbaşkanı'nın tek başına kullanabildiği yetkilerin sınırlı olması gösterilebilir. Aslında, bu kullanım biçimine sahip hükümet biçimi (özellikle geçmişte, "güçlü" başkanlar altında) Rusya'ya özgüdür. (48)

Rusya Federasyonu Anayasası hükümlerini incelediğimizde, Rusya'daki hükümet biçiminin; cumhurbaşkanlığı sistemi ile parlamenter sistemin özelliklerini bir karışımı olduğunu görürüz.

Yarı başkanlık teriminin yanısıra 1997'den beri Rusya'da hükümet biçimini karakterize etmek için, "Cumhurbaşkanlığı Parlamenter Sistemi " terimi de yavaş yavaş literatüre yerleşmiştir. Bu hükümet biçiminin hem cumhurbaşkanlığı hem de parlamentarizm unsurlarına sahip olduğunu göstermektedir. Bu hükümet biçimi, parlamenter demokrasinin ve istikrarlı, etkili bir yürütme gücünün birleşimine izin verir. Bu hükümet biçiminde, devlet başkanının (Cumhurbaşkanı) yetki sınırları genişletilmiştir. Ancak bu düzen devlet mekanizmasının işleyiş sistemini zayıflatmaktadır. Ayrıca başkanın bu sistemdeki özel konumu nedeniyle, nüfusun farklı kesimlerinin (en aktif grupları şeklinde) etkisinin derecesi, Başkan (farklı çıkarların baskısı nedeniyle) çalışmalarının çeşitli faktörler bakımından değerlendirebilmesine yol açabilir. Son yıllarda, bu hükümet biçimi veya onun bireysel unsurları dünyada çeşitli değişiklikler içererek daha yaygın hale gelmektedir. Başkanlık yetkilerinin farklı ülkelerde farklı amaçlar için kullanıldığını görüyoruz. Bazı durumlarda, demokrasiyi "yukarıdan" ("yönetilen demokrasi") teşvik etmeye hizmet eden bu yetki kullanımı, bazı ülkelerde de başka amaçlar için kullanılırlar. (49)

Anayasal hükümleri, devletin en yüksek organları arasındaki kurulan ilişkilerini, Rusya Federasyonu Başkanı'nın anayasal yetkilerini incelemek, ona sadece Anayasa'yı değil, aynı zamanda Rusya Federasyonu'nun başkanları, temsilci organları da dahil olmak üzere çeşitli yetkiler verdi.

Rusya Federasyonu'nun kanunlarının, belediye oluşumlarının (özellikle, belirli koşullar altında ve mahkeme kararından sonra fesih hakkı), Rusya Federasyonu yasalarının, Başkan'a veya Anayasa'nın Rusya Federasyonu Anayasa Mahkemesi'ne (örneğin, Rusya Federasyonu Silahlı Kuvvetleri'nin yurt dışında kullanılması veya hukukun yürürlüğe girdiği geçici fiillerin düzenlenmesi ile ilgili olarak) verdiği yetkiler de incelendiğinde Rusya'nın bir Başkanlık biçiminde yönetildiği sonucuna varılabilir. (50)

Anayasal normların ve bu normları geliştiren yasal işlemlerin analizinden Rusya Cumhurbaşkanlığı sisteminin baskın bir konuma sahip yüksek devlet otoriter sistemlerinden olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, Rusya'da hükümet biçimini incelerken, herhangi bir ülkede olduğu gibi, sadece bu konudaki anayasal normları değil, aynı zamanda yerleşik uygulamaları da dikkate almak gerekmektedir. (İngiltere örneğinde olduğu gibi.) Yazılı olmayan bir anayasa geleneğine sahip (Kraliyet ayrıcalığı) Birleşik Krallık'ın anayasal normlarından sadece bazıları dikkate

alındığında da İngiliz hükümdarının da yasal olarak büyük güçlere sahip olduğunu görüyoruz. Buna göre yasalar hükümdar adına ilan edilir, hükümeti hükümdar tayin eder, konseyde emir verir (özel konsey). Ancak hükümdarın halkla ilişkiler kapsamında ise gerçek bir gücü yoktur. Büyük Britanya'daki hükümet biçimi parlamenter bir Monarşidir.

48 **Zaznaev O.I.** Poluprezidentskaya sistema: teoreticheskie i prikladnye aspekty. Kazan', 2006.
49 **Chirkin V.E.** Prezidentskaya vlast' // Gosudarstvo i pravo. 1997. No 5.
50 **Konstituciya RF:** ot obraza budushego k real'nosti (k 20-letiyu Osnovnogo Zakona Rossii) / pod red. T.Ya. Habrievoi. M., 2013.

Rusya'ya gelince, görev yapan iki Rus Cumhurbaşkanı Vladimir Putin ve Dmitry Medvedev'e verilen son derece yüksek yetkilere atıfta bulunarak, ülkemizde hükümet biçiminin belirlenmesi uygulamasından sonuçlar çıkaracağız. Bu durumda, hükümet biçiminin karakteristik yapısı ile ilgili olarak, devlet pratiğine dikkat etmek önemlidir. Cumhurbaşkanlığı Sistemleri ile Parlamenter Cumhuriyetler de anayasal normlar pratikte birbirlerinden farklıdır. Daha önce de belirtildiği gibi, anayasal normların analizi sadece bir karma sistemi değil, aynı zamanda Cumhurbaşkanlığı Sistemi ve Parlamenter Cumhuriyetlerin unsurlarının Rusya hükümet biçimindeki içerisindeki kombinasyonunu, kaynaşmasını ve iç içe geçmesini göstermektedir. İlk türün unsurları şunlardır:

1. Rusya Federasyonu Anayasası'nın 2. Maddesi'nin 80. bölümüne göre, Rusya Federasyonu Başkanı "Devletin iç ve dış politikasının ana yönlerini belirler."

Bununla birlikte, Anayasa'nın 80. maddesi, Rusya Federasyonu Başkanı'nın, anayasaya ve federal yasalara (yani Parlamento eylemlerine) uygun olarak politikanın temel yönlerini tanımladığını belirtmektedir. Bu, Rusya Federasyonu Başkanı'nın takdirine ilişkin sınırları belirler, ancak anayasaya göre devletin politikasını (temelini unsurlarını) belirler. Uygulamada, Rus parlamentosu her zaman Cumhurbaşkanı'nın hem temel hem de özel konularda önerilerini onaylar ve Cumhurbaşkanı üzerindeki sorumluluğu almaya çalışır. Bu anlayış Rus siyasetinde uzun zamandır bir gelenek halini almıştır.

2. Madde 1'in 80 bölümüne uygun olarak, Rusya Federasyonu Başkanı "Devlet makamlarının koordineli işleyişini ve etkileşimini sağlar." Bu ifade, 1958 Fransız Anayasası'nın hükmüne biraz benzer ancak kamusal makamlar yerine, devlet

makamlarına atıfta bulunur. Bu atıf çok geniş bir Alana tekabül eder, çünkü anayasaya göre kamu makamları sadece Rusya Federasyonu'nun yetkisinde değildir.

Anayasada kullanılan "koordinasyon" kelimesi, tüm hükümet mekanizmasının sadece Cumhurbaşkanı'na tabi tutulması anlamına gelmemektedir. (Demokratik hükümet biçiminde durum böyle olmaz.) Ancak koordinasyon ve etkileşimin sağlanması da Cumhurbaşkanı'na belirli yetkiler vermektedir.

3. Sadece Rusya Federasyonu Başkanı, Rusya Federasyonu Başbakanlığı için bir aday seçer ve parlamento'ya (Devlet Duması) gönderir. Bunu, partilerin parlamentodaki rolünden bağımsız olarak yapar. Yeni Rusya'da, Rusya Federasyonu hükümetinin Başkanı'nı Duma'daki baskın partiden (V. S. Chernomyrdin) atama hakkı vardı, ancak daha sonra Başbakanlar resmen partili olmayan kişiler tarafından atanır. Rusya Federasyonu'nun böyle bir Başbakanı Vladimir Putin (Birleşik Rusya partisinin Başkanı) önceki döneminde Dmitry Medvedev'di. Şimdi V. Putin, ilk Kongresi 2013'te yapılan ve 2011 seçimleriyle bağlantılı olarak oluşturulan "Rus Anavatan Cephesi" siyasi hareketinin başıdır. Rusya Başbakanı Dimitri Medvedev şimdi iktidar partisi olarak kabul edilen Birleşik Rusya Partisine başkanlık ediyor. Parlamentonun alt meclisinde üyelerin çoğunluğu var ve Federasyon Konseyi üyelerinin ezici bir çoğunluğu da buna ait. Ancak, bu partinin rolü hükümetin oluşumu da dahil olmak üzere küçüktür. İktidarın merkezi, hükümetin kompozisyonunu belirleyen Cumhurbaşkanı'dır.

Cumhurbaşkanı'nın bir başbakan atamak için devlet Duması'nın onayını alması lazımdır (Rusya'daki hükümet biçiminin önemli bir özelliğidir), ancak yine de sadece Cumhurbaşkanı parlamento'ya (Devlet Duması) bir başbakan sunabilir ve bu adayın parlamentodaki çoğunluğun lideri olup olmadığına, hatta herhangi bir partinin üyesi olmasına bağlı değildir.

Tarafli olmayan bir başbakan ve Tarafli olmayan bir hükümet (tarafli olmayan bakanlar), parlamenter Cumhuriyetlerde, hiçbir parti veya parti bloğu parlamentonun güvenini (onayını) alacak bir hükümet oluşturamadığı zaman ortaya çıkar. Bu hükümet hali, kısa bir süre için oluşturulan yeni parlamento seçimlerine kadar görev yapacak uzmanların tanımıyla sözde hizmet (iş, resmi) hükümetidir. (Daha sonra parlamentodaki partilerin uyumunun değişebileceği ve hükümetin parti bazında yaratabileceği varsayılmaktadır). Rusya'da, parti dışı bir hükümet kavramı, geçici bir resmi veya iş hükümetinden oldukça farklıdır.

4. Federal Bakanlar ve diğer yüksek bölüm başkanları, (bakanlıkların rütbesine sahip olmayan) doğrudan Rusya Federasyonu Başkanı tarafından yönetilecektir. Rusya Federasyonu hükümeti ve Başkanının yönettiği diğer kurumlar ise; Rusya Federasyonu'nun tek başkanını atayacaktır. (Bakanlar, parti üyeleri olabilir) Bu pozisyonlar için adayların parti eğilimleri mutlaka dikkate (yabancı klasik başkanlık cumhuriyetlerinde olduğu gibi) alınmalıdır. Başkan, kendi partisine mensup kişileri tayin eder. (51)

Bununla birlikte, Rusya'daki bakanların (diğer önemli Federal bölümlerin başkanları) pozisyonu için adaylar, Rusya Federasyonu Başbakanı'nın (Devlet Duması'nın rızasını aldıktan sonra) kendisi tarafından atanan kişi tarafından Rusya Federasyonu Başkanı'na sunulur, ancak bu tür tavsiyeler Rusya Federasyonu Başkanı için zorunlu değildir, karar onun tarafından verilir. Bu özellikle beş bakan (sözde "güç" (savunma, içişleri, vb.) için geçerlidir. (Rusya Federasyonu Federal Güvenlik Servisi, Federal Dış İstihbarat Servisi, Rusya Federasyonu Başkanı Ofisi, vb.) ve Dışişleri Bakanı ile doğrudan Rusya Federasyonu Başkanı'na bağlı olan Federal Hizmetlerin ve Kurumların Başkanları.). Bu emir, hükümetin birliğini Rusya Federasyonu'nun yürütme gücünün ayrılmaz bir organı olarak ihlal etmektedir.

Sanat bölüm 1. Anayasanın 110'u, "Rusya Federasyonu'nun yürütme gücünün Rusya Federasyonu hükümetini gerçekleştirdiğini", sadece kısmen hükümete ve Başbakan'a bağlı değil, bütünüyle olması gerektiğini ortaya koymaktadır. Bakanlar da sadece Cumhurbaşkanı tarafından, bazen Başbakanın tavsiyesi üzerine, bazen de doğrudan görevden alınır.

5. Rusya Federasyonu'nda Bakanlar (özellikle savunma, içişleri ve adalet), Dışişleri Bakanı, Büyük Daire Başkanları (Örneğin Federal Güvenlik Servisi) doğrudan, meclisin kararlarından etkilenmezler.

Rus hükümeti şeklinde parlamentarizm özellikleri şunlardır:

- Hükümet Başkanı (Rusya Federasyonu Başbakanı) milletvekilleri arasından seçilir ve Rusya Federasyonu Başkanı (Cumhurbaşkanı) tarafından atanır. Ancak bu atama Parlatentonun rızası aldıktan sonra yapılabilir. Bu Rıza, Devlet Duması'nda oylama ile yapılır.

Cumhurbaşkanı, devlet Duması'nda onay için Rusya Federasyonu Başbakanı görevine aynı adayı veto olması durumunda üç defa sunma hakkına sahiptir. Bu hak, Rusya

Federasyonu Anayasa Mahkemesi tarafından Rusya Federasyonu Başkanına verilmiştir. (11 Aralık 1998 tarih ve 28-P sayılı Rusya Federasyonu Anayasa Mahkemesi Kararı) İş bu hüküm anayasa da açıkça ifade edilmekle birlikte Cumhurbaşkanı'nın istediği takdirde parlamentoyu feshetmesine olanak sağlamaktadır. Parlamentonun hükümetin oluşumuna kısmi katılma imkanı tanınması (Cumhurbaşkanı tarafından sunulan bir adaya verilen rıza), bir parlamenter sistemin zayıf yönüdür.

- Parlamento (Devlet Duması), hükümete güven duyma hakkına sahiptir. (Klasik başkanlık sistemlerinde hükümet kurulu kavramı veya Başbakan'ın ayrı bir pozisyonu olmadığı için böyle bir hak yoktur.) Cumhurbaşkanı hükümeti görevden almaya, ancak devlet Duması'nı (Parlamentonun Alt Meclisi) yeni seçimler için erken seçim kararı olarak çözüme hakkına sahiptir.

Rusya Federasyonu'nda, Cumhurbaşkanı sadece ikinci bir güven oylaması durumunda parlamentoya cevap vermekle yükümlüdür. Bu cevap verme ilk güven oylamasından en geç üç ay sonra yapılan ikinci güven oylamasında ifade edilirse geçerlidir. Daha sonra Cumhurbaşkanı ya parlamentoyu (yeni seçimler için bir tarihle) fesheder ya da hükümeti görevden alır ve yukarıda belirtilen şemaya göre yeni bir hükümet oluşturur.

- Cumhurbaşkanı'na güven sorunu milletvekilleri ve dumanın kendini feshetmesine kadar ilerleyebilir. Bu, parlamenter Cumhuriyetin tipik bir riskidir. (52)

Rus devletinin hükümet biçiminin gelişimindeki ana eğilim, içerisinde bir takım tutarsızlıklar barındırsa da zaman içerisinde demokratikleşme yolunda olumlu gidişatını sürdürmektedir.

51 **Krasnov M.A.** Rossiya kak poluprezidentskaya re- spublika: problemy balansa i polnomochii (opyt sravnitel'no-pravovogo analiza) // Gosudarstvo i pra- vo. 2003. No 10.

52 **Chirkin V.E.** Konstitucionnoe pravo Rossii. Uchebnik. M., 2009

İKİNCİ BÖLÜM

2. TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASINA GÖRE CUMHURBAŞKANININ HUKUKİ STATÜSÜ VE YETKİLERİ

2.1. TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASI'NA GÖRE CUMHURBAŞKANI'NIN HUKUKİ STATÜSÜ

Bu bölüm Türkiye'de Cumhurbaşkanı'nın anayasal statüsünün yanı sıra Cumhurbaşkanı statüsünün kazanılması ve sona ermesi süreci daha ayrıntılı olarak ele alınacaktır. Ayrıca Cumhurbaşkanı'nın dokunulmazlığı ve görev süresi boyunca eylemlerinin sorumluluğu da ayrıntılı olarak irdelenecektir.

Türkiye anayasal sistemine göre; Cumhurbaşkanı halk tarafından seçilir ve Cumhurbaşkanı belirli bir süre için bu yetkilerini kullanır. Diğer ülke sistemlerinde, Cumhurbaşkanı'nın anayasal ve yasal statüleri farklı eyaletlerde farklı şekilde belirlenebilmektedir. Özellikle, kuvvetler ayrılığı sisteminin var olduğu ülkelerde Cumhurbaşkanı'nın konumunun belirlenmesinde önemli farklılıklar bulunmaktadır. Bazı devletlerde (Rusya dahil) Cumhurbaşkanı devletin başıdır ve hükümetin herhangi bir koluna (yürütme, yasama veya yargı) ait değildir.

Birçok ülke anayasasında, devlet başkanının yetkilerinin kullanılmasına ilişkin görevlere ek olarak, Cumhurbaşkanı'nın da önemli derecede sivil, ahlaki ve siyasi sorumlulukları bulunmaktadır. Her şeyden önce, bu tür sorumluluk ve yükümlülükler, anayasanın Cumhurbaşkanı'nın kendisi tarafından sürekli olarak gözetilmesiyle, vatandaşların anayasal haklarının ve anayasanın diğer hükümlerinin uygulanmasıyla korunması ile ilişkilidir.

Başkanlık sisteminden sonra ki değişimlere örnekler

Cumhurbaşkanı'nın siyasi sisteme istikrar getireceği, sistemi önemli ölçüde basitleştireceği ve yürütmenin başını daha da güçlendireceği bu yeni sisteme göre;

Cumhurbaşkanı yardımcılarını, bakanları ve üst düzey yetkilileri atayacak, Başbakanlık görevi kaldırılacak, bakanlık sayısı 26'dan 16'ya düşürülecek ve parlamentodaki milletvekili sayısı 550'den 600'e çıktı.

Bu yeni sistemde yürütme gücüne sahip olabilmek için meclis salt çoğunluğunun elde edilmesi gerekli. Bu sayede yasama ve yürütme organları doğrudan birbiriyle ilişki içerisinde olacaktır. Ancak bu sistemde etkili ve bağımsız bir "kontrol ve denge" sistemine sahip olmak neredeyse imkansız hale gelecektir. (check and balances – ingz.). Başka bir deyişle, sadece parlamento seçimlerini kazanmak hem yasama organı hem de yürütme organının kontrolüne sahip olmak demektir.

Dünyada bu sistemin en çarpıcı örneği Amerika Birleşik Devletleri'dir. Ancak ABD'de temsilciler meclisi ve senato olmak üzere ikiye ayrılan ve kongre adı verilen yasama organı ile Başkan'ın bulunduğu yürütme organında farklı siyasi partilere mensup oluşumlar görmek mümkündür. Örnek olarak Demokrat Parti mensubu olarak Beyaz Saray'da oturan yürütmenin başı Başkan Barack Obama'nın görev süresinin son zamanlarında, yasama organını oluşturan Kongre'deki çoğunluk Cumhuriyetçi parti mensuplarına aittir.

Bir parlamenter sistemde icra organı olan yani hükümeti temsil eden siyasi düşünce, mecliste çoğunluğa sahipse, istediği yasal değişiklikleri mecliste güçlü bir direniş yaşamaksızın gerçekleştirme imkanına sahiptir.

Bu yeni sistemde parlamentonun, devlet başkanı üzerindeki denetim gücü daha sınırlı kalmaktadır. Buna göre; ‘‘Cumhurbaşkanı hakkında, bir suç işlediği iddiasıyla Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının salt çoğunluğunun vereceği önergeyle soruşturma açılması istenebilecek, meclis önergeyi en geç bir ay içinde görüşebilecek ve üye tamsayısının beşte üçünün gizli oyuyla soruşturma açılmasına’’ karar verebilecektir. (53)

53 Ethnologue: Ethnologies Languages of the World – Turkey, Retrieved 15 October 2017 <https://www.ethnologue.com/country/tr/languages>

Seçim süreçleri

Türkiye, 1946'da çok partili bir siyasi sisteme geçmiştir. Öncesinde 1876'dan 1943 yılına kadar, seçmenlerin temsilcileri seçtikleri ve temsilcilerin milletvekilleri seçtikleri Amerika Birleşik Devletleri'nin seçimlerine benzeyen iki aşamalı bir seçim

sistemi yürütülmüştür. 1946'dan bu yana ise Türkiye'de doğrudan seçmenin milletvekillerini seçtiği sistem uygulanmaktadır.

24 Haziran 2018 tarihinde, ilk kez Türkiye Cumhuriyeti seçmenleri genel seçimlerle birlikte doğrudan Cumhurbaşkanı'nı seçmeye başladı. Ve hükümet doğrudan halk tarafından seçilen devlet başkanı tarafından kuruldu.

Demokrasinin gücü aslında hükümet yöntemlerinden değil meşruiyetinden kaynaklanır. Geçmiş yıllarda, elde edilen gücün meşruiyetini belirlemek için çeşitli yöntemler kullanıldı. Bu yöntemler zamana bağlı olarak çeşitli değişiklikler göstermiş ve ileride de gösterecektir. Fakat bugün, tüm dünyada, demokrasi belki de toplumdaki mevcut siyasi sisteme meşruiyet veren tek ilkedir. Bu nedenle seçimler yönetilenlerin gücüne ve hükümetin bütünleşmesine veya dayanışmasına meşruiyet kazandırmak açısından büyük önem taşımaktadır. Doğrudan seçmenin seçtiği bir siyasi yönetim sistemi, meşruiyeti toplum tarafından tanınmayan siyasi sistemlerin aksine, hem iç hem de dış alanda çok daha adildir. (54)

Yasadışı rejimler, zulüm, baskı, ülke içindeki insan hakları ve özgürlük ilkelerini ihlal ederek iktidarı korumak zorunda kalıyor ve halkın desteği olmadan dış güçlere karşı savunmasız hale geliyordu. Bu tür rejimlerde, halk direnmek için küresel oyuncuların gücüne başvurmak zorunda kaldığında siyasi yönetimlere müdahale ediliyordu.

Demokrasi ve kalkınma arasındaki ilişki göz önüne alındığında, bir toplumun politik sistemi meşru görüp görmediğinin son derece önemli olduğunu anlamak kolaydır. Günümüzde demokratik devletler en gelişmiş ve müreffeh ülkelerdir. Anti-demokratik devletler ise birçok sorunu bünyesinde barındıran ülkeler olarak yaşamlarını sürdürmektedir. Bu nedenle, devletteki barış, esenlik ve istikrar ekonomik kalkınma seviyesiyle değil, demokrasi, çoğulculuk ve özgürlük gibi ilkelerin varlığı ya da yokluğu ile ilgilidir. Çünkü ekonomik kalkınma sadece bu ilkelere sahip ülkelerde zorlukların ortadan kalkmasına ve zamanla kişi başına milli, gelirin 10 bin dolara kadar yükselmesine imkan sağlamıştır. (55)

Türkiye'de 1946 yılında yapılan ilk seçimler dikkate alındığında, Türkiye'deki demokrasi tarihinin dünyanın birçok ülkesinden daha uzun bir geçmişi olduğu göstermektedir. Türkiye'de 74 yıl boyunca birkaç farklı rejim türü değişmiş olsa da, her zaman demokrasi arzusu yüksek olmuştur. Türkiye, Nazi dönemi Almanya'sı gibi

ya da faşizm dönemi İtalya'sı gibi bir diktatörlüğe maruz kalmamış, her zaman demokrasi ve özgürlük kurumları güçlendirilmeye devam etmiştir. (56)

54 Local and regional democracy in Turkey. **Council of Europe**, Congress of Local and Regional Authorities, Monitoring Committee. 1 March 2011.

55 Turkey's Constitution of **1982 with Amendments** through 2017 (PDF). Constitute Project. p. 43. Retrieved 23 January 2020. https://www.constituteproject.org/constitution/Turkey_2017.pdf?lang=en

56 **Axiarlis, Evangelia** (2014). Political Islam and the Secular State in Turkey: Democracy, Reform and the Justice and Development Party. I.B. Tauris. p. 11.

Almanya, Avusturya ve Hollanda gibi ülkelerde yaşayan Türk vatandaşlarının toplantı ve gösteri yürüyüşü özgürlüğü, seçimler sırasındaki ifade özgürlükleri gibi bir takım siyasi haklarının ihlal edildiğini dikkate alırsak, Türkiye'nin demokrasiyi uygulama deneyimi açısından bu ülkelerden çok daha ileriye gittiği açıktır. Türkiye'de yapılan seçimleri takip edenler 74 yıllık bir geçmişe sahip olan yerli ve yabancı tüm gözlemciler için, her siyasi partinin aktif olarak katılabileceği, yargı denetimine açık ve dünyanın en dürüst seçimlerinin olduğunu rahatlıkla ortaya koyabilir.

2.1.1. Cumhurbaşkanı Statüsünün Kazanılması

Türkiye Cumhuriyeti'nde Cumhurbaşkanlığı tarihi aşağı yukarı yüz yıl öncesine dayanmaktadır. Rusya Federasyonunun da 1991 yılında ortaya çıkan Cumhuriyetçi hükümet yönetimine ise 29 yıl önce geçilmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda 2007 yılından bu yana süre gelen köklü değişiklikler neticesinde, devlet başkanını seçme prosedürü de değişmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda 2007 yılından bu yana süre gelen köklü değişiklikler neticesinde, devlet başkanını seçme prosedürü de değişmiştir. (57)

- Cumhurbaşkanı, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının doğrudan gizli oyu ile seçilir. Anayasanın hükümlerine uygun olarak, aşağıdaki şartları yerine getiren bir kişi Cumhurbaşkanı olabilir:

- Cumhurbaşkanı, kırk yaşını doldurmuş, yükseköğrenim yapmış, milletvekili seçilme yeterliliğine sahip Türk vatandaşları arasından, doğrudan halk tarafından seçilir.
- Görev süresi beş yıldır. Bir kimse en fazla iki defa Cumhurbaşkanı seçilebilir.
- Siyasi parti grupları, en son yapılan genel seçimlerde toplam geçerli oyların tek başına veya birlikte en az yüzde beşini almış olan siyasi partiler ile en az yüz bin seçmen aday gösterebilir.
- Cumhurbaşkanı seçilen milletvekilinin Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliği sona erer. (58)

Görev süresi olarak belirlenen bu beş yılın hesaplanmasında, idare hukuku kurallarından hareket edebiliriz. (59)

Buna göre; süre “yıl” olarak tespit edildiğine göre, beş yıllık süre, andiçmenin yapıldığı yıldan sonraki beşinci yılda, andiçmenin yapıldığı güne rastlayacak gün saat 00.00’da sona erer.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasa’sının 103’üncü maddesinin yazılış tarzından hareketle (Cumhurbaşkanı görevine başlarken...) göreve başlamanın ön şartının andiçmek olduğu görülmektedir. Bu nedenle, Cumhurbaşkanı’nın göreve başlama anı olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunda andiçmenin bittiği anı kabul etmek gerekir. Eski Cumhurbaşkanı’nın Cumhurbaşkanlığı sıfatı da bu anda sona ermektedir.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’na göre Cumhurbaşkanı en fazla iki kere seçilebilir. Ancak parlamento ikinci cumhurbaşkanlığı döneminden önce seçim yapmaya karar verirse, görevdeki Cumhurbaşkanı yeniden aday olabilir.

Türkiye’de bu yeni sisteme dair ilk Cumhurbaşkanlığı seçimi Haziran 2018’de yapılmıştır. Cumhuriyet tarihinin en önemli olaylarından biri haline gelen bu seçim neticesinde mevcut Cumhurbaşkanı salt çoğunlukla kazandığı seçimlerin ardından, Türkiye parlamenter sistemden Başkanlık sistemine adı verilen yeni yönetim sistemine geçiş yaptı.

57 **Walter Mayr**. Turkey's Powerful Prime Minister, Der Spiegel – 2007.

58 Türk anayasası 101 Madde.

59 **Gözübüyük ve Tan**, *op. cit.*, c.II, s.907.

2.1.2. Cumhurbaşkanı Statüsünün Sona Ermesi

Cumhurbaşkanı statüsü çeşitli nedenlerle sona erebilir. Kural olarak, bu nedenler kanunda sayılmaktadır. Ancak uygulamada, yetkilerinin kanunla öngörülme yen gerekçelerle sona erme durumları da vardır. Buna örnek olarak; Cumhurbaşkanının yetkilerinin yasaya aykırı olarak ele geçirilmesi (darbe girişimi) gösterilebilir.

Cumhurbaşkanı statüsünün sona erme sebepleri kanunla belirlenmiştir. Bunlar;

- Görev süresinin dolması
- İstifa
- Ölüm
- CB'nin görevini kesin olarak yapamayacak durumda bulunması hali
- Anayasayı ihlal, Vatan'a ihanet vb.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 106. maddesinde şu ifadeler yer almaktadır: Cumhurbaşkanlığı makamının herhangi bir nedenle boşalması halinde, kırk beş gün içinde Cumhurbaşkanı seçimi yapılır. Ancak hangi durumlarda makamın boşaldığına dair bir açıklama bulunmamaktadır. Makamın boşalma nedenleri arasında; Başkan'ın başkanlığını yerine getirmesini kalıcı olarak engelleyecek herhangi bir sebep olabilir. (Örneğin, Başkan tedavi edilemeyen bir akıl hastalığı veya tedavi edilemeyen, görevini yerine getirmesini engelleyen bir hastalık vb.)

Bu maddenin geçmiş dönem uygulamalarına örnek olarak; Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel 1966 başında komada kalmıştır ve hastaneden alınan rapor Başbakanlık tezkeresiyle Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulmuştur. Bu tezkereye bağlı olan rapor, 28 Mart 1966 tarihinde Meclis başkanı tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisinde okutturulmuştur.

Bu durumda, Cumhurbaşkanlığı makamının “başka bir sebep” ile boşaldığı varsayılarak Cevdet Sunay aynı gün Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından Cumhurbaşkanı seçilmiştir Bu durumda, Cumhurbaşkanlığı makamının “başka bir sebep” ile boşaldığı varsayılarak Cevdet Sunay aynı gün Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından Cumhurbaşkanı seçilmiştir. (60)

60 Ahmet Kerse, Türkiye’de 1961 Anayasası Göre Cumhurbaşkanı, İstanbul, Sümer Matbaası, op. cit., s.60-62.

2.1.3. Cumhurbaşkanı'nın Sorumluluğu Ve Dokunulmazlığı

Sorumluluk, anayasa hukukunda hesap sorulabilmesi anlamına gelmektedir **(61)**. Sorumluluğun kapsamı siyasi, cezai ve hukuki olarak üç açıdan belirlenmektedir. Yine bahsedilen alanlardaki sorumluluğun kişisel ve görevle ilgili olarak değerlendirilmesi gerekir. 2017 yılında yapılan Anayasa değişikliği, Cumhurbaşkanının sorumluluğunun kapsamını, hükümet sistemi değişikliğinin doğal sonucu olarak önemli ölçüde farklılaştırmıştır. 2017 değişiklikleri öncesinde 1982 Anayasasına göre, Cumhurbaşkanının yetkileri sembolik olmanın ötesindeydi. Buna karşılık, sorumluluğu açısından, genel olarak, klasik anlamdaki parlamenter Cumhuriyetlerde olduğu şekilde değerlendirilmekteydi. 2017 değişiklikleriyle birlikte Cumhurbaşkanının sorumluluğu başkanlık sisteminin sorumluluğa ilişkin esasları bağlamında düşünülmelidir. Bu çalışmada, 6771 sayılı Kanunla kabul edilen Cumhurbaşkanlığı sisteminde Cumhurbaşkanının sorumluluğu, değişiklik öncesindeki durumla karşılaştırılarak tespit edilmektedir. Ayrıca, başkanlık sisteminde model olması sebebiyle yer yer ABD'de başkanın sorumluluğuna değinilmektedir.

6771 sayılı Kanunla öngörülen değişiklikler yürürlüğe girmeden önce, Cumhurbaşkanı'nın siyasi sorumluluğu bulunmamaktaydı. Yani Cumhurbaşkanı, TBMM tarafından görevden alınmadığı gibi hakkında soru, genel görüşme, meclis araştırması ve gensoru araçları da kullanılamamaktaydı **(62)**. Bu araçlar, parlamenter sistemin doğal sonucu olarak, yürütmenin diğer kanadı olan bakanlar kurulunun denetlenmesine yönelikti.

Siyasi sorumluluk ekonomik, sosyal, kültürel, askeri, iç ve dış politika gibi konularda bu politikaları belirleyen(ler)in bundan sorumlu olması anlamına gelir. Siyaseten sorumluluk, başka sonuçları da olabilmekle birlikte, sorumlunun görevden uzaklaştırılabilmesi imkânını verir. **(63)** Devlet başkanının mutlak sorumsuzluğu yani siyasi, cezai ve hukuki sorumsuzluğu parlamenter monarşilerde söz konusudur. Parlamenter cumhuriyetlerde devlet başkanının sorumsuzluğu ise mutlak değil; hukuki ve cezai alanda nispi iken siyasi alanda tamdır. **(64)** Başka bir deyişle, cumhuri devletlerde, devlet başkanının sorumsuzluğu değil; sorumluluğu Cumhurbaşkanlığı Sisteminde Cumhurbaşkanının Sorumluluğu Meselesi 3 esastır **(65)**.

Zira cumhuriyetin geniş anlamıyla tanımlandığı yani demokrasi ile eşit görüldüğü bir rejimde egemenlik millete ait olduğundan, tüm organlar egemenliğin asli sahibine karşı sorumlu olmalıdır. (66)

Cumhurbaşkanının Cezai Sorumluluğu

Cezai sorumluluk, suça ilişkin sorumluluktur ve yaptırımı ceza kanunlarında belirtilen hapis veya para cezalarının yanında, sorumlu tutulan kişinin görevden uzaklaştırılması da olabilir. (67) Cumhurbaşkanının siyasi sorumluluğu monarşilerle benzer şekilde tespit edilebilecek olmasına rağmen, cezai ve hukuki sorumluluğu monarşilerden farklıdır. Zira monarşilerde, kralın şahsı kutsaldır ve egemenlik teorik olarak krala aittir, dolayısıyla kralın hesap vermesi gereken bir merci yoktur. Cumhuriyetlerde ise egemenliğin halka veya millete ait olması Cumhurbaşkanının doğrudan halka veya millete ya da egemenliği kullanan yetkili organlara hesap vermesi sonucunu doğurmaktadır (68).

2017 değişikliğinin yürürlüğe girmesinden sonra 105. maddeye göre Cumhurbaşkanı hakkında soruşturma açılması, üye tamsayısının salt çoğunluğunun yani 301 milletvekilinin önerge vermesiyle mümkündür. İçtüzüğün değişiklikten sonraki 114. maddesine göre Meclis önergeyi her durumda en geç bir ay içinde görüşür. Bu önerge derhal Meclis'in onayına sunulur ve soruşturulması istenen Cumhurbaşkanına bildirilir. Sırasıyla önergeyi verenlerden ilk imza sahibinin veya onun göstereceği diğer bir imza sahibinin, şahısları adına üç milletvekilinin ve tercih etmesi halinde o sırada görevde bulunsun bulunmasın hakkında soruşturma açılması istenen Cumhurbaşkanının konuşacağı bir görüşmeden sonra Meclis üye tamsayısının beşte üç çoğunluğu (360 milletvekili) ile kabul ederse, Cumhurbaşkanı hakkında soruşturma açılacaktır. 2017 değişikliğinden önceki düzenlemede ise Meclis'in soruşturma açabilmesi için üye tamsayısının üçte birinin teklifi gerekmektedir. Dolayısıyla, önceki düzenleme yürürlüğe giren düzenlemeye göre önerge verilebilmesi bakımından daha kolaydı.

61 Özbudun, Ergun: Türk Anayasa Hukuku, Ankara 2017, s. 318.

62 Erdoğan, 1987, s.157 (1982 T.C. Anayasasına Göre Cumhurbaşkanının Hukuki Durumu. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.)

63 Atar, Y. (2018). Türk Anayasa Hukuku. 12. Baskı. Ankara: SeçkinErdoğan, s.157.

64 Başgil, A.F. (1960). Esas Teşkilat Hukuku: Türkiye Siyasi Rejimi ve Anayasa Prensipleri. Birinci Cilt-Fasikül II. İstanbul: Baha Matbaası.

65 Arsel, İ. (1962). Türk Anayasa Hukukunun Umumi Esasları. Ankara.

66 Arsel, 1962, s.370

Cumhurbaşkanının Hukuki Sorumluluğu

Cumhurbaşkanının hukuki sorumluluğu, genel olarak, medeni hukuka ilişkin sorumluluk alanıdır. Bu da hukuk mahkemelerinde davalı veya davacı olmak yönleriyle ifade edilebilir. Cumhurbaşkanının hukuki sorumluluğunun kişisel ve göreviyle ilgili olarak değerlendirilmesi gerekir. Yani Cumhurbaşkanı, kişisel olarak bir kimseye vermiş olduğu zararın tazmini ve görevini yerine getirirken vermiş olduğu zararı tazmin etme sorumluluğu açısından değerlendirilmelidir. Cumhurbaşkanının kişisel eylem ve işlemlerinden dolayı tazminat sorumluluğu mutlaktır. Yani cumhuriyet devlet şeklinde Cumhurbaşkanının kişisel eylemlerinden dolayı hukuki sorumluluğunun tam olması, Avrupa’da parlamenter monarşilerde kilise hukukundan kaynaklı kralın mutlak sorumsuzluğu esasından farklılaşmaktadır. **(69)**

Bu yönüyle Cumhurbaşkanına örneğin borca aykırılıktan dolayı dava açılabilir veya takip yapılabilir. İçel/Donay ise Cumhurbaşkanına hukuk davası açılabileceğini kabul etmekle birlikte, hangi nedenle olursa olsun Cumhurbaşkanının yargılamada hazır bulunmaya zorlanamayacağını ve açılan davaların “ahkâmı şahsiyeye” ilişkin olanların dışında kalanlar için cebri icra yapılamayacağını belirtmektedir. Cumhurbaşkanının hukuki sorumluluğuna ilişkin 6771 sayılı Kanunla herhangi bir değişiklik öngörülmemiştir. Dolayısıyla kişisel eylem ve işlemlerinden doğan sorumluluğunun önceki düzenlemeyle farklılaşmadığı söylenebilir. Cumhurbaşkanının göreviyle ilgili hukuki sorumluluğunun kapsamı ise 2017 değişikliğiyle önemli ölçüde farklılaşmıştır.

Parlamenter sistem çerçevesinde 2017 yılındaki değişiklik öncesinde Cumhurbaşkanının sorumluluğunun bulunmadığında tereddüt yoktur. **(70)**

Nitekim konuyla ilgili Yargıtay 4. Hukuk Dairesi, Cumhurbaşkanına karşı açılan manevi tazminat davasını “yurt gezisi sırasında yaptığı açık hava toplantılarındaki görüş açıklamasının göreviyle ilgili olduğu konusunda şüphe bulunmamak” gerekçesiyle reddetmiştir. Parlamenter rejimlerde karşı imza kuralının istisnasız uygulanması bu bağlamda bir zararı ortaya çıkan kişinin ilgili bakana ve başbakana müracaatı imkânını doğurmaktadır. **(71)** Anayasa’nın 2017 değişikliği öncesindeki 125. maddesi Cumhurbaşkanının tek başına yaptığı işlemleri ise yargısal denetimin

dışında tutmaktaydı. Dolayısıyla parlamenter cumhuriyette Cumhurbaşkanının kullandığı bir yetki sebebiyle herhangi bir zarar ortaya çıkmışsa, kendisine karşı tazminat davası açılması mümkün değildir. Cumhurbaşkanının işlem veya eyleminden dolayı bir zararı olan kişi ancak ilgili bakanlığa karşı dava açabilirdi. (72)

69 Başgil, 1960, s.340-341

70 Tanör, B. ve Yüzbaşıoğlu, N. (2016). 1982 Anayasasına Göre Türk Anayasa Hukuku. 16. Bası. İstanbul: Beta.

71 Gözler, K. (2011). Anayasa Hukukunun Genel Teorisi. C.II. 1.Baskı. Bursa: Ekin.

72 Taşkın, Ş.C. (2011). 1982 Anayasası'nda Cumhurbaşkanının Sorumsuzluğu. TBB Dergisi, 92, 384-418.

Cumhurbaşkanının göreviyle ilgili hukuki sorumluluğu belirtilmekle birlikte, hukuka aykırı eylem veya işleminden dolayı ortaya çıkan zarardan kişisel olarak Cumhurbaşkanı değil; idare sorumludur. Dolayısıyla, Cumhurbaşkanının hukuka aykırı eylem veya işleminden zarar görenlerin idari yargıda tam yargı davası açması gerekir.

Cumhurbaşkanlığı sisteminde Cumhurbaşkanının sorumluluğu, 1982 Anayasası'nın 6771 sayılı Kanunla değişiklik öncesi halinden önemli ölçüde farklılıklar taşımaktadır. Cumhurbaşkanlığı sisteminde, Cumhurbaşkanının sorumluluğu yolunun işletilmesinin güç olması sebebiyle değişikliklerin demokratiklik gerekçesiyle eleştirildiği görülmektedir. Buna karşılık, Cumhurbaşkanının çeşitli iddialar ile yıpratılmasına ve enerjisini harcamasına imkân vermek yerine, hukuk devleti ilkesinin zorunlu sonucu olan sorumluluğun daha güç usullere bağlanmasının birbirine koşut seyretmesi gerekmektedir.

2.2. TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASI'NA GÖRE CUMHURBAŞKANI'NIN YETKİLERİ

2.2.1. Rol ve Fonksiyonlar

Cumhurbaşkanı'nın GÖREVLERİ

Bu tezde daha önce de belirtildiği gibi, Cumhurbaşkanı ve parlamento kararıyla referandumun Türkiye'deki hükümet şeklini değiştirmeye karar verdiği 2017'de büyük bir değişiklik geçirdi.

Genel kural olarak, yeni sistemde Cumhurbaşkanı'nın tüm yetkileri:

- **Temsil Görevi** - Anayasanın 104'üncü maddesine göre, Cumhurbaşkanının “devletin başı” olma sıfatıyla, “temsilcilik görevi” vardır. Cumhurbaşkanı bu sıfatla “Türkiye Cumhuriyeti’ni ve “Türk Milletinin Birliği’ni, içerde ve dışarıda temsil eder.
 - **Gözetme Görevi** - Diğer yandan, Cumhurbaşkanının “Gözetme görevi” de vardır. 104'üncü maddeye göre, Cumhurbaşkanı “Anayasanın uygulanmasını” ve “Devlet organlarının düzenli ve uyumlu çalışmasını” gözetir.
- Türkiye Cumhurbaşkanı'nın görev ve yetkileri şunlardır;
 - Cumhurbaşkanı Devletin başıdır.
 - Yürütme yetkisi Cumhurbaşkanına aittir.
 - Cumhurbaşkanı, Devlet başkanı sıfatıyla Türkiye Cumhuriyetini ve Türk Milletinin birliğini temsil eder.
 - Anayasanın uygulanmasını, Devlet organlarının düzenli ve uyumlu çalışmasını temin eder.
 - Gerekli gördüğü takdirde, yasama yılının ilk günü Türkiye Büyük Millet Meclisinde açılış konuşmasını yapar.
 - Ülkenin iç ve dış siyaseti hakkında Meclise mesaj verir.
 - Kanunları yayımlar.
 - Kanunları tekrar görüşülmek üzere Türkiye Büyük Millet Meclisine geri gönderir.
 - Kanunların, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün tümünün veya belirli hükümlerinin Anayasaya şekil veya esas bakımından aykırı oldukları gerekçesiyle Anayasa Mahkemesinde iptal davası açar.
 - Cumhurbaşkanı yardımcılarını ile bakanları atar ve görevlerine son verir.
 - Üst kademe kamu yöneticilerini atar, görevlerine son verir ve bunların atanmalarına ilişkin usul ve esasları Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle düzenler.
 - Yabancı devletlere Türkiye Cumhuriyeti'nin temsilcilerini gönderir, Türkiye Cumhuriyeti'ne gönderilecek yabancı devlet temsilcilerini kabul eder.
 - Milletlerarası anlaşmaları onaylar ve yayımlar.

- Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunları gerekli gördüğü takdirde halkoyuna sunar.
 - Milli güvenlik politikalarını belirler ve gerekli tedbirleri alır.
 - Türkiye Büyük Millet Meclisi adına Türk Silahlı Kuvvetlerinin Başkomutanlığını temsil eder.
 - Türk Silahlı Kuvvetlerinin kullanılmasına karar verir.
 - Sürekli hastalık, sakatlık ve kocama sebebiyle kişilerin cezalarını hafifletir veya kaldırır.
 - Cumhurbaşkanı, yürütme yetkisine ilişkin konularda Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarabilir. Anayasanın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleriyle dördüncü bölümde yer alan siyasi haklar ve ödevler Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle düzenlenemez.
 - Anayasada münhasıran kanunla düzenlenmesi öngörülen konularda Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarılamaz. Kanunda açıkça düzenlenen konularda Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarılamaz. Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile kanunlarda farklı hükümler bulunması halinde, kanun hükümleri uygulanır. Türkiye Büyük Millet Meclisinin aynı konuda kanun çıkarması durumunda, Cumhurbaşkanlığı kararnamesi hükümsüz hale gelir.
 - Cumhurbaşkanı, kanunların uygulanmasını sağlamak üzere ve bunlara aykırı olmamak şartıyla, yönetmelikler çıkarabilir.
 - Kararnameler ve yönetmelikler, yayımdan sonraki bir tarih belirlenmemişse, Resmî Gazetede yayımlandıkları gün yürürlüğe girer.
 - Cumhurbaşkanı, ayrıca Anayasada ve kanunlarda verilen seçme ve atama görevleri ile diğer görevleri yerine getirir ve yetkileri kullanır.
- (73)

2.2.2. Cumhurbaşkanı'nın Yetkileri

Bu bölümde Türkiye Cumhurbaşkanı'nın özellikle önemli yetkilerinden bazıları örneklerle birlikte daha ayrıntılı olarak ele alınmaktadır.

Örneğin, Yürütme organıyla ilgili yetkiler.

- **Cumhurbaşkanı yardımcılarını ile bakanları atar ve görevlerine son verir. (74)**
- **Yabancı Devletlere Türk Devletinin Temsilcilerini Göndermek, Türkiye Cumhuriyeti'ne Gönderilecek Yabancı Devlet Temsilcilerini Kabul Etmek**

73 Türkiye Cumhuriyeti Anayasası madde 104

74 Türkiye Cumhuriyeti Anayasası madde 104

Anayasanın 104'üncü maddesine göre, Cumhurbaşkanı, yabancı devletlere Türk Devletinin temsilcilerini göndermek, Türkiye Cumhuriyetine gönderilecek yabancı devlet temsilcilerini kabul etmek yetkisine sahiptir.

1961 Viyana Sözleşmesi'nin 14'üncü maddesine göre, bu devlet temsilcileri "diplomasi temsilcileri, büyük elçiler, murahhaslar veya elçiler ve maslâhatgüzarlar" olarak üçe ayrılır.

Temsilci olarak atanan temsilci gittiği ülkenin devlet başkanına hitaben yazılmış bir "güven mektubu (itimatname, lettre de créance)" götürür. Bu güven mektubunda, temsilci olarak atanan kişiye itimat edilmesi istenir. Anayasanın 104'üncü maddesine göre, yabancı devletlere Türk Devleti'nin temsilcilerini göndermek yetkisi Cumhurbaşkanı'na ait olduğuna göre bu "güven mektubu" Cumhurbaşkanı tarafından imzalanmalıdır.

Yabancı devletlerden Türkiye Cumhuriyeti'ne gönderilecek yabancı devlet temsilcileri de bir güven mektubu ile Türkiye'ye gelirler. Bu güven mektubu da Türk Cumhurbaşkanı'na hitaben yazılmış olmalıdır. Yabancı temsilcinin Türkiye'de resmen göreve başlayabilmesi için, Cumhurbaşkanı tarafından kabulü ve güven mektubunun aslını Türk Cumhurbaşkanı'na vermesi gerekir. Türk Cumhurbaşkanı da yabancı temsilciye güven mektubunun onaylanmış örneğini verir. Bu şekilde yabancı temsilci görevine başlamış olur. (75)

- **Milletlerarası Andlaşmaları Onaylamak ve Yayımlamak**

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin onaylamayı kanunla uygun bulması durumunda, bu andlaşma, hükümet tarafından onay için Cumhurbaşkanı'na sunulur. Onaylama işleminin Cumhurbaşkanı tarafından tek başına mı, yoksa Bakanlar Kurulu ile birlikte mi yapılacağı konusunda 104'üncü maddede bir açıklık yoktur. (76)

75 http://www.unicankara.org.tr/doc_pdf/Diplomatik_Iliskiler_1961.pdf

76 **Gözübüyük ve Tan**, op. cit., c.I, s.151.

Bu açıklamalardan da anlaşılacağı üzere Cumhurbaşkanı'nın milletlerarası andlaşmaları onaylamak yetkisi, Cumhurbaşkanının tek başına kullanabileceği bir yetki değildir. Cumhurbaşkanı'nın bu yetkiyi kullanabilmesi için milletlerarası andlaşmanın Türkiye Büyük Millet Meclisinin çıkaracağı bir kanun ile veya Bakanlar Kurulu kararnamesiyle uygun bulunması gerekir. Her halükârda onay işlemi bir Bakanlar Kurulu kararnamesi biçiminde olmaktadır.

o **Sürekli Hastalık, Sakatlık veya Kocama Sebebiyle Belirli Kişilerin Cezalarını Hafifletmek veya Kaldırma**

Bu yetki Cumhurbaşkanı'na verilen bir "özel af" yetkisi niteliğindedir. Özel af, kesinleşmiş bir cezayı, ortadan kaldıran, azaltan veya değiştiren af çeşididir. (77)

Diğer bir ifadeyle; özel af, suçu değil, cezayı ortadan kaldırır veya azaltır. Suçluluk durumunda bir değişiklik olmaz. Özel af, genel af gibi, mahkûmiyetin bütün neticelerini ortadan kaldırmaz. Özel af da iki çeşittir. Birincisi "toplu özel af", ikincisi "kişiye özgü özel af" veya "bireysel özel af" tır. Toplu özel af çıkarma yetkisi sadece Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne aittir.

Anayasa, Cumhurbaşkanı'na, yürütme organı olması yönünden değil, devletin ve milletin bölünmez bütünlüğünü temsil eden makam olması sebebiyle yukarıda sayılan yetkileri vermiştir. Bu yetkilerden biri de Anayasanın 149. maddesinde belirtilen iptal davası açma yetkisidir. Bu yetkinin kullanılmasını 98. madde çerçevesi içinde görmek olanaksızdır. Çünkü, böyle bir durumda, bu yetki ancak Başbakan veya ilgili Bakanca uygun görülmesi halinde kullanılabilir. Başka bir deyimle, siyasal iktidarca yasalaştırılan bir metin hakkında Cumhurbaşkanı'nın iptal davası açma yetkisini, Başbakan'a veya ilgili Bakana devreden veya onları bu yetkiye ortak eden bir sonuç çıkar ki, Anayasanın böyle bir sonucu kabul ettiği düşünülemez. (78)

77 **Dönmezer ve Erman**, op. cit., c.III, s.300.

78 Anayasa Mahkemesinin **16 Mart 1976** tarih ve E.1975/183, K.1976/15 sayılı Kararı, Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi, Sayı 14, s.68.

Sonuç olarak, Cumhurbaşkanı'nın kullanabileceği oldukça geniş bir yetki alanı bulunmaktadır.

Başkanlık sistemine eleştiri getiren görüşler; Cumhurbaşkanı'nın bu oldukça geniş sayılabilecek yetkileri tek başına kullanmasının antidemokratik bir yönetim biçimine yol açacağı düşüncesindedir. Bu yeni sistemde, Cumhurbaşkanı devlet başkanının ve hükümet başkanının yetkilerini kendisinde birleştirir. Buna göre, Cumhurbaşkanı'nın hakları hükümetin ona daha fazla güç veren kararlarıyla sınırlı değildir. Aynı zamanda, Cumhurbaşkanı'nın elinde olan yürütme gücü ile parlamentonun elinde olan yasama gücü arasında net bir ayrım vardır.

2.2.3. Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri

Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, Türk hukuk sistemine ilk olarak günümüzde de yürürlükte olan 1982 Anayasası ile girmiştir. (79)

Anayasaya göre, daha önce sadece Cumhurbaşkanlığı teşkilatının düzenlenmesine ilişkin olarak yayımlanan Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi yeni yönetim sisteminde birçok konuyu düzenleyebilmektedir.

79 **Taşdöğen, Salih (2016)**. Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi. 65 (3). Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi.

Anayasa da tanımı bulunmamakla birlikte, anayasadaki düzenlemelere göre Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi kısaca, yürütme yetkisine ilişkin olarak daha önce Bakanlar Kurulu Kararı, Tüzük veya Kanun Hükmünde Kararnamelerle düzenlenen hususlara benzer hususları düzenleyen fakat bakanların imzalarını değil sadece Cumhurbaşkanı'nın imzasını taşıyan yasal düzenleme aracıdır.

Anayasaya göre Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi düzenlenecek hususlar şunlardır:

- Bakanlıkların kurulması, kaldırılması, görevleri ve yetkileri, teşkilat yapısı ile merkez ve taşra teşkilatlarının kurulması,
- Kamu tüzelkişiliğinin kurulması,
- Üst kademe kamu yöneticilerini atanması, görevlerine son verilmesi ve bunların atanmalarına ilişkin usul ve esaslar.

Anayasaya göre; Anayasanın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleriyle dördüncü bölümde yer alan siyasi haklar ve ödevler Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'yle düzenlenemez. Bu durumda söz konusu Anayasa hükmüne göre, sosyal ve ekonomik haklar ve ödevler Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile düzenlenebilecektir.

Öte yandan, yeni sistemde Bakanlar Kurulu bulunmadığından TBMM tarafından yürütme organına KHK yetkisi verilmesi ve yürütme organınca KHK çıkarılması söz konusu değildir.

Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi çıkarma yetkisi Anayasa'da Cumhurbaşkanı'na tanınmış olduğundan, KHK'lardan farklı olarak böyle bir kararname çıkarmak için TBMM'den yetki alınmasına gerek bulunmamaktadır.

Cumhurbaşkanı Anayasa'da belirtilen konularda düzenleme yapılmasını gerekli gördüğünde Cumhurbaşkanı kararnamesi çıkarabilecektir.

Söz konusu kararname TBMM'nin onayına gerek olmaksızın, Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girer.

Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin kanunlar karşısındaki statüsü.

Anayasaya göre;

- Anayasada münhasıran kanunla düzenlenmesi öngörülen konularda Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi çıkarılamaz.
- Kanunda açıkça düzenlenen konularda Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi çıkarılamaz.
- Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile kanunlarda farklı hükümler bulunması halinde, kanun hükümleri uygulanır.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin aynı konuda kanun çıkarması durumunda, Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi hükümsüz hale gelir.
- Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'ne karşı yargı yolu;

Her ne kadar Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin genelde kamu yönetiminin yapısını düzenlemeye yönelik olması nedeniyle bu kararnamelere karşı idari yargıda dava açılabileceği düşünülebilse de Anayasaya göre Cumhurbaşkanlığı kararnamelerine karşı yargı yolu idari yargı değil, Anayasa yargısıdır. (80)

Anayasaya göre, Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin Anayasaya aykırılığı iddiasıyla ancak Anayasa Mahkemesinde iptal davası açılabilir. Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin veya bunların belirli madde ve hükümlerinin şekil ve esas bakımından Anayasaya aykırılığı iddiasıyla Anayasa Mahkemesi'nde doğrudan doğruya iptal davası açabilme hakkı, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde en fazla üyeye sahip iki siyasi parti grubuna ve üye tamsayısının en az beşte biri tutarındaki üyelere aittir.

Cumhurbaşkanlığı kararnamesinin Anayasaya aykırılığı iddiasıyla ilk derece mahkemeleri yoluyla da (itiraz, somut norm denetimi) Anayasa Mahkemesi'nde iptal davası açılması mümkündür.

Son Anayasa değişiklikleri ile köklü bir değişime tabi tutulmuş, Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi olarak adlandırılan yeni bir hükümet sistemine geçilmiştir. Başkanlık sistemine benzerliği ile dikkat çeken yeni hükümet sisteminin ayırt edici özelliklerinden bazıları; kuvvetler ayrılığı ilkesinin gereği olarak yürütmenin yasamadan ayrı bir erk olarak düzenlenmesi, tek başlı hale getirilmesi ve güçlendirilmesi eğilimidir. Bu eğilimin doğal bir sonucu olarak yeni sistemde, Cumhurbaşkanı'nın sahip olduğu görev ve yetki alanı yeniden düzenlenmiş, Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi çıkarabilme yetkisinin kapsam alanı genişletilmiş, önceki sistemde Bakanlar Kurulu'na ait olan görev ve yetkilerin büyük kısmı Cumhurbaşkanı'na verilmiştir. (81)

80 <https://www.dunya.com/kose-yazisi/cumhurbaskanligi-kararnamesi-nedirne-degildir/423700>

81 Gözler, K. (2019). Türk Anayasa Hukuku Dersleri, Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım, Güncellenmiş 23. Baskı, s. 365-366.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. RUSYA FEDERASYONU ANAYASASINA GÖRE CUMHURBAŞKANI'NIN HUKUKİ STATÜSÜ VE YETKİLERİ

3.1. RUSYA FEDERASYONU ANAYASASINA GÖRE CUMHURBAŞKANI'NIN HUKUKİ STATÜSÜ

Başkan terimi, kelimenin tam anlamıyla "önde oturmak" anlamına gelen Latince "praesedere" den gelmektedir. **(82)**

Modern anlamda Cumhurbaşkanı, yetkilerini seçimler yoluyla alan tek devlet başkanıdır.

Cumhurbaşkanlığı kurumunun tarihsel kökleri, Roma İmparatorluğu'na dayanmakta ve onun yönetim organlarına, devletin varlığını tehdit eden aşırı tehlikelerin durumunda yaratılmıştır.

Yirminci yüzyılda, devrimler, dünya savaşları ve sömürgelerin çöküşü gibi büyük çaplı ayaklanmalar, birçok bağımsız devletin oluşumuna yol açmış ve bunların çoğunda Başkanlık görevi kurulmuştur. Şu anda, Cumhurbaşkanı'nın devlet başkanı olduğu yaklaşık 150 ülke vardır.

Cumhurbaşkanı, bu çalışmanın 1. bölümünde belirtildiği gibi, önceki devlet iktidar örgütünde önemli değişiklikler yapan Rusya için tamamen yeni bir devlet kurumudur. 1990-1991'de, o zamanki SSCB Birliği'nin Başkanlığı kuruldu ve Başkanlar eski Birlik Cumhuriyetlerinde göründüler. **(83)**

Bu nedenle, Rusya Federasyonu Başkanlığı Enstitüsü, özellikle bir dizi yabancı Cumhurbaşkanı Enstitüsü ile karşılaştırıldığında, anayasal ve siyasi uygulamalarında nispeten genç, yeni ve henüz tam olarak kurulmamış bir yasal kurumdur. Pratik faaliyetlerin oldukça uzun ve kapsamlı bir geçmişine sahip olduğu ülkelerle (ABD,

Fransa, vb.). kıyaslandığında kısmen Rusya hükümet sistemine yeniliklerinden dolayı yoğun ilgi olduğundan şüphe yoktur.

82 **Lingua Latina**, K.A. Tananushko. - Minsk: Hasat, 2007. - 448 s.

83 **Dmitriy Trenin** «Россия и Мир в XXI веке» (21 yüzyılda Rusya ve Dünya), Moskva: "E", 2. Baskı, Moskova, 2015.

Rus toplumunda Cumhurbaşkanı'nın anayasal statüsünün net bir şekilde anlaşılmadığı söylenmelidir.

Rusya Cumhurbaşkanlığı'nın kurumuyla ilgili iki karşıt görüş vardır:

Federal Anayasa tarafından kurulan başkanlık hükümet biçiminin destekçileri, Başkanlık kurumunda devlet iktidarının birliğini sağlamak için geniş fırsatlar görmektedir. Devlet başkanının kapsamlı yetkilerinin olması, bu durumda, Cumhurbaşkanı'nın Rusya Federasyonu'nun yetkisi dahilindeki herhangi bir konuda normatif bir hareket yapma hakkına sahip olduğunu doğrulamaktadır.

Bazıları Rusya Federasyonu Anayasası'nın bir tür "başkanlık her şeye gücü yeter" mantığıyla kurduğunu ve bu nedenle güçler ayrılığı ilkesinden sapma olduğunu savunuyor. Bu, iktidar dengesizliğini ortadan kaldırmak veya en azından Cumhurbaşkanı'nın ayrıcalığını sınırlandıracak olan Anayasa hükümlerini yorumlamak için Anayasa'da değişiklik yapılması gerektiği sonucuna varır. Rusya Federasyonu'nun ilk Cumhurbaşkanı 1996'da göreve başladı ve yetkilerini 1999'da çıkardı ve mevcut Rusya Başkanı'na devretti. O zamandan beri, Cumhurbaşkanlığı ile ilgili bazı yasalar değiştirildi ve aşağıdaki kurallar son değişikliklere göre yeniden düzenlendi: Rusya Federasyonu Başkanı, altı yıl boyunca Rusya Federasyonu vatandaşları tarafından gizli oyla evrensel eşit ve doğrudan oy hakkı temelinde seçilir. Rusya Federasyonu Başkanı, ikinci dönem için tekrar seçilebilir, ancak aynı kişi bu görevi üst üste iki dönemden fazla sürdüremez.

3.1.1. Cumhurbaşkanı Statüsünün Kazanılması

Rusya Federasyonu Cumhurbaşkanı aday olma şartı en az 10 yıldır Rusya Federasyonu'nda kalıcı olarak ikamet eden en az 35 yaşında Rusya Federasyonu vatandaşı olabilir.

Hem seçmenlerin (en az 100 seçmen) hem de sadece bir aday gösterebilecek dernek ve bloklarının aday gösterme hakkına sahip olması ilginçtir. Adaylarını desteklemek için en az bir milyon seçmen imzası toplamak gerekir ve bu toplam imza sayısının %7'sinden fazlası Rusya Federasyonu'nun başkan adayı olmasına yeterlidir.

Merkezi seçim komisyonu imza toplamanın doğruluğunu onaylar ve aday kaydettirme kararı alır. Kayıt anından itibaren, bir aday seçim süresince kamu hizmetinden ayrılmalı veya medyada çalışmalı ve Rusya Federasyonu'nun yeniden seçilen başkanı resmi görevinden yararlanmamalıdır. Adaylar eşit temelde birçok avantaja sahiptir.

(Dokunulmazlık statüsü alırlar, devlet bütçesinden aynı finansal desteği alırlar, eşit ve ücretsiz yayın süresi, ücretsiz toplu taşıma vb.) (84)

84 **Dmitriy Trenin** «Россия и Мир в XXI веке» (21 yüzyılda Rusya ve Dünya), Moskva: "E", 2. Baskı, Moskova, 2015.

İkiden az aday kaydedilmişse, Merkez Seçim Komisyonu alternatif bir oylama düzeni sağlamak için seçimi erteler.

İlk seçimde kullanılan oyların yarısından fazlasını alan bir aday, yani salt çoğunluk (kullanılan oyların %50'si + 1 oy) seçilmiş sayılır. Oylama listelerinde yer alan seçmenlerin yarısından azı oylamaya katılmışsa, seçim geçersiz sayılır.

İlk turda hiçbir adayın oyların en az yarısını artı bir oy almaması, seçim sonuçlarının belirlenmesinden en geç 15 gün sonra, en fazla oyu alan iki aday için ikinci bir oy verilir. İkinci turda, bu aday için kullanılan oy sayısının, tüm adaylara karşı kullanılan oy sayısından fazla olması koşuluyla, diğer aday üzerinde oy çoğunluğu kazanan kişi seçilmiş sayılır.

Rusya Federasyonu seçilen Cumhurbaşkanı, seçim sonuçlarının açıklanmasından sonraki 30. günde göreve başlar.

Görev alırken, Rusya Federasyonu Başkanı, metni Rusya Federasyonu Anayasası'na göre tanımlanan vatandaşlarına yemin eder. **(85)** Yemin, Federasyon Konseyi üyelerinin, Devlet Duması'nın milletvekillerinin ve Rusya Federasyonu Anayasa Mahkemesi hakimlerinin huzurunda törenle alınır. Bu andan itibaren, Rusya Federasyonu Başkanı görevini yapmaya başlar.

Tekrarlanan seçimlerde, eylemleri (eylemsizliği) genel seçimi veya tekrarlanan oylama seçimini geçersiz kılmak için temel teşkil eden adaylar yeniden aday gösterilemez.

Rusya Federasyonu Cumhurbaşkanının görev süresi altı yıldır. **(86)**

85Rusya Federasyonu Anayasası (RFA), bölüm 1, md. 82

86Rusya Federasyonu Başkanının seçim prosedürü, RFA Madde 81 ve "Rusya Federasyonu Başkanının Seçimi Hakkında Federal Yasa" (Mayıs 1995) tarafından belirlenir.

Anayasa, aynı kişinin iki kez üst üste Cumhurbaşkanlığı görevinde bulunamayacağını öngörmektedir. Bunun nedeni, yönetenlerin mutlak ve vazgeçilmez olmalarını önlemek ve yeni adaylara da imkân vermenin yolunu açmak içindir.

3.1.2. Cumhurbaşkanı Statüsünün Sona Ermesi

Rusya Federasyonu Başkanı, Rusya Federasyonu Anayasası, insan hakları ve özgürlüklerin garantörüdür. Rusya Federasyonu Anayasası tarafından oluşturulan prosedüre uygun olarak, Rusya'nın egemenliğini, bağımsızlığını ve devlet bütünlüğünü korumak için önlemler alır, devlet yetkililerinin koordineli işleyişini ve etkileşimini sağlar. Rusya Federasyonu Başkanı, Rusya Federasyonu Anayasası ve Federal yasalar uyarınca, devletin dış ve iç politikasının ana yönlerini belirler. Devlet başkanı olarak Rusya Federasyonu Başkanı, Rusya'yı ülke içinde ve uluslararası ilişkilerde temsil eder. Kararnameler ve emirler Rusya Federasyonu'nun tüm bölgeleri için bağlayıcıdır. Rusya Federasyonu Anayasası ve Federal yasalarla çelişmemelidir.

Rusya Federasyonu Cumhurbaşkanı'nın dokunulmazlığı bulunmaktadır. Seçmen tarafından seçilen, toplumda ve devlette yüksek bir konuma sahip olan, sadece büyük haklara sahip olmakla kalmamalı, aynı zamanda devlete, topluma ve insanlara,

anayasal ve yasal sorumluluğun olduğu için daha büyük ayrıcalığı olmalıdır. Federasyon Başkanı'na bu ayrıcalık sağlanmalıdır.

Başkanlık yetkisinin dokunulmazlığı halkın güvenine dayanmaktadır. Bu nedenle, Rusya Federasyonu Başkanı halkına özel sorumluluk üstlenmelidir. Rusya Federasyonu Başkanı'nı etkisiz kılmak sadece parlamentonun yetkisindedir. Amacı, Rusya Federasyonu Başkanı'nı, sadece seçim döneminde değil, sadece toplumda değil, toplumda var olan normları, Rusya Federasyonu Anayasası, yasalar, ahlaki normlar, var olan normlar uyarınca davranışlarını kontrol etmeye ve ölçmeye zorlamaktır.

Rusya Federasyonu'nun mevcut Anayasası, Rusya Federasyonu Başkanı'nı adalete teslim etme, yetkililere ve dolayısıyla halka erişememe prosedürünü gereksiz yere karmaşıktır. Rusya Federasyonu Başkanı'nı görevden alma mekanizmasının yetersizliği, cezasızlığa, kendi takdirine bağlı olarak hareket etme arzusuna, Rusya Federasyonu Anayasası'na ve yasalarına uygun hareket etmemeye neden olmaktadır.

Rusya Federasyonu Cumhurbaşkanı'nın Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesi'nin kararıyla teyit edilen bir suçlama temelinde görevden alınması, daha sonra mahkeme tarafından bir suçtan suçlu bulunacağı anlamına gelmez. Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesi'nin suçlamayı doğrulaması, henüz yürürlüğe girmemiş olan yetkili bir mahkemenin suçlu bulduğuna karar vermiştir.

Rusya Federasyonu Başkanı'nın görevden alınması, Rusya Federasyonu Cumhurbaşkanı tarafından yüksek bir pozisyondan seçilen bir kişinin zorla kaldırılması şeklinde uygulanan ciddi bir suçtan dolayı devlet başkanının anayasal ve yasal sorumluluğunun bir ölçüsüdür. Anayasa değerlerini korumak için özünde hukukun gereği olarak devlet iktidarının bileşen organları tarafından uygulanır.

Rusya Federasyonu Başkanı, Rusya Federasyonu Anayasası'nın 93. maddesi uyarınca, yüksek ihanet suçlaması veya başka bir ciddi suçun komisyonuna dayanarak görevden alınabilir. Başkanın görevden alınması anayasal ve yasal bir durumdur, daha doğrusu anayasal ve yasal sorumluluk ölçüsüdür. Bir yandan siyasi sorumluluktan, diğer yandan cezai sorumluluktan ayırt edilmelidir.

Rusya Federasyonu Anayasası, Rusya Federasyonu Cumhurbaşkanı'nın görevden alınmasını, ciddi bir suç için adalete teslim etme ihtiyacı ile ilişkilendiriyor. Örneğin Rusya Federasyonu Parlamentosu öncesi Rusya Federasyonu Hükümeti gibi politik

değildir. Devlet Başkanı'nın siyasi sorumluluğu son derece nadirdir ve yetkileri sınırlıdır.

Anayasal güçler ayrılığı modeline göre, Rusya Federasyonu Başkanı, sadece siyasi nedenlerle değil, yalnızca bir suç eylemi için (daha kesin olarak, yüksek ihanet veya diğer ciddi suçlar için) uygun usul biçiminde görevden alınır. Hiçbir sorumluluk, bu sorumluluk ölçüsünün uygulanmasının temeli olamaz. Rusya Federasyonu Cumhurbaşkanı'nın görevinden özel usulle askıya alınması sadece bu anayasal ve yasal konunun siyasi bir soruna dönüşmemesini sağlamayı amaçlamaktadır.

Ayrıca, Rusya Federasyonu Cumhurbaşkanı'nın görevden alınmasının yasal dayanağı Rusya Federasyonu Ceza Kanunu uyarınca özel bir suç olmasına rağmen, bu önlem cezai sorumluluktan keskin bir şekilde farklıdır **(87)**

Rusya Federasyonu Başkanı'nı ve diğer yetkilileri görevden almak için benzer bir prosedür, bazı yabancı ülkelerin mevzuatında itham (İngilizce «impeachment»- suçlama ve yargılanmak gibi) olarak bilinir. Rus Devlet Başkanı'nın sorumluluğuna ilişkin Rus prosedürüne en yakın yaklaşım, ABD Başkanı'nın görevlendirilmesidir. Çünkü İtalya ve Almanya'da benzer süreçlerin parlamento formu nedeniyle ciddi bir önemi yoktur. Fransa'da, bu prosedür mevzuatta bile uygulanmamaktadır (örneğin, Fransız ceza hukukunda, "yüksek ihanet" kavramı henüz formüle edilmemiştir).

Rusya Federasyonu Başkanı'nın, görev süresi yeminini ettiği anda başlar ve kural olarak, görev süresinin sona ermesi ile yetkilerini kullanmayı bırakır. Rusya Federasyonu Cumhurbaşkanı, eşit oylamayla evrensel eşit ve doğrudan oy hakkı temelinde Rusya Federasyonu vatandaşları tarafından altı (6) yıl için seçilir. **(88)**

87 **Yürürlüğe** 13.06.1996 giren **Rusya Federasyonu** Ceza Kanunu, Rossiyskaya Gazeta, Moskova.

88 RFA 81. Madd.

Rusya Federasyonu Cumhurbaşkanı'nın dokunulmazlığının kapsamı, hiç kimsenin Rusya Federasyonu Cumhurbaşkanı'na karşı fiziksel veya zihinsel şiddet kullanamayacağı anlamına gelir. Rusya Federasyonu Cumhurbaşkanlığı görevindeyken gözüaltına alınmaz, aranmaz, tutuklanamaz veya herhangi bir yasal sorumluluğa getirilemez.

İlk olarak, Rusya Federasyonu Cumhurbaşkanı'nın resmi yetkilerini feshetmesine yönelik tüm gerekçeleri dikkate almak istiyorum.

Rusya Federasyonu Başkanı istifa ederse, sağlık nedenleriyle yetkilerini kalıcı olarak kullanamazsa veya görevden alındığında yetkilerini vaktinde feshedecektir. Aynı zamanda, Rusya Federasyonu Başkanının seçimi, görevin erken feshinden itibaren en geç üç ay içinde yapılmalıdır.

Rusya Federasyonu Başkanı'nın görevlerini yerine getiremediği hastalık ve veya benzeri durumlarda bu görev, geçici olarak Rusya Federasyonu Başbakanı tarafından yürütülür. Rusya Federasyonu Başkan Vekilinin, Rusya Federasyonu Devlet Duma'sını feshetme, referandum atama veya Rusya Federasyonu Anayasası hükümlerinde değişiklik veya düzeltme önerisi yapma hakkı yoktur.

Bu paragrafta, Rusya Federasyonu Başkanının istifası konusunu da ele almak istiyorum.

Bu, görevi terk ettiğinizi bildiren yazılı bir bildiri imzalayarak görevden gönüllü olarak ayrılmaktır. Rusya Federasyonu Başbakanı'nın Rusya Federasyonu Başkanı'nın görevlerinden istifası ve kabulü, Rusya Federasyonu Başkanı için geri alınamaz. Başka bir deyişle, Rusya Devlet Başkanı daha sonra "fikrini değiştirdiğini" ilan edemez ve istifasını geri çekemez.

Bu durumda akla şu soru gelebilir: Rusya Federasyonu Başbakanı, ikincisi otomatik olarak istifa ettiğinde Rusya Federasyonu Başkanı'nın görevlerini üstleniyor mu veya başkan görevlerinin başlangıcını resmi olarak duyurmak zorunda mı? Bu konuda yanlış anlaşılmalara önlemek için, Rusya Federasyonu Anayasası'nın 92. maddesinin Rusya Federasyonu Anayasa Mahkemesi tarafından yorumlanması yararlı olacaktır.

Bu andan itibaren, Rusya Federasyonu Başbakanı'nın Rusya Federasyonu Başkanı'nın görevlerini otomatik olarak üstlendiği düşünülmektedir. Buna karşılık, Başbakan hemen görevini üstlendiğini açıklar. Kamuoyu barışı ve devlet işleri genel seyrinin normal şekilde devam etmesi için böyle bir ifade gereklidir.

- **Sağlık nedenleriyle devam edememesi durumunda Rusya Federasyonu Başkanının yetkilerinin feshi.**

Sağlık durumu ile ilgili ortaya çıkacak olumsuz durumlarda Rusya Federasyonu Başkanı'nın yetkilerinin parlamento tarafından feshedilmesi mümkündür:

Sağlık durumu sebebiyle yetkinin; Başkan'ın rahatsızlığı sebebiyle kendi yetkilerini uzun süre kullanamaması halinin sonucudur.

Bu durum için, 92. maddenin 2. bölümünün ilk formülü doğrudur: Rusya Federasyonu Cumhurbaşkanı, sağlık nedenleriyle güçlerini kullanamaması nedeniyle sürekli olarak "planlanandan önce yetkilerin yürütülmesini sonlandırır". Ancak bu pratik olarak istifaya benzemektedir. – (sadece belirli bir nedenin belirtilmesi ile.) Sağlık sebebiyle yetkilerin feshi gerekliliği iki seçenekte belirlenir.

İlk seçenek: Tıp Komisyonu, Rusya Federasyonu Başkanı'nın artık işine geri dönemediğini tespit eder. Ardından Rusya Federasyonu Başkanı Rusya Federasyonu Cumhurbaşkanı'nın görevlerini üstlenir ve bu konuda özel bir açıklama yapar. Böyle bir duyurunun yapıldığı günden itibaren, yeni seçim yapmak için Rusya Federasyonu Anayasası'nda belirtilen 3 aylık süre başlar.

İkinci seçenek: Rusya Federasyonu Başkanı'nın sağlık nedenleriyle görevlerini geçici olarak yerine getiremediği bir durum, ancak tedavi sonrası gücünü geri kazanacağı ve bundan sonra tekrar Devlet İşleri yapabileceği umudunun var olması halidir. Bu durumda, mevcut Rusya Federasyonu Başkanı'nın yetkilerinin kısıtlanmadığı ancak olağanüstü koşullarla bağlantılı olarak belirli bir süre durdukları varsayılmaktadır.

Rusya Federasyonu Anayasası, bu tür durumlar için (istisnai durumlar nedeniyle, bu yapılamaz) bir son tarih belirlememektedir, bu da mevcut Rusya Federasyonu Başkanı'nın ek bir teminatıdır. Ancak her durumda, Rusya Federasyonu Başkan Vekilinin yetkileri, mevcut Rusya Federasyonu Başkanı'nın dönüşüne kadar bu kapasitede hareket etmesi bakımından sınırlıdır. Sadece her şey belirli duruma ve koşullara bağlıdır. Böyle bir durumda, Rusya Federasyonu Vekili Başkanı, zaman çerçevesini tanımlayan Başbakan'ın işlevlerini geçici olarak kullanması olabilir.

Böyle bir dava uygulamada gerçekleşmiştir. (Örneğin, Rusya'nın ilk Başkanı'nın 5-6 Kasım'da cerrahi operasyonu ile ilgili olarak yaptığı, Rusya Federasyonu Cumhurbaşkanı'nın V. S. Chernomyrdin'e görevlerini atadığı süreç.) (89)

89 Orlov Alexander S., Georgiev Vladimir A., Georgieva Natalia G., Sivokhina Tatyana A. История России (Rusya'nın tarihi), Prospect, 2. Baskı, Moskova, 2018.

Başbakan sadece Rusya Federasyonu Başkanı'nın geçici görevlerini üstlenmek ve onları geri döndüğünde Rusya Federasyonu'nun görevdeki Başkanı'na devretmekle yükümlüdür.

Son olarak, Rusya Federasyonu Başkanı'nın yetkilerinin erken feshedilmesinin bir başka nedeni de görevden alınmadır.

Görevden alınma

Rusya Federasyonu Başkanı'nı görevden alma prosedürüdür. Rusya Federasyonu Anayasası'nın 93. maddesi, Rusya Federasyonu Anayasa Mahkemesi'ne ilişkin federal anayasa (Rusya Federasyonu Anayasa Mahkemesi ve Rusya Federasyonu Federasyon Konseyi bu prosedüre katılır.) Dahası, odaların kuralları sadece odaların kararlarını verme prosedürlerini belirler ve Rusya Federasyonu Başkanı'nı görevden almak için anayasal prosedürü değiştiremez.

RSFSR Başkanı'nın 1991 yılında görevlendirilmesi üzerine, RSFSR Anayasası, RSFSR Anayasası, RSFSR yasaları ve alınan yemin ihlali durumunda görevden alınma olasılığını sağlamıştır. Rusya Federasyonu'nun mevcut Anayasası, neredeyse imkânsız olduğu işten çıkarılma konusunu gündeme getirmek için böyle bir zemin oluşturmuştur. Rusya Federasyonu Başkanı, Federasyon Konseyi tarafından ancak Devletin Duma'sı tarafından ihanet veya diğer ciddi suçlarla ilgili olarak ileri sürülebilmektedir. (90)

90 RFA 93. Madde. **Chemerinsky, E.** (2011). Constitutional Law. 4'th Edition. Moskova.

Yüksek ihanet, yani casusluk, devlet sırlarının verilmesi veya yabancı bir devlete, yabancı kuruluşa veya temsilcilerine, Rusya Federasyonu vatandaşı tarafından işlenen Rusya Federasyonu'nun dış güvenliğinin zararına karşı düşmanca faaliyetler yürütme konusunda edilen yardımlar.

Özellikle ağır suçlar kavramı bize Ceza Kanunu'nun 15. maddesinin 4. ve 5. bölümlerini açıklamaktadır: "Ciddi suçlar, iş bu yasa ile verilen azami cezanın on yıl hapis cezasını aştığı kasıtlı eylemlerdir", "özellikle ciddi suçlar, işbu yasanın on yılı aşan bir süre için hapis ya da daha ağır bir ceza şeklinde cezalandırılmasını taahhüt ettiği kasıtlı eylemlerdir."

Bu normlardan bazı yabancı ülkelerde anayasal düzenleme deneyiminden esinlenilmesine rağmen, bu tür ciddi eylemlerde bulunabilecek bir kişinin Rusya Federasyonu Başkanı seçileceğini hayal etmek zordur. Buna ek olarak, Rusya Federasyonu Anayasası'nın 93. maddesinin belirli bir anlamda ifadesi şaşırtıcıdır. Rusya Federasyonu Cumhurbaşkanlığı görevini üstlenen ve kategoriye girmeyen bir suç işleyen bir kişinin ortaya çıktığı durumlarda özellikle de ciddi suçların olması, ancak ceza gerektiren bir suç olsa bile Cumhurbaşkanı, görevden alınmaz. Açıkçası, gelecekte Rusya Federasyonu Başkanı'nın görevden alınmasına ilişkin gerekçelerin daha açık bir şekilde çözülmesi gerekecektir.

Devlet Başkanı'nın statüsüne, Rusya Federasyonu Cumhurbaşkanı'nın popüler seçim gerçeğine dayanarak, görevden alınma prosedürü basitleştirilemez. Anayasa, Rusya Federasyonu Cumhurbaşkanı'nın Rusya Federasyonu Devlet Duma'sı, Yüksek Mahkeme, Anayasa Mahkemesi ve Federasyon Konseyi'nden görevlendirilmesi Bunu takiben, Rusya Federasyonu Başkanı'nı iktidardan çıkarmak için bu prosedür pratik olarak uygulanmaz. Dört kamu otoritesini içerir ve hepsi kolejdir, bu da karar vermeyi geciktirir.

Anayasa Mahkemesi ve Yüksek Mahkeme hâkimleri, Rusya Federasyonu Cumhurbaşkanı tarafından bu görevlere atanır ve emirlerine göre servet kazanır. Bu yargıçların Rusya Federasyonu Başkanı'nın görevden alınmasına izin vermesi olası değildir. (91)

91 RFA 83. madd "e" Chemerinsky, E. (2011). Constitutional Law. 4'th Edition. Moskova.

Rusya Federasyonu Başkanının görevden alınması aşamaları:

İlk aşama. Bunun için, milletvekillerinin üçte birinden az olmayan bir girişim (yani 150 milletvekilinden az olmamak üzere) girişimi ve Rusya Federasyonu Devlet Duma'sı tarafından oluşturulan özel Komisyon bulguları gerekmektedir.

Özel Komisyonun temel görevi, dava materyallerinin tam ve kapsamlı bir çalışmasına dayanarak bu konuda bir sonuca varmaktır. Rusya Federasyonu Devlet Duma'sının genel oturumunda bu sonucun tartışılmasının ardından, Rusya Federasyonu Cumhurbaşkanı aleyhine bir suçlama yapılır. 1999'da Rusya Federasyonu Devlet

Duma'sında, Rusyanın ilk Devlet Başkanını görevden alınması için oylama yapıldı. Ancak ilk aşamada, bu girişim başarısız oldu: milletvekillerinin üçte ikisinden azı Rusya'nın ilk Devlet Başkanı'nın yargılanması için oy kullandı.

Bu, ceza hukuku açısından sunulan olayların hukuki niteliği ile ilgili olarak Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesi'nin sonucunu almaktır.

Başka bir deyişle, Yüksek Mahkeme, Rusya Devlet Başkanı'nın eylemlerinin ciddi bir suç olduğuna dair sonuç vermektedir. Bu sonucun sadece Rusya Federasyonu Cumhurbaşkanı'nın görevden alınması süreci çerçevesinde yasal bir öneme sahip olduğuna dikkat edilmelidir.

Yargıtay'a ek olarak, Rusya Federasyonu Cumhurbaşkanı'nın bir suç belirtisi eylemlerindeki mevcudiyeti hakkında sonuç verebileceği gibi, ceza muhakemesi yasası da uygun prosedürü sağlamalıdır. Ancak, ceza muhakemesi usulünde böyle bir yasal düzenleme yoktur.

Sonuç olarak, Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesi, uygun materyalleri aldı, Ceza Muhakemesi Kanunu'nun Yargıtay'daki mevcudiyetinde sonuca ilişkin prosedürü düzenleyen düzenlemeler yapılmayacak kadar düşünemez ve görüş bildiremezsiniz. Suç belirtileri Rusya Federasyonu Başkanı'nın eylemleri. Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesi tarafından böyle bir görüş verilmesi konusundaki yasa tasarıları tekrar tekrar Rusya Federasyonu Devlet Duma'sına sunuldu, ancak kabul edilmedi. Yargıtay'ın sonuçlanmaması, Rusya Federasyonu Anayasa Mahkemesi veya sırasıyla Rusya Federasyonu Anayasa Mahkemesi'nin sonuçlarına itiraz olamaz.

Rusya Federasyonu Anayasa Mahkemesi'nin suçlamalara ilişkin prosedürüne uygun olarak sonuca varmaktadır.

Anayasa Mahkemesi'nin hukuki niteliği ve değerlendirmesi, girişim grubu, özel Komisyon ve Rusya Federasyonu Devlet Duma'sının faaliyetlerinin usul yönündedir.

"Rusya Federasyonu Anayasa Mahkemesi Hakkında" Federal Anayasa Yasası'nın XV. Bölümü'nün hükümleri çoğunlukla resmidir ve bunların uygulanması olası görünmemektedir. Rusya Federasyonu Anayasa Mahkemesi'nin bu yetkisinin tasarımını ve buna bağlı olarak Rusya Federasyonu Başkanı'nı anayasal sorumluluğa getirmek için fiili mekanizmayı değiştirmeye ihtiyaç vardır. Genel olarak, yürürlükteki yasal düzenleme kapsamındaki Rusya Federasyonu Cumhurbaşkanı'nın anayasal sorumluluğu, büyük bir koşulluluk payı ile söylenebilir. En saf haliyle anayasal

sorumluluk olarak adlandırılmaz, çünkü Rusya Federasyonu Başkanı'nı görevden almak için temel, çoğu yabancı ülkede olduğu gibi (Almanya, Avusturya, İtalya, Bulgaristan) Anayasa'nın ihlali değildir, (Macaristan, Moğolistan, Azerbaycan, Gürcistan, Kazakistan, Kırgızistan, Litvanya, Moldova, Tacikistan, Ukrayna, vb.) ve bu suçu cezai sorumluluğa benzeyen ciddi bir suç Komisyonu, özünde, cezai kovuşturma dokunulmazlığıdır.

Rusya Federasyonu Başkanı'nın anayasal sorumluluğunu eksiksiz tanıtmak gerekir. Rusya Federasyonu Başkanı, Rusya Federasyonu Anayasası'nın ihlali, onu görevden alma prosedürünün temelini oluşturmalıdır. Rusya Federasyonu hükümetinin eylemleri üzerinde soyut anayasal kontrol açıkça yeterli değildir. Dahası, ikinci modelin Rusya Federasyonu Anayasa Mahkemesi'nin varlığı sırasında, Rusya Federasyonu Başkanı'nın hiçbir eylemi anayasaya aykırı olarak kabul edilmemiştir. Rusya Cumhurbaşkanı'nın kararlaştırılmasının bir sır olmamasına rağmen Anayasal yasallık açısından federasyon yeterli kabul edilemez. (özellikle de Rusya Federasyonu ilk Cumhurbaşkanı'nın kararlaştırılması.) Rusya Federasyonu Başkanı'nın gücün yaklaşık %80'ine sahip olduğu tahmin edilmektedir. Geri kalan %20'si geleneksel hükümet dalları arasında eşit olmayan bir şekilde bölünmüş durumdadır. Bu oranda, kontrol ve denge sisteminin etkin işleyişi hakkında ciddi bir şekilde konuşamayız.

Rusya Federasyonu Anayasa Mahkemesi'nin yalnızca görevden alınma gerekçelerinin varlığı ya da yokluğu hakkında bir fikir verdiğini, ancak kendisini reddetmediğini vurgulamak isteriz. Bu, güçler ayrılığı ilkesi açısından uygundur.

1. Rusya Federasyon Konseyi'nin Rusya Federasyonu Başkanını görevden alma şartları.

Bu karar, Rusya Federasyonu Federasyon Konseyi'nin toplam üye sayısının üçte iki çoğunluğu ile alınır ve özel bir kararla verilir. Ayrıca, bu karar, Rusya Federasyonu Devlet Duma'sının Rusya Federasyonu Cumhurbaşkanı'na karşı bir suçlama yapmasından en geç üç ay içinde verilmelidir. Rusya Federasyonu Federasyon Konseyi'nin kararı bu süre içinde kabul edilmezse, Rusya Federasyonu Cumhurbaşkanı'na karşı suçlaması reddedilmiş sayılır. Bu dönemde, Rusya Federasyonu Cumhurbaşkanı'nın, Rusya Federasyonu Devlet Duma'sını feshetme hakkından mahrum bırakıldığına da dikkat edilmelidir.

Devlet Başkanı'nın işlevlerinin sürekliliğini ve kalıcılığını sağlamak için, Rusya Federasyonu Anayasası, Rusya Federasyonu Cumhurbaşkanı'nın yetkilerinin geçici olarak yürütülmesi kurumunu sağlar. Rusya Federasyonu Cumhurbaşkanı'nın görevlerini yerine getiremediği her durumda Anayasanın 92. 3. maddesine göre, bunlar geçici olarak Rus Hükümeti Başkanı tarafından yerine getirilmektedir. Rusya Federasyonu Başbakanı Vekili Cumhurbaşkanı'nın, Rusya Federasyonu Cumhurbaşkanı'nın hukuki statüsünü edinmediği, ancak bu görevin sadece geçici olarak yerini aldığı vurgulanmalıdır. Rusya Federasyonu başkan vekilinin Devlet Duma'sını feshetme, referandum atama ve anayasa hükümlerinde değişiklik ve revizyon hakkında önerilerde bulunma hakkı bulunmamaktadır

Yasal nedenlerden bağımsız olarak, Rusya Federasyonu Başkanlığı görevinin geleceği açısından. Bu durumda, en geç üç ay içinde Rusya Federasyonu Cumhurbaşkanı yetkilerinin erken feshi cumhurbaşkanlığı seçimleri yapılmalıdır. Rusya Federasyonu Başkan Vekili görevini yeni seçilen Rusya Federasyonu Başkanı yemin ettiği andan itibaren tamamlıyor.

3.1.3. Cumhurbaşkanlığı İle Bağdaşmayan İşler

2020 Rusya'da Anayasal Reformu

Mevcut Rusya Anayasası referandumla 12 Aralık 1993'te kabul edildi. Anayasa 9 bölümden oluşmaktadır.

Bu bölümlerden 1, 2 ve 9 değişmezdir. 3-8. bölümler ise değişebilir. Bu değişiklikler için Federal konular, Devlet Duması, Federasyon Konseyi ve Başkan'ın rızası gerekir. 1993 yılından beri Anayasa'da çeşitli değişiklikler yapılmıştır. Bunların en büyüğü 2008 cumhurbaşkanlığı adresinde yapılan değişikliklerdir. Başkanlık mesajı nedir? Rusya Federasyonu Başkanı'nı Federal Meclis'e mesajı- Rusya Federasyonu başkan Parlamento'ya yıllık adres. Bu, Cumhurbaşkanı'nın Rusya'nın yakın gelecekte gelişimi için stratejik yönler vizyonunu ifade eden bir politika ve yasal belgedir. (92)

92 RFA 87. Chemerinsky, E. (2011). Constitutional Law. 4'th Edition. Moskova.

Önemli değişiklikler Yüksek Mahkeme ve Tahkim mahkemelerinin birleşmesi ile ilgili değişikliklerin yanı sıra Cumhurbaşkanı temsilcilerinin Federasyon Konseyine atanmasını içermektedir. Anayasa, Federal gönüllülerin oluşumu veya tasfiyesi ve bunların yeniden adlandırılması ile ilgili olarak da değiştirilmiştir.

Rusya Devlet Başkanı V.P. 15 Ocak 2020'deki bir başkanlık konuşmasında Rusya Anayasası'nda bazı değişiklikler yapılmasını önerdi.

- Rusya Anayasasının uluslararası antlaşmalar konusundaki önceliği üzerine.

İnsan ve vatandaş hak ve özgürlüklerine ilişkin olarak Anayasanın ikinci Bölümünün 17. Maddesi, Rusya'da "insan ve vatandaş hak ve özgürlükleri, uluslararası hukukun genel kabul görmüş ilkelerine ve normlarına uygun olarak tanınmakta ve garanti edilmektedir.

Birinci Bölümün 15. maddesi (anayasal sistemin temelleri) "uluslararası hukuk normları ve Rusya Federasyonu'nun uluslararası antlaşmalarının hukuk sisteminin ayrılmaz bir parçası olduğunu" belirtmektedir.

Cumhurbaşkanı bu hükümlerden birini gözden geçirmek isterse, ancak anayasa Meclisi toplandıktan ve referandum yapıldıktan sonra mümkün olacaktır.

Anayasa hak ve özgürlükleri alanının, temel kanunda yapılan düzenlemeler sonucunda etkilenmeyeceğini varsaymaktadır. Rusya'nın devletlerarası derneklere katılabileceği ve insan ve sivil haklar ve özgürlükler üzerinde kısıtlamalar getirmediği takdirde uluslararası anlaşmalara göre yetkilerinin bir kısmını onlara aktarabileceği değişiklikler hakkında konuşabilir. Ve bu değişiklik anayasal sistemin temellerine aykırı değildir. (93)

Yasa açısından, bu tür değişiklikler için Duma'yı kontrol etmek yeterlidir- ve referanduma gerek kalmayacaktır. Yetkili makamların neden "popüler oy" a ihtiyaç duydukları sorulduğunda, uzman bunun popüler destek anlayışı elde etmek için yapıldığını ileri sürüyor. Bu yasal bir mesele değil, politik bir mesele, sosyal tutumlar meselesi.

- Yetkililer (hükümet üyeleri, Parlamento) tarafından kriterlere (vatandaşlık ve ikamet süresi) Cumhurbaşkanı için daha sıkı gereklilikler içermektedir. (görev süreleri)

Başkan olma şartları ve süresi

Anayasa'da, şu anda, Cumhurbaşkanının görev süresi ile ilgili makale şu şekildedir: Aynı kişi, Rusya Federasyonu Cumhurbaşkanlığı görevini üst üste iki dönemden fazla tutamaz.

Sovyetler Birliği'nin çöküşünden sonra, "ardışık" sözcüğü bir zamanlar ülkenin tarihinde önemli bir rol oynadı, Vladimir Putin'in 2012'de Kremlin'e dönmesine izin verdiğinde, başkanlık koltuğunu Dmitry Medvedev'e devretti ve bu sözcüğün Anayasa'da bulunması sayesinde altı yıl daha başkanlık görevini sürdürme imkanı buldu. (94)

93 RFA 79. **Chemerinsky, E.** (2011). Constitutional Law. 4'th Edition. Moskova.

94 **Medvedev** Signs Off on Election, Party Signature Laws. RIA Novosti. 2 May 2012.

Yeni teklif: Bir kişinin iki kişiden fazla başkan olma imkanını sınırlamak için üst üste seçilmenin kaldırılması istendi.

Ayrıca, Cumhurbaşkanı'nın Rusya'da en az 25 yıl (şimdi en az on yıl) yaşamış olması, sadece vatandaşlık ya da oturma izninin sahibi olmaması gerektiğinde değişiklik yapılması önerilmektedir.

Yetkililerin vatandaşlığına ilişkin hususlara gelince, Anayasanın mevcut sürümü, potansiyel bir adayın ülkede en az on yıl yaşaması gerektiğini şart koşmaktadır. Bu öneri henüz pratik bir anlam ifade etmiyor, çünkü 25 yıldır Rusya'da yaşamak zorunda kalma sorunu hiçbir Rus başkan adayını için şu ana kadar engel teşkil etmedi.

Başlangıçta, Anayasa'nın yazarları daha geniş bir tarihsel bağlamdan geldi, bir başkan adayının en az 10 yıl Rusya'da yaşaması gerektiğini yazdıklarında, yüzlerce değerli ve yetenekli insanın SSCB'den kovulduğunu hatırladılar ve 80'lerin sonunda, 90'ların başında, ülkelerine geri döndüler. Ve bu üst düzey devlet görevlerine aday olmamaları anlamına geliyordu.

Danıştay'ı Anayasaya dahil etmek.

Çoğu politik analist, bu girişimi Putin'in başkanlığı elinde tutamayacağı 2024'te bir "güç transferi" için seçeneklerden biri olarak görüyor.

Danıştay, anayasal düzenlemelerden sonra yeni bir statüye sahip olabilir, bundan sonra sadece bir danışma organı olmayacaktır.

Anayasa'da yapılan bu değişikliklerle Cumhurbaşkanı iki görevi çözüyor: bir yandan, demokrasiye ve otoriter rejim reddedilmesine olan talep arttıkça halka değişiklik olacağını gösteriyor. Bu politik bir görevdir ve kamuoyuna talebini karşıladığını gösterir. İkinci görev, kendi politik geleceğimizi sağlamaktır.

Cumhurbaşkanının tarafından önerilen değişikliklerin Rusya'yı hükümet olarak "yarı başkanlık cumhuriyetine" getirmeyi amaçladığı da belirtilmelidir. (95)

- **Devlet Duma'sına Başbakan'ın yanı sıra tüm milletvekillerini ve Federal Bakanları önerisi üzerine onaylama hakkı verilmesi.**

Anayasa'ya göre, şimdi Başbakan Cumhurbaşkanı tarafından atanıyor ve devlet Duma sadece bu kararı onaylıyor. (96) Bu durumda Duma, Başkan tarafından önerilen adayları reddedebilir. Bunu üç kez yaparsa, Cumhurbaşkanı Başbakan'ı atar, ancak aynı zamanda Parlamentoyu fesheder ve erken seçim çağrısı yapar. V. Putin cumhurbaşkanlığı sırasında böyle siyasi zorluklarla karşılaşmadı, ancak Rusya'nın ilk başkanı yönetiminde Duma, başkanlık yönetiminin şu anki başkan yardımcısı Sergei Kiriyenko'yu sadece üçüncü oylamada Başbakan olarak onayladı.

Bakanlar Kurulu Başbakan'ın önerisiyle oluşturulur ve başkan Başbakan Yardımcılarını ve hükümet Bakanlarını atar. (ve görevden alır.)

Başkan, ayrıcalığı olan yetkilerinin bir kısmını parlamentoya devretmek için çok cesur bir karar verdi. Bu, halkın Cumhurbaşkanı'nın istikrarlı bir politik sistemi olduğuna inanmasını sağladı.

Ancak, Cumhurbaşkanı daha önce atanmış kişileri istediği zaman görevlerinden alma hakkına sahipse, bu değişiklik çok ta önemli olmayacaktır.

Hükümetin oluşumunda parlamentonun rolünün güçlendirilmesi, teklif edilenlerin hepsinin siyasi sisteminde önemli bir değişikliktir. Devlet Duması, Başbakanın kendisini önerme hakkına sahip olmayacaktır, bu nedenle bu bölümde temel bir değişiklik yoktur. Kabineye gelince; parlamentonun rolü artırılmakta, adayların

kendilerini tanıtabilmesine imkan sağlanmakta ve Bakanlar Kurulu'nun aynı partinin üyelerinden oluşma şansı da arttırılmaktadır.

Rus Anayasası'nın yazarlarından biri olan Viktor Sheynis, çalışmalarında gerçek değişimler için gerçek politik rekabetin gerekli olduğunu ve teklif edilenin bunu sağlamadığını, ancak yine de iyimser bir çalışma sağladığını yazdı. (97)

95 RFA 76 **Chemersinsky**, E. (2011). Constitutional Law. 4'th Edition. Moskova.

96 **Viktor Sheynis**. Seçimler ve siyasal gelişme. Cumhurbaşkanlığı Seçimi: Sonuçlar ve Beklentiler // Seçim Döngüsünde Rusya M., 2017.

97 Rusya'nın Cumhuriyet başkanı Resmi Sitesi <http://kremlin.ru/events/president/news/62582>

Cumhurbaşkanı tarafından önerilen değişikliklerden sonra, 15 Ocak 2020'de Rusya Başbakanı Dmitry Medvedev istifa etti.

16 Ocak 2020'de 75 kişilik bir çalışma grubu kuruldu. Rusya Federasyonu Anayasası'nda yapılan değişikliklere oylama 13 Eylül 2020'de yapılabilir. (tarih belirtilmemiştir.)

20 Ocak'ta Başkan Devlet Duma'sına "kamu iktidarının örgütlenmesinin belirli konularının düzenlenmesinin iyileştirilmesi" konulu bir tasarıyı sundu.

Şubat-Mart aylarında Duma eyaletinde değişiklik yapılması ve 1 Mart'tan önce popüler oy kullanılması planlanıyor. Referandumun aksine, herhangi bir katılımındaki oyların basit çoğunluğu popüler bir oy için yeterlidir. Oylama aynı anda birkaç değişiklik için planlanıyor.

Değişikliğin hukuki sonuçları:

Teorik olarak, bu değişiklikler Cumhurbaşkanının gücünün zayıflamasına ve Rusya Federasyonu Hükümetinin parlamenter bir Cumhuriyete geçmeyi amaçladığını düşünmemize izin veriyor.

Cumhurbaşkanı'nın Anayasa'da yaptığı büyük çaplı değişiklikler, başkanlık kuralının sona ermesinden dört yıl önce güç geçişi sürecini doğuruyor. Hükümetin şubeleri arasındaki güç dağılımını önemli ölçüde değiştirir, kontrol ve denge sistemini yeniden yapılandırır ve ülkenin güç ve yönetim sisteminde yeni bir potansiyel ağırlık merkezinin ortaya çıkması için bir Vakıf oluşturur- Danıştay. Güçlendirilmiş eyalet Konseyi, 2024'ten sonra V. Putin başkanlığını yapacak organ olabilir.

Putin'in Temel yasada yaptığı değişikliklerden, Rusya'nın Cumhurbaşkanı Rusyanın ilk Devlet Başkanının Anayasa ancak tam teşekküllü bir parlamenter cumhuriyet haline gelmediği anlaşılıyor. Bu başlı başına resmi devlet başkanı olan Cumhurbaşkanı'nın gelecekte farklı bir soyadı olabileceğinin ve Putin'in sayıyı sınırlamakla ilgili olarak "ardışık" kelimesini Anayasadan çıkarmaya istekli olduğunun açık bir göstergesidir. Cumhurbaşkanlığı açısından, Putin'in kaydını sadece güçler açısından değil, aynı zamanda iktidardaki zaman açısından da tekrarlayamayacak.

3.1.4. Cumhurbaşkanının Sorumluluğu Ve Dokunulmazlığı

Cumhurbaşkanının dokunulmazlığı, devlet başkanı olarak faaliyetlerinin yasal bir güvencesi olarak hareket eder. Bu garanti, Anayasa tarafından oluşturulan kişisel dokunulmazlığın genel ilkelerinin ötesine geçer (madde 22 ve 23), Başkan cezai veya idari olarak sorumlu tutulamaz, aramalara veya diğer zorlayıcı önlemlere tabi tutulamaz. Başkanın dokunulmazlığı sadece kişisel dokunulmazlığı ile sınırlı değildir. Bu, onun tarafından işgal edilen konut ve ofis binaları, kullanılan kişisel ve resmi araçlar, iletişim araçları, kendisine ait belgeler ve benzeri şeyler için geçerlidir.

Cumhurbaşkanının dokunulmazlığı Anayasa'da kısaca «dokunulmazlığı vardır»- ve işte budur. Devlet Duma milletvekilleri ve Federasyon Konseyi üyeleri için dokunulmazlık kavramı 98. maddede Anayasa'da açıklanmıştır: özel durumlar dışında bir kişiye gözaltına alınamaz, tutuklanamaz veya aranamaz Federal yasaların öngördüğü durumlar dışında.

Ancak Cumhurbaşkanı için her şey farklı: bu kavramı ifşa edecek hiçbir yasa yok. Aynı zamanda, avukatların neredeyse tüm yorumları şöyle diyor:

Başkanın dokunulmazlığı, yetkilerinin icrası sırasında onu cezai veya sivil herhangi bir sorumluluğa getirememeye ve gözaltına alma, tutuklama, sorgulama vb.

Cumhurbaşkanı için verilen tek sorumluluk suçlamadır.

Şubat 2020'de, Rusya Federasyonu Anayasası'nda yapılan değişikliklere ilişkin yasa tasarısında bir değişiklik yapılması önerildi; buna göre, yetkilerini kullanmayı bırakan

Rusya Cumhurbaşkanı dokunulmazlığa sahip. Bu durumda, eski devlet başkanı, mevcut Başkan için öngörülen şekilde yoksun bırakılabilir.

Çoğu Avrupa ülkesinin ve ABD'nin mevzuatına göre, eski devlet başkanlarının kovuşturmaya karşı bağışıklığı yoktur. Bazı ülkelerde eski cumhurbaşkanlarının dokunulmazlığı Anayasa'da yer alırken, bazı ülkelerde bu konu yasalar düzeyinde düzenlenmektedir. Bence önerilen değişiklikler adil ve makul değil. Böylece, Başkan'ın gücünü kötüye kullanabileceği bir duruma gelmek mümkündür, çünkü yetkilerinin sona ermesinden sonra bile herhangi bir sorumlulukla karşılaşmayacaktır.

3.2. RUSYA FEDERASYONU ANAYASASI'NA GÖRE CUMHURBAŞKANI'NIN YETKİLERİ

3.2.1. Rol ve Fonksiyonlar

Cumhurbaşkanı'nın görevi

Rusya Federasyonu Başkanı devletin başıdır. Devlet başkanı, devlet organları sisteminde en üst sırada yer alan bir memurdur. (98)

98 RFA 50 madde. Chemerinsky, E. (2011). Constitutional Law. 4'th Edition. Moskova.

Genel olarak dünyada devletin en yüksek devlet organları sisteminde Başkanın üç tür hukuki statüsü vardır:

- Başkan yalnızca nominal olarak devletin başıdır ve siyasi alana yalnızca siyasi krizler sırasında girer.
- Başkan yürütme yetkisinin başıdır ve devlet başkanının görevlerini yerine getirir
- Başkan doğrudan hükümetin herhangi bir şubesine ait değildir, ancak ellerindeki en önemli güçleri yoğunlaştırdığında, devlet makamları sisteminde özel bir yere sahiptir.

Rusya Devlet Başkanı'nın yasal statüsü üçüncü nokta statüsüne giriyor: Rusya Devlet Başkanı, gerçek ve güçlü yetkilere sahip, İcra gücüne başkanlık etmiyor, hükümetin herhangi bir şubesine ait değil, özel bir yer kaplıyor.

Güçler ayrılığı ilkesine rağmen, hükümet dallarının faaliyetlerini koordine etmek hala gereklidir. Rusya'da, bu Rusya Federasyonu Başkanı tarafından yapılır. Diğer devlet organlarıyla ilgili yetkilere sahip olduğu hükümetin tüm şubelerinin çalışmalarını koordine eder. Cumhurbaşkanı özellikle hükümetin yürütme organı üzerinde güçlü yetkilere sahiptir. Özellikle, Başbakan'ı (Devlet Dumasının rızasıyla) görevden alabilir Hükümetin diğer tüm üyelerini ayrı ayrı görevden alabilir.

Bu nedenle, en önemli güçleri elinde toplayan Rusya Federasyonu Başkanı, devlet aygıtında bir hakem, orkestrada bir orkestra şefi, müzisyenlerin iktidarın dalları olduğu gibidir. (99)

98 RFA 89. **Chemerinsky, E.** (2011). Constitutional Law. 4th Edition. Moskova.

99 **Kozlova and O. E. Kutafin**, Konstitutsionnoe Pravo Rossii (Constitutional Law of Russia) (4th ed, 2006) p. 373.

Cumhurbaşkanının Rusya'daki bu konumu oldukça mantıklı. Gerçek şu ki, Cumhurbaşkanının yasal statüsünün güçlendirilmesi, demokratik geleneklere sahip olmayan ülkelerde (ve tam olarak Rusya'nın olduğu şeydir) ve reform döneminde son derece gereklidir.

Ancak, Cumhurbaşkanının hükümet şubelerinin faaliyetlerini yönlendirdiğini düşünmek yanlış olur. Aslında, hiçbir hükümet dalı ona tabi değildir, sadece Cumhurbaşkanının Anayasa ve Federal yasalara uygun olarak yürüttüğü yetkileri dikkate almak zorundadırlar. Hükümetin her bir şubesi, anayasal olarak kendisine verilen yetkileri kullanır, başkalarıyla iş birliği içinde çalışır, hükümetin diğer şubeleri ve Başkan üzerinde belirli bir etkiye sahiptir. Anayasa, yetkili makamların gerekli "kontrol ve dengesi" sistemini, devlet gücünün Cumhurbaşkanı tarafından ele geçirilmesini güvence altına alan bir sistemi içerir. Bunlar:

- Başkanın görev süresi sınırlı (altı yıl);
- Ulusal doğrudan seçimler;
- Seçimlerin alternatif doğası;

- Başkan'ın aynı kişi tarafından üst üste iki dönemden daha fazla tutulmaması;

Cumhurbaşkanı tarafından Anayasa Mahkemesinin kararlarına dayanarak Rusya Federasyonu Anayasasına uymayan normatif eylemleri tanıma imkanı

3.2.2. Cumhurbaşkanın Yetkisi

Devlet başkanının işlevleriyle birlikte, Rusya Federasyonu Başkanı, devletin icra organının fiili başkanı olarak geniş yetkilere sahiptir. Başkanın statüsü ve işlevlerin yerine getirilmesi güçler aracılığıyla, siyasi işlevlerinin önemi ve çeşitliliği başkanlık yetkilerinin kapsamını belirler. Bazıları öncelikli olarak uygulanırken, diğerleri bu alandaki diğer kamu otoritelerinin yetkilerini dikkate alarak uygulanır. Rusya Federasyonu Başkanı'nın bir dizi yetkisi olarak aşağıdaki ana alanlarda sistematik olarak karakterize edilebilir.

Anayasa tarafından Cumhurbaşkanı'na atanan görev ve yetkilerin bütünlüğüne ve önemine göre, şüphesiz Rusya Federasyonu'nun devlet iktidarını uygulayan organları sisteminde lider konumdadır. Bu organlar, Anayasanın 11. maddesi uyarınca, Rusya Federasyonu, Federal Meclis (Federasyon Konseyi, Devlet Duması), Rusya Federasyonu Hükümeti ve Rusya Federasyonu Mahkemeleri'dir. Cumhurbaşkanı'nın bu konumu, Rusya Federasyonu'nun ana devlet organlarının bağımsızlığını sınırlamaz, çünkü Cumhurbaşkanı'nın yetkileri öncelikle Rusya Federasyonu hükümetinin tüm dalları arasında koordineli bir etkileşim sağlamayı, Rusya Federasyonu Anayasası'na sıkı sıkıya uymayı amaçlamaktadır. İnsan hakları ve özgürlüklerin korunması, devlet egemenliğinin korunması. Cumhurbaşkanı, Anayasa'ya uygun olarak, Devlet Başkanı statüsünden doğan ve kendisine verilen görevleri yerine getirmesini sağlayan çok çeşitli yetkilere sahiptir. Bu yetkiler, hükümet faaliyetlerinin tüm yönlerini etkiler ve çeşitli alanlarda özetlenebilir. İlgili güçler:

1. Federal devlet iktidar organlarının işleyişi. Buradaki Cumhurbaşkanı tek başına hareket etmez. Ancak Başkan tarafından üst düzey yetkililerin atanmasını onaylayan veya Başkan tarafından önerilen adaylar arasından atayan Parlamento ile birlikte atama yapılır. Devlet Başkanı:

- Başbakan'ı atar,

- Hükümet Başkan Yardımcısı'nı atar,
- Bakanları atar,
- Hükümet toplantılarına başkanlık etme hakkına sahiptir,
- Hükümetin istifası hakkında kararlar alır,
- Yüksek mahkemelerin (Anayasal, Yüksek, Yüksek Tahkim) hakimleri için adaylar sunar,
- Başsavcı adaylığını önerir,
- Merkez Bankası Başkanı'nın adaylığını önerir,
- Güvenlik Konseyi'ni oluşturur ve başkanlık eder,
- Kendi idaresini oluşturabilir,
- Federal ilçeler ve Federasyonun konularının yanı sıra Parlamentonun evlerindeki temsilcilerini belirler,
- Silahlı Kuvvetlerin yüksek komutanlığını atar,
- Diplomatik temsilciler atar.

2. Yasama yetkisine ilişkin olarak:

- Devlet Duması ve referanduma seçimleri çağırır,
- Devlet Dumasını davada ve Anayasada öngörülen şekilde çözer,
- Devlet Dumasına fatura gönderir,
- Askıya alma veto hakkına sahipken, Federal yasaları imzalar ve ilan eder,
- Rusya Federasyonu Anayasası'nın düzenlemelerine ve yorumuna uygun olarak anayasa Mahkemesi'ne talepte bulunur.

3. Askeri bölge ile Başkan askeri doktrini onaylar ve Silahlı Kuvvetler Yüksek Komutanıdır. Rusya'ya karşı saldırı veya derhal bir saldırganlık tehdidi durumunda, Federasyon Konseyine ve Devlet Dumasına derhal bildirimde bulunarak, ülkenin topraklarında veya ülkenin belirli bölgelerinde sıkıyönetim uygulama hakkına sahiptir. İkinci koşula bağlı olarak, Cumhurbaşkanı Rusya topraklarında olağanüstü hal ilan etme yetkisine de sahiptir.

4. Dış politika alanı ile Cumhurbaşkanı'nın ülkenin dış politikasının ana yönlerini belirlemesine ek olarak, dış politikayı yönetir, uluslararası anlaşmaları müzakere eder, imzalar ve kendisine akredite diplomatik temsilcilerin kimlik bilgilerini ve iptalini kabul eder.

5. Vatandaşlara ilişkin:

- Vatandaşlık konularının özölmesi,
- Siyasi sığınma sağlar,
- Rusya Federasyonu devlet ödülleri; fahri unvanlar, daha yüksek askeri ve daha yüksek özel rütbeler verir,
- Affedici soruları çözer,

Cumhurbaşkanı'nın kanun yapma yetkileri. Cumhurbaşkanı kararnameler ve emirler çıkarır. Rusya'nın tüm topraklarında bağlayıcıdır. Başkanın eylemleri, birleşik devlet iktidar sisteminin işleyişi için özel bir önem taşımaktadır. Anayasa ve Federal yasalar ile birlikte hükümetin kural koyucu faaliyetlerinin temelini oluşturmaktadır. Kararnameler normatif te olabilir, normatif olmayadabilir. Emirler her zaman bireysel eylemleri ifade eder. Cumhurbaşkanı'nın hareketleri Anayasa ve Federal yasalarla çelişmemelidir. Anayasa, Cumhurbaşkanı'nın karar verebileceği sorunların tam listesini içermemektedir. Uygulama, Cumhurbaşkanı tarafından yetkilerinin uygulanması ve Federal yasalar tarafından düzenlenmeyen konular hakkında kararlar verme yolunda ilerlemiştir. Genel bir kural olarak, Cumhurbaşkanı'nın düzenlemeleri yayımlandıktan yedi gün sonra yürürlüğe girer.

Anayasa Mahkemesi, Cumhurbaşkanı'nın anayasal işlemlerini garanti eder.

SONUÇ

Türkiye için hükümet sisteminde tarih boyunca meydana gelen değişiklikler Osmanlı İmparatorluğu ve saltanattan Türkiye Cumhuriyeti'ne ve Cumhurbaşkanlığına giden bir yoldur. Rusya için İmparator'dan geçen, Genel Sekreter tarafından devam eden ve nihayetinde Başkanlık ile sona eren uzun bir yolculuktur.

Yasaların değiştirilmesiyle bir toplumun demokratikleşeceği beklenmemelidir; çünkü demokratikleşme yasaların uygun olmasıyla birlikte bir anlayış ve birikim de gerektirmektedir. Bir toplumun demokratik olup olmadığı tartışılırken geçmişteki deneyimleri ve demokratikleşme yönünde geçirmiş olduğu evreleri dikkate alınmak zorundadır. Rusya Federasyonu'nun demokratik geçmişine baktığımız zaman; Çarlıklar Dönemi Rusya'sında siyasi iktidar mutlak anlamda Çar'ın elinde olup, otoriter rejimle yönetilen ülkede demokratik bir yapının varlığından bahsetmek olanaksızdır. Bu dönemin sonlarına doğru meşruti monarşiye geçilmiş olsa da fazla yaşatılmamış meclis çar tarafından kapatılmıştır. Rusya'nın demokratikleşme yolculuğu çarlıklar döneminin sonlarına doğru gelişim göstermiş, yasama organı ve sivil toplum kuruluşları oluşturulmaya başlamış, 1917 devriminden sonra tek partinin etkin olduğu totaliter SSCB rejimiyle demokrasinin geriye dönüşümü yaşanmıştır. 1917 Bolşevik Devrimi'yle din, dil, ırk ayrımı yapılmaksızın Rusya sınırları içerisinde yaşayan tüm halkların eşit ve özgür bir biçimde yaşayacakları sloganlaştırılmış olmasına karşın, bütün bunların gerçekleri yansıtmadığı kısa süre sonra anlaşılmıştır.

1990 larda SSCB'nin yıkılıp Rusya Federasyonu'nun kurulmasıyla birlikte Yeltsin, liberal politikaların uygulamasına devam etmiş ve demokratikleşme konusunda ilerlemeler sağlamıştır. Bu dönemde, devlet tekelindeki bir ekonomiden serbest piyasa ekonomisine geçilmiş, basın-yayın organları üzerindeki denetim gevşetilmiş ve STK'ların faaliyetlerinin önü açılmıştır. 2000 li yıllarda Putin'in iktidara gelmesiyle demokratikleşme süreci değişime uğratılmıştır. Bu yeni süreçte siyasi, ekonomik ve sosyal sorunlara çözüm için iktidarın kişiselleştirilmesi ve yönetimin otoriterleşmesi eğilimi hâkim olmuştur. Putin, yürütmüş olduğu politikaların başarılı olması sonucu

popülaritesini artırmış ve kendisine rakip olabilecek kişi ve oluşumları sistem dışına itmesini bilmiş, ancak bu durum ülkenin içerisinde bulunduğu ekonomik ve siyasi çöküş nedeniyle halkın tepkisini çekmemiş, tam aksine çoğunluk tarafından desteklenmiştir.

Çeşitli bilimsel yöntemler kullanılarak, Rusya ve Türkiye Cumhurbaşkanlarının yetkilerinin karşılaştırılmasını da içeren bir çalışma gerçekleştirildi. Ana benzerlikler ve farklılıklar tespit edilerek hem adaylara hem de cumhurbaşkanlığı seçim sürecine sunuldu.

Son olarak, Türkiye son zamanlarda bir hükümet değişikliğine uğramıştır. Yakın gelecekte Rusya'da da cumhurbaşkanlığı mı yoksa parlamenter cumhuriyet mi olacağı konusunda kararlar alınacak.

KAYNAKÇA

- Ahmet Mumcu**, Atatürk İlke ve İnkılap Tarihi 2, s. 474-477.
- Alexey Naumov**, (2011) Development in norther regions of Russia, Europe and North America, Moskova 2011.748S.
- Anayasa Mahkemesinin 16 Mart 1976 tarih ve **E.1975/183**, K.1976/15 sayılı Kararı, Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi, Sayı 14,
- Araştırma Vakfı Dergisi, İstanbul, (Ekim-Eylül), 2004, s. 152.
- Aristotel**, (1983).Politika SOCH.: /Obshch. red. A.i. Dovatura. M.: Mysl', 1983. T.4.
- Aristotel** (1984). Sochineniya. T.4. M., 1984.: Grazhdanskoe obshchestvo v Rossii 1977.
- Arzamaskin N.N.** (2018). Voprosu o ponyatii formy gosudarstva Pravovaya politika i pravovaya zhizn. Moskova, Baskı No 2.
- Arzamaskin N.N.** (2006) Devlet formu kavramı sorusuna. Yasal politika ve yasal yaşam. Hayır 2.
- Avatkov, V.A.** (2006) Türkiye Cumhuriyeti'nin iç ve dış politikasında krizin temel yönleri, MGIMO Üniversitesi Bülteni. - No2.
- Avatkov, V.A.** Liderlik yoluyla savunma: Türkiye anayasal referandum arifesinde // Valdai Notes. - 2017, Nisan - No. 65
- Avraamova, M. E.** Vosproizvodstvo Adaptatsionnih Praktik v Period Rossiyskoy Transformatsii, Retrieved June 14, 2017 from the World Wide
- Axiarlis, Evangelia** (2014). Political Islam and the Secular State in Turkey: Democracy, Reform and the Justice and Development Party. I.B. Tauris,
- Axiarlis, Evangelia** (2014). Political Islam and the Secular State in Turkey: Democracy, Reform and the Justice and Development Party. I.B. Tauris. p. 11.
- Barabaşev, A. G. i Klimenko, A. V.** Administrativnaya Reforma i Reforma Gosudarstvennoy Slujbi v Rossii-Voprosı Realizatsii i Koordinatsii” Gosudarstvennyı Universitet. Moskva.

- Başkanlık açıklaması:** (2016). Nisan ayında referanduma gidilebilir. BirGün 2016.
- Betül Batır;** “Cumhuriyet’in Oluşumunda Atatürk ve Sonrası”, Atatürk Araştırma Merkezi Birliği Yayın No: 77.
- Chicherin, B.N.** (2006). Siyasi doktrinler tarihi. Cilt 1 / Metnin hazırlanması, giriş. Î.I. Evlampieva. - St. Petersburg: Rusya Sanat Akademisi Yayınevi
- Chirkin V.E.** (1997) Prezidentskaya vlast’ // Gosudarstvo i pravo. No 5.
- Chirkin V.E.** (2009). Konstitucionnoe pravo Rossii. Uchebnik.
- Chirkin V.E.** Prezidentskaya vlast’ // Gosudarstvo i pravo. 1997. No 5.
- Cohen, Stephen F.** (2019). Distorting Russia. The Nation. New York University and Princeton Üniversitesi, Retrieved June,
- Council of Europe** (2011). Local and regional democracy in Turkey. Congress of Local and Regional Authorities, Monitoring Committee.
- Daniel Yergin** (2016). The Quest: Energy, Security, and the Remaking of the Modern World — M.: Alpina Publisher,
- David Kotz, Fred Weir,** Russia's Path from Gorbachev to Putin The Demise of the Soviet System and the New Russia, Moskova 2007. S. 400.
- Dergisi (AAMD), c. 15, Sayı 43, Ankara, 1999, s. 334.
- Devereux R.** (1963). The First Ottoman Constitutional Period. A Study of Midhat Constitution and Parliament. – Baltimore.
- Dmitriy Trenin** (2015). Россия и Мир в XXI веке (21 yüzyılda Rusya ve Dünya), Moskva: “E”, 2. Baskı, Moskova,
- Douglas Arthur Howard** (2001). The History of Turkey. Greenwood Publishing Group,
- Dönmezer ve Erman,** (2019). Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, Der Yayınları 2019 Ocak. 14. Baskı,
- Ergün Aybars;** Türkiye Cumhuriyeti Tarihi 1, İzmir, 1984, s. 19.
- F.M. Burlackii** (1970). Lenin. Gosudarstvo. Politika. M.
- Fahir Armaoğlu;** 19. Yüzyıl Siyasi Tarihi , Ankara, 1997, s. 34-35.
- Gaidar, E.** (1997). Gosudarstvo i Evolyutsiya, Dni Parajenii i Pobed. Moskva: Izdatelstvo Evraziya.1.
- Golitsyn Anatoliy** (1984). New Lies for Old: The Communist Strategy of Deception and Disinformation. N.Y.,
- Gören Z.** (2019). Anayasa Hukukuna Giriş, Yetkin Yayınları.4. Baskı,

- Gözler, K.** (2019). Türk Anayasa Hukuku Dersleri, Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım, Güncellenmiş 23. Baskı,
- Gözler, Kemal;** Türk Anayasa Hukuku Dersleri, 12. Basım, Bursa, 2011, s.25.
- Gözübüyük ve Tan,** (2019). İdare Hukuku, 13.Baskı, Turhan Kitabevi,
- Guliev, V.I.** (1976). Siyasal öğretiler: tarih ve modernite. Moskova. Bölüm 1.
- Hamza Eroğlu;** Atatürk ve Cumhuriyet, Atatürk ve Atatürkçülük Dizisi 8, s. 1-6.
- İnalçık H.** (1985). Centralisation and Decentralization in Ottoman Organization // Studies in Ottoman Social and Economic History.
- Jacob M. Landau** (1984). Atatürk and the Modernization of Turkey. The Nation,
- Ken Polsson** (1992). Chronology of World History January — February 1991,
- Kerse A.,** (1973) Türkiye’de 1961 Anayasası Göre Cumhurbaşkanı, İstanbul, Sümer Matbaası, op. cit.
- Konstituciya RF:** ot obraza budushego k real’nosti (k 20-letiyu Osnovnogo Zakona Rossii) / pod. red. T.Ya. Habrievoi. M., 2013.
- Kotan, Muammer Lütfi;** “Türkiye’de Sistem Tartışmaları Çerçevesinde Siyasal Sistemlerin Analizi ve Başkanlık Türkiye’de Uygulanabilirliği” (Yayınlanmış yüksek lisans tezi, Kafkas Üniversitesi, 2013.), s.106.
- Kozlova and O. E. Kutafin,** (2006). Konstitutsionnoe Pravo Rossii (Constitutional Law of Russia) Prospekt, 4. Baskı,
- Krasnov M.A.** (2003). Rossiya kak poluprezidentskaya re- spublika: problemy balansa i polnomochii (opyt sravnitel’no-pravovogo analiza) // Gosudarstvo i pra- vo.
- Kremlin Biography of President Vladimir Putin.** Archived from the original on 18 April 2015.
- Kretov B.I.** (2018). Sovremennaya rossijskaya politicheskaya sistema: Posobie. M., Moskva, InterIzbirkom,
- Lenin,** What Is to Be Done? Progress Publishers 1901 S.246)
- Macfie A. L.** (1919). British Views of the Turkish National Movement in Anatolia, The Nation,
- Medvedev D.** (2012). Signs Off on Election, Party Signature Laws. RIA Novosti. 2 May 2012.
- Morschakova, Tamara Georgievna,** (2019) Anayasal hukuk davası kavramı. Rus Adaleti,

- N.N. Arzamaskin (2012)** Voprosu o ponyatii formy gosudarstva Pravovaya politika i pravovaya zhizn. Moskova, Baskı No 2.
- Nikonov V. (2013).** Sovremennaya rossijskaya politika. Publishing House Olma-Press, 4. Baskı,
- Ojegov,** Feodal devlet döneminde derebeylerine bağı olan ve hizmetleri karşılığında toprak verilen kişidir. Moskova 2008.
- Orlov Alexander S., Georgiev Vladimir A., Georgieva Natalia G., Sivokhina Tatyana Mikhailovna. (2018)** Russian history, Prospekt, 2. Baskı, Moskova,
- OSCE (2017)** office for democratic institutions and human rights limited referendum observation mission republic of turkey constitutional referendum, 16 April 2017 interim report 17 march — 7 April 2017.
- Ömer Osman Umar;** “Atatürk’ün Cumhuriyetçilik İlkesinin Tarihi Temelleri”, Türk Dünyası
- Özbudun E., (2018).** Türk Anayasa Hukuku, op. cit.
- Özbudun, E. (2005)** Başkanlık Sistemi Tartışmaları, Başkanlık Sistemi, Ankara, Türkiye Barolar
- Platon (1971).** Gosudarstvo. Sobranie sochineniı v 3-h tomah. M.: 1971,
- Roskin,** Soviet science, Moskova 2013: S. 547.
- Rousseau, J.-J. (1969).** Treatises. / J.-J. Russo. – Marti 3 Baskı.
- Shnajder E. (2002).** Politicheskaya sistema Rossijskoj Federacii / Per. s nem. M., Moskva, InterIzbirkom,
- Sogrin,** Political history of modern Russia. 1985-1994. From Gorbachev to Yeltsin 1994 Moskova. S 637.
- Stephen Cohen (2009).** Soviet Fates and Lost Alternatives: From Stalinism to the New Cold War. Columbia University Press,
- Şahin, K. (2014)** Türkiye’deki Hükümet Sistemi Tartışmalarına Siyasi Kültür ve Demokrasi Eksenli Bir, Yaklaşım. Sakarya İktisat Dergisi,3: 29-71.
- Taşdöğen, Salih. (2016).** Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi. 65 (3). Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi.
- Tellal, E., & Keskin, N. E. (2009).** Rusya Federasyonu’nda Kamu Yönetimi. Kamu Yönetimi Ülke İncelemeleri, Ankara: İmge Kitapevi. S.690.
- Tunç, Hasan; Bilir, Faruk; Yavuz, Bülent;** Türk Anayasa Hukuku, 3.Baskı, Ankara, 2011, s.30.

- Viktor Sheynis** (2017). Seçimler ve siyasal gelişme. Cumhurbaşkanlığı Seçimi: Sonuçlar ve Beklentiler. Seçim Döngüsünde Rusya M. Vorojeykina, Moskova 2010 4th ed S. 373.
- Walter Mayr** (2007). Turkey's Powerful Prime Minister: Der Spiegel, Almanya,
- Walter Mayr**. Turkey's Powerful Prime Minister, Der Spiegel – 2007 Web:
<http://ecsocman.hse.ru/data/2010/12/16/1214863289/Avramova.pdf>.
- Zaitsev I.V. (2008)** Ulchenko N.Yu. Türkiye XX-XXI yüzyılların başında. - M: IV RAS, 2008.
- Zaznaev O.I. (2006)** Poluprezidentskaya sistema: teoreticheskie i prikladnye aspekty. Kazan'.
- ZHeltov, Maksim** (2019). Türkiye'de Anayasa referandumunu. Moskva, InterIzbirkom,
- Zurcher, Erik J.** (2004). Turkey: A Modern History 3rd ed. I.B. Tauris,

İNTERNET SİTELERİ

1921, 1924, 1961 ve 1982 Anayasalarını karşılaştırılması Kampus.beykent.edu.tr.

Cumhuriyetin serbest bırakılması ile ilgili sorunların çözümüne ilişkin <http://www.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc&base=ESU&n=6> erişim tarihi 29.04.2020.

Historic inflation Turkey. <http://www.inflation.eu/inflation-rates/turkey/historic-inflation/cpi-inflation-turkey.aspx> erişim tarihi 29.02.2020.

Husniye Akilli, H. Serkan Akilli. Decentralization and recentralization of local governmentsin Turkey. http://ac.els-cdn.com/S1877042814034193/1-s2.0-S1877042814034193-main.pdf.?_tid=f2a3a900-9708-11e7-8e76-00000aab0f6c&acdnat=1505145214_0786a4c37703ceb2bde2ad8d88857df9 erişim tarihi 09.03.2020.

Mehmet Yalgin. Evaluation of the 2008 Global Financial Crisis' Effects on Turkish Economy. Is it tangential? May 2012. https://www.academia.edu/1564330/Effect_of_2008_Global_Financial_Crisis_over_Turkey. erişim tarihi 13.04.2007.

Republic of Turkey ministry of development <http://www.mod.gov.tr/Pages/Overview>

Rus-Türk Tarihi İlişkileri https://istanbul.mid.ru/ru/rossiya_i_turtsiya/normativnaya_baza_rossijsko_turetskikh_otnosheniy/ erişim tarihi 22.05.2020.

Rusya'nın ulusal güvenliğini ve Rus vatandaşlarının suç ve diğer yasadışı eylemlerden korunmasını sağlayacak önlemler ve Türkiye'ye karşı özel ekonomik tedbirlerin uygulanması hakkında Kararname <http://kremlin.ru/events/president/news/50805> erişim tarihi 29.01.2019.

Türk akışı. Türkiye, Güney ve Güneydoğu Avrupa'ya gaz ihracatı <https://www.gazprom.ru/projects/turk-stream/>. erişim tarihi 05.03.2020.

Türkiye Cumhuriyeti ve Rusya Federasyonu arasındaki ikili ilişkiler,
<http://moscow.emb.mfa.gov.tr/Mission/ShowInfoNote/249085>

Yürürlüğe 21.07.1994 giren Federal Zakon (Federal Hukuku) «Geçiş döneminde SSCB'nin devlet yetkilileri ve yönetimi hakkında»
<http://www.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc&base=ESU&n=2957#04114642362561074>

Yürürlüğe 12.12.1993 giren Rusya Federasyonu Anayasası
<http://www.constitution.ru/>

Yürürlüğe 07.10.1977 giren Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği Anayasası
<https://constitution.garant.ru/history/ussr-rsfsr/1977/>

Turkey's Constitution of 1982 with Amendments through 2017. Constitute Project. p. 43. Retrieved 23 January 2020.
https://www.constituteproject.org/constitution/Turkey_2017.pdf?lang=en

Turkey's **draft** constitution appears dead. <https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2013/11/turkey-constitution-parliament-polarization-democratization.html>

Constitutional Referendum, 16 April 2017 Interim report.17 March — 7 April 2017 Anadolu Ajansı <https://www.aa.com.tr/ru/info/инфографика/5654>

European commission for democracy through law (**Venice commission**) Turkey opinion on the amendments to the constitution adopted by the grand national assembly on 21 January 2017 and to be submitted to a national referendum on 16 April 2017.
[https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2017\)005-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2017)005-e)

AK Party, MHP reach agreement on presidential system,
<https://www.dailysabah.com/legislation/2016/11/16/ak-party-mhp-reach-agreement-on-presidential-system-chp-uncooperative>

Constitutional reform to step up Turkey's democratization process.
<https://www.dailysabah.com/legislation/2016/12/12/constitutional-reform-to-step-up-turkeys-democratization-process-1481484732>

Suzan, Fraser. Turkish assembly passes polemic bill to boost powers, Associated Press <https://apnews.com/376ceba7b56846e4afb9716b2813ac6f>

Ethnologue: **Ethnologue Languages of the World** – Turkey, Retrieved 15 October 2017 <https://www.ethnologue.com/country/tr/languages>

Diplomatik İlişkiler Hakkında **Viyana Sözleşmesi** 18 Nisan 1961
http://www.unicankara.org.tr/doc_pdf/Diplomatik_Iliskiler_1961.pdf

How does Turkey's electoral system work? **Saim Kurubas**, 2018
<https://www.trtworld.com/turkey/how-does-turkey-s-electoral-system-work--17800> erişim tarihi 03.04.2020

Turkey's Constitution of 1982 with Amendments through (2017). Constitute Project.
p. 43. Retrieved 23 January 2020
https://www.constituteproject.org/constitution/Turkey_2017.pdf?lang=en erişim tarihi 23.02.2020

Yürürlüğe 13.06.1996 tarihinde giren Rusya Federasyonu Ceza Kanunu, Rossiyskaya Gazeta, Moskova. <http://www.rg.ru/doc/> erişim tarihi 25.06.2013.

Yürürlüğe 10.01.2003 tarihinde giren Rusya Federasyonu Cumhurbaşkanı Seçimi Hakkında Federal Yasa Rossiyskaya Gazeta, Moskova.
<http://www.rg.ru/doc/> erişim tarihi 22.02.2020

Yürürlüğe 12.12.1993 tarihinde giren Rusya Federasyonun Anayasası Rossiyskaya Gazeta, Moskova. <http://www.rg.ru/doc/> erişim tarihi 17.02.2020.

Rusyanın Cumhuriyet başkanının Resmi Sitesi
<http://kremlin.ru/events/president/news/62582> erişim tarihi 15.06.2019.

Yürürlüğe 12.12.1993 tarihinde giren 05.05.1995 Rusya Federasyonu Başkanının seçim prosedürü, RFA Madde 81 ve “Rusya Federasyonu Başkanının Seçimi Hakkında

Cicero, M.T. Diyaloglar. Devlet Hakkında:
http://www.civisbook.ru/files/File/Zizeron.O_gosudarstve.pdf

Lukyanov, F.A. Demokrasi ve laik cihaza karşı
[Http://www.globalaffairs.ru/redcol/Demokratiya-protiv-svetskogo-ustroistva-14983](http://www.globalaffairs.ru/redcol/Demokratiya-protiv-svetskogo-ustroistva-14983)